

Uchwała Nr X/82/15
Rady Miejskiej w Kowalewie Pomorskim
z dnia 28 grudnia 2015 r.

w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Kowalewo Pomorskie
na lata 2015 – 2020”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6a ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2015 r., poz. 1515) w związku z art. 3 pkt 3 oraz art. 13 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2014 r. poz. 1649 ze zm.), uchwala się co następuje:

§ 1. Przyjąć „Strategię Rozwoju Miasta i Gminy Kowalewo Pomorskie na lata 2015 – 2020” stanowiącą załącznik do uchwały.

§ 2. Z dniem wejścia w życie niniejszej uchwały traci moc uchwała nr XII/117/08 Rady Miejskiej w Kowalewie Pomorskim z dnia 16 kwietnia 2008 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Kowalewo Pomorskie na lata 2007 – 2015”.

§ 3. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Kowalewo Pomorskie.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

Jerzy Orłowski

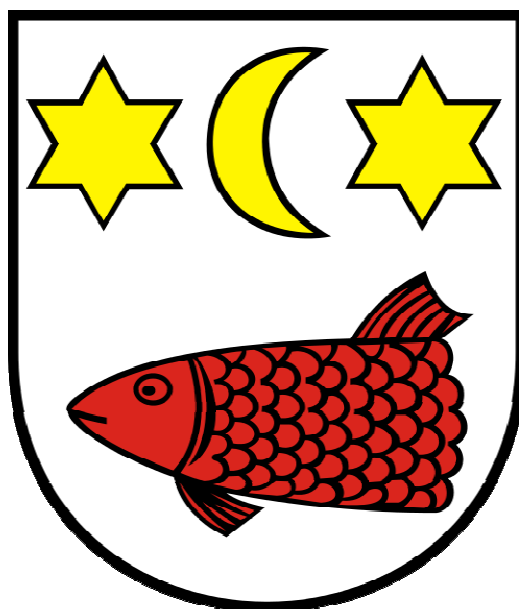
Uzasadnienie
do uchwały Nr X/82/15
Rady Miejskiej w Kowalewie Pomorskim
z dnia 28 grudnia 2015 r.

Zgodnie z art. 18 ust. 2 pkt 6a cytowanej w podstawie prawnej ustawy o samorządzie gminnym do wyłącznej właściwości Rady Miejskiej w Kowalewie Pomorskim należy uchwalenie przedmiotowego dokumentu. Strategia stanowi podstawowy i najważniejszy dokument samorządu lokalnego, określający obszary, cele i kierunki interwencji polityki rozwoju, prowadzonej w przestrzeni gminnej. Z jednej strony stanowi diagnozę obecnego stanu, z drugiej zaś jest usystematyzowanym zbiorem sprecyzowanych potrzeb i wynikających z nich kierunków działań. Głównym jej celem jest określenie kierunków rozwoju Gminy w ciągu najbliższych lat. Planowanie strategiczne, które zmierza do wyznaczenia długofalowych priorytetów i sposobów ich osiągnięcia, w sytuacji szybko zachodzących zmian umożliwia wypracowanie stabilnej podstawy do racjonalnego działania. Strategia ma stanowić narzędzie służące zapewnieniu poprzez długoterminowe i całościowe planowanie sukcesu lokalnej społeczności. Ponadto opracowanie strategii jest istotne ze względu na możliwość pozyskania przez Gminę Kowalewo Pomorskie środków z Unii Europejskiej oraz innych zewnętrznych źródeł finansowania.

Przewodniczący Rady
Jerzy Orłowski

Załącznik do uchwały Nr X/82/15
Rady Miejskiej w Kowalewie Pomorskim
z dnia 28 grudnia 2015 r.

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Kowalewo Pomorskie na lata 2015-2020

Wykonawca: Dorfin Grant Thornton Frąckowiak Spółka z
ograniczoną odpowiedzialnością spółka komandytowa
ul. Głowackiego 20
87-100 Toruń
T +48 56 657 55 91
F +48 56 475 45 47
www.GrantThornton.pl

Data: listopad 2015 r.

Spis treści

Spis treści.....	3
Spis tabel.....	4
Spis wykresów.....	5
Spis map.....	6
Spis schematów	6
Spis zdjęć	6
Streszczenie.....	7
1. Wprowadzenie.....	9
1.1 Zakres terytorialny strategii.....	9
1.2 Okres objęty strategią.....	9
1.3 Uzasadnienie opracowania strategii	9
1.4 Metody pracy nad przygotowaniem i wdrażaniem strategii rozwoju	9
2.1 Ogólna charakterystyka gminy.....	10
2.1.1 Rys historyczny	10
2.1.2 Położenie geograficzne i podział administracyjny	12
2.1.3 Liczba ludności	15
2.1.4 Prognozy demograficzne.....	19
2.2 Sfera społeczna	21
2.2.1 Kultura i sport.....	21
2.2.2 Edukacja.....	24
2.2.3 Pomoc społeczna	28
2.2.4 Ochrona zdrowia.....	33
2.3 Gospodarka	33
2.3.1 Podmioty Gospodarcze.....	33
2.3.2 Rolnictwo i leśnictwo.....	36
2.3.3 Oferta terenów inwestycyjnych.....	37
2.3.4 Instytucje otoczenia biznesu.....	39
2.3.5 Budżet Gminy.....	40
2.3.6 Rynek pracy	48
2.4 Środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe.....	53
2.4.1 Rzeźba terenu.....	53
2.4.2 Gleby	54
2.4.3 Szata leśna.....	54
2.4.4 Wody powierzchniowe	54
2.4.5 Klimat.....	54
2.4.6 Ochrona przyrody	55
2.4.7 Turystyka i rekreacja	57
2.4.8 Dziedzictwo kulturowe.....	58
2.5 Zagospodarowanie przestrzenne i infrastruktura techniczna	60
2.5.1 Infrastruktura transportowa.....	60
2.5.2 Infrastruktura telekomunikacyjna i informacyjna.....	62
2.5.3 Gospodarka wodno-ściekowa	63
2.5.4 Sieć gazowa.....	66
2.5.5 Gospodarka odpadami	66
2.5.6 Odnawialne źródła energii	67

2.6 Wnioski z przeprowadzonej diagnozy	68
2.6.1 Sfera społeczna.....	68
2.6.2 Gospodarka, środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe.....	69
2.6.3 Zagospodarowanie przestrzenne i infrastruktura techniczna	70
3. Analiza SWOT	71
4. Kierunki rozwoju.....	74
4.1 Obszary problemowe.....	74
4.2 Cele rozwojowe	75
5. Planowane przedsięwzięcia	76
5.1 Sfera społeczna	77
5.2 Gospodarka, środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe.....	78
5.3 Zagospodarowanie przestrzenne i infrastruktura techniczna.....	79
6. Spójność kierunków rozwoju Gminy i planowanych przedsięwzięć z dokumentami programowymi i planistycznymi.....	80
6.1 Poziom wspólnotowy	82
6.2 Poziom krajowy	83
6.3 Poziom regionalny.....	85
6.4 Poziom lokalny	86
7. System wdrażania, sposoby monitorowania i kontroli	87
8. Finansowanie strategii.....	89

Spis tabel

Tabela 1. Problemy główne.....	8
Tabela 2. Cele główne	8
Tabela 3. Obszar Miasta i Gminy Kowalewo Pomorskie w km ²	12
Tabela 4. Odległość Kowalewa Pomorskiego od wybranych miast województwa kujawsko-pomorskiego w km	13
Tabela 5. Przyrost naturalny na obszarach wiejskich i miejskich (2006-2015).....	18
Tabela 6. Prognozy demograficzne dla powiatu golubsko-dobrzyńskiego na lata 2015-2030	19
Tabela 7. Rodzaje i liczba placówek edukacyjnych oraz ich uczniów (2006-2015)	25
Tabela 8. Średnie wyniki sprawdzianu szóstoklasisty (2011-2015)	26
Tabela 9. Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w roku 2015	26
Tabela 10. Tygodniowa liczba godzin zajęć rozwijających kompetencje kluczowe (2015 r.)	27
Tabela 11. Liczba osób/rodzin korzystających z pomocy społecznej wg powodów trudnej sytuacji życiowej na terenie Gminy Kowalewo Pomorskie w latach 2006, 2010, 2014.	28
Tabela 12. Liczba przyznanych świadczeń pomocy społecznej (2014 r.)	30
Tabela 13. Kwoty udzielonych świadczeń pomocy społecznej w Gminie w 2014 r.	31
Tabela 14. Liczba porad zdrowotnych udzielonych na terenie Gminy Kowalewo Pomorskie (2006-2014).....	33
Tabela 15. Liczb przedsiębiorstw w Gminie Kowalewo Pomorskie (30.06.2015 r.)	34
Tabela 16. Tereny inwestycyjne przeznaczone na cele gospodarcze (2015 r.).....	37
Tabela 17. Dochody budżetu Gminy Kowalewo Pomorskie według wybranych działów (2010-2014).....	42
Tabela 18. Subwencja ogólna dla Gminy Kowalewo Pomorskie w latach 2010-2014 (w tys. zł)....	43
Tabela 19. Wydatki budżetu Gminy Kowalewo Pomorskie według wybranych działów w latach 2010-2014.....	44
Tabela 20. Struktura dochodów Gminy Kowalewo Pomorskie w latach 2010-2014 (w zł).....	45
Tabela 21. Struktura wydatków w Gminie Kowalewo Pomorskie w latach 2010-2015 (w zł).....	46

Tabela 22. Realizacja budżetu Gminy Kowalewo Pomorskie w latach 2010-2014 (w zł).....	47
Tabela 23. Liczba bezrobotnych w Gminie Kowalewo Pomorskie w latach 2006, 2010 i 2014.....	50
Tabela 24. Struktura bezrobotnych w Gminie Kowalewo Pomorskie na koniec 2014 r.	53
Tabela 25. Formy ochrony przyrody na terenie Gminy Kowalewo Pomorskie	55
Tabela 26. Zestawienie szlaków turystycznych występujących na terenie Gminy Kowalewo Pomorskie.....	57
Tabela 27. Najważniejsze zabytki wpisane do rejestru zabytków województwa kujawsko-pomorskiego (2015 r.)	58
Tabela 28. Istniejące i projektowane ścieżki pieszo-rowerowe oraz chodniki (2015 r.)	61
Tabela 29. Pokrycie Gminy Kowalewo Pomorskie infrastrukturą telekomunikacyjną (2013 r.).....	62
Tabela 30. Struktura sieci gazowej w Gminie Kowalewo Pomorskie (2006-2013)	66
Tabela 31. Poziom recyklingu odpadów (2012-2014)	67
Tabela 32. Mocne i słabe strony	72
Tabela 33. Szanse i zagrożenia	73
Tabela 34. Sfera społeczna – problemy.....	75
Tabela 35. Gospodarka, środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe – problemy	75
Tabela 36. Zagospodarowanie przestrzenne i infrastruktura techniczna – problemy	75
Tabela 37. Sfera społeczna – cele.....	76
Tabela 38. Gospodarka, środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe – cele.....	76
Tabela 39. Zagospodarowanie przestrzenne i infrastruktura techniczna - cele	76
Tabela 40. Przedsięwzięcia dla celu szczegółowego I	77
Tabela 41. Przedsięwzięcia dla celu szczegółowego II.....	78
Tabela 42. Przedsięwzięcia dla celu szczegółowego III.....	79
Tabela 43. Zgodność strategii z dokumentami strategicznymi – Poziom wspólnotowy.....	82
Tabela 44. Zgodność strategii z dokumentami strategicznymi – Poziom krajowy.....	83
Tabela 45. Zgodność strategii z dokumentami strategicznymi – Poziom regionalny	85
Tabela 46. Zgodność strategii z dokumentami strategicznymi – Poziom lokalny.....	86

Spis wykresów

Wykres 1. Liczba ludności Gminy Kowalewo Pomorskie w latach 2006-2015.....	15
Wykres 2. Udział procentowy liczby ludności w poszczególnych sołectwach w ogólnej liczbie mieszkańców Gminy Kowalewo Pomorskie (2014 r.).....	16
Wykres 3. Liczba ludności Gminy Kowalewo Pomorskie w podziale ze względu na płeć (2006-2015).....	17
Wykres 4. Udział procentowy poszczególnych grup wiekowych (2006-2015)	17
Wykres 5. Ruch naturalny na obszarze Gminy Kowalewo Pomorskie (2006-2015).....	18
Wykres 6. Migracje ludności w Gminie Kowalewo Pomorskie (2006-2015)	19
Wykres 7. Prognozy demograficzne dla powiatu golubsko-dobrzyńskiego na lata 2015-2020	20
Wykres 8. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w latach 2007-2014.....	29
Wykres 9. Udział procentowy osób, którym przyznano świadczenia pomocy społecznej w 2014 r.	31
Wykres 10. Podział przedsiębiorstw wg sekcji prowadzonej działalności (2015).....	35
Wykres 11. Liczba przedsiębiorstw w gminie w latach 2006 – 2015	35
Wykres 12. Struktura powierzchni Gminy Kowalewo Pomorskie w 2014 r. (ha)	36
Wykres 13. Struktura użytków rolnych w Gminie Kowalewo Pomorskie w 2014 r. (ha).....	37
Wykres 14. Dochody własne i wydatki budżetu w zł przypadające na 1 mieszkańca w 2014 r. w gminach powiatu golubsko-dobrzyńskiego.....	41

Wykres 15. Dochody w zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Gminie Kowalewo w Pomorskie w latach 2010-2014.	41
Wykres 16. Struktura wydatków Gminy Kowalewo Pomorskie w latach 2010-2014 (w mln zł) ...	44
Wykres 17. Udział procentowy wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w gminach powiatu golubsko-dobrzyńskiego w 2014 r.	45
Wykres 18. Planowane i wykonane dochody i wydatki w latach 2010-2014 (w mln zł).....	47
Wykres 19. Liczba osób zatrudnionych w latach 2007, 2010, 2013.....	48
Wykres 20. Struktura zatrudnienia w Gminie Kowalewo Pomorskie wg płci w 2013 r.	48
Wykres 21. Pracujący na 1000 ludności w latach 2007, 2010, 2013.....	49
Wykres 22. Udział osób bezrobotnych na koniec roku 2014 r.	52
Wykres 23. Udział liczby osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym (2010-2014)	52
Wykres 24. Zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca w m ³ (2006-2014)	64
Wykres 25. Długość sieci wodociągowej i liczba przyłączy w latach 2006-2015	64
Wykres 26. Długość sieci kanalizacyjnej i liczba przyłączy w latach 2006-2015	65
Wykres 27. Ścieki odprowadzone w dam ³ (2006-2014).....	65

Spis map

Mapa 1. Gmina Kowalewo Pomorskie na tle powiatu golubsko-dobrzyńskiego.....	12
Mapa 2. Związek ZIT Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego	13
Mapa 3. Miasto i Gmina Kowalewo Pomorskie	14

Spis schematów

Schemat 1. Analiza SWOT	71
Schemat 2. Dokumenty strategiczne, z którymi strategia rozwoju Miasta i Gminy Kowalewo Pomorskie wykazuje zgodność	81

Spis zdjęć

Zdjęcie 1. Obiekty w Centrum Rekreacji i Sportu.....	24
Zdjęcie 2. Podstrefa Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej we Frydrychowie.....	39
Zdjęcie 3. Pływalnia w Kowalewie Pomorskim.....	58
Zdjęcie 4. Wybrane zabytki Gminy Kowalewo Pomorskie	59
Zdjęcie 5. Oświetlenie solarno-hybrydowe.....	68

Streszczenie

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Kowalewo Pomorskie na lata 2015-2020 powstała z inicjatywy władz lokalnych, dostrzegających potrzebę kompleksowego rozwoju społeczno-gospodarczego Miasta i Gminy. Głównym jej celem jest wskazanie kierunków rozwoju Gminy, jak i mieszkańców. W pracach nad przygotowaniem Strategii brali udział przedstawiciele władz, pracownicy Urzędu Miejskiego w Kowalewie Pomorskim, przedstawiciele jednostek organizacyjnych Gminy, organizacji pozarządowych, rolników i przedsiębiorców.

Strategia jest podstawowym i najważniejszym dokumentem na szczeblu lokalnym, wskazującym problemy, cele i kierunki interwencji polityki rozwoju. To nie tylko diagnoza stanu obecnego, ale także zbiór potrzeb i wynikających z nich kierunków działań. Głównym celem Strategii jest umożliwienie i sprzyjanie efektywnemu, prawidłowemu i szybkiemu rozwojowi Gminy zgodnie z przyjętym planem. Wspiera pozytywne zmiany zachodzące na obszarze Gminy i pomaga w minimalizowaniu lub przezwyciężaniu pojawiających się barier. W tym kontekście szczególnie ważna jest współpraca z innymi jednostkami samorządu terytorialnego, szczególnie w ramach Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego. Dokument ten ułatwia lokalnym władzom rozwiązywanie problemów gospodarczych, społecznych, ekologicznych i prawnych, jak również racjonalne organizowanie przyszłych działań. Opracowanie strategii jest ponadto istotne z punktu widzenia możliwości ubiegania się o środki zewnętrzne – krajowe i zagraniczne, w tym środki z Unii Europejskiej.

Inną przesłanką przemawiającą za koniecznością opracowania dokumentu jest także chęć przyspieszenia rozwoju społeczno-gospodarczego wchodzących w skład Gminy sołectw, poprzez podejmowanie nowych wyzwań i konsekwentne realizowanie zaplanowanych działań. Strategia powinna przyczynić się do wzrostu atrakcyjności życia społeczno-kulturalnego, aktywizacji społeczności lokalnej. Priorytetowym zadaniem Strategii jest poprawa warunków życia mieszkańców. Opracowanie tego dokumentu pozytywnie wpłynie na planowanie rozwoju Gminy, jak również ułatwi codzienną działalność i podejmowanie decyzji przez jej władze.

Strategia została przygotowana w wyniku prac prowadzonych przez władze i pracowników Gminy oraz ekspertów Dorfin Grant Thornton Frąckowiak Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością spółka komandytowa. Do pracy nad Strategią został powołany Zespół ds. opracowania Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Kowalewo Pomorskie. W pracach zespołu brali udział niezbędni eksperci i specjaliści z poszczególnych dziedzin. W trakcie swoich prac zespół prowadził również konsultacje społeczne z udziałem mieszkańców oraz reprezentantów różnych środowisk działających na terenie Gminy Kowalewo Pomorskie.

Przy opracowywaniu strategii wykorzystano metodę ekspercką i uspołecznioną planowania strategicznego. Strategia została przygotowana w oparciu o dokumentację oraz analizę danych statystycznych i informacji jakich dostarczyły spotkania z przedstawicielami wszystkich środowisk Gminy, a także gminne, powiatowe oraz krajowe dokumenty strategiczne. Dodatkowe źródło informacji stanowiły również badania ankietowe przeprowadzone wśród mieszkańców Gminy nt. aktualnej sytuacji społeczno-ekonomicznej. Dokument uwzględnia wnioski i sugestie sformułowane w ramach spotkań konsultacyjnych i konsultacji społecznych przeprowadzonych on-line.

Opracowanie składa się z ośmiu rozdziałów, z których pierwsze trzy stanowią część diagnostyczną, a kolejne – część programową.

Charakterystyka aktualnego stanu Gminy polegała na zgromadzeniu informacji, ich analizie i ocenie w następujących obszarach:

-P
 - ołożenie geograficzne, ludność, powierzchnia,
 - sfera społeczna,
 - gospodarka,
 - środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe,
 - infrastruktura techniczna.

Pozwoliło to na ogólną ocenę stanu istniejącego obecnie w Gminie oraz określenie jej mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń. Jednocześnie przeprowadzona analiza SWOT umożliwiła identyfikację istniejących problemów, a następnie na wybór optymalnej drogi ich rozwiązania, stanowiąc punkt wyjścia do wyznaczenia głównych kierunków rozwoju Gminy. Na podstawie dokonanej diagnozy zostały określone obszary problemowe oraz cele, do osiągnięcia których Gmina powinna dążyć poprzez realizację planowanych przedsięwzięć.

Tabela 1. Problemy główne

Sfera	Problem
Sfera społeczna	Niewystarczający poziom zabezpieczenia potrzeb i oczekiwań społeczności lokalnej
Sfera gospodarcza	Nie w pełni wykorzystany potencjał gospodarczy i turystyczny
Sfera infrastrukturalna	Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura techniczna

Źródło: Opracowanie własne

Powyższe problemy pozwoliły na określenie celów w poszczególnych sferach:

Tabela 2. Cele główne

Sfera	Cel
Sfera społeczna	Zdrowe, aktywne i dobrze wykształcone społeczeństwo
Sfera gospodarcza	Zrównoważony rozwój gospodarczy Gminy
Sfera infrastrukturalna	Poprawa jakości środowiska poprzez racjonalne inwestowanie w infrastrukturę techniczną

Źródło: Opracowanie własne

Strategia jest spójna z priorytetami i celami dokumentów szczebla unijnego, krajowego i regionalnego. Ostatnim etapem opracowania są sposoby wdrażania oraz monitorowanie realizacji strategii.

1. Wprowadzenie

1.1 Zakres terytorialny strategii

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Kowalewo Pomorskie obejmuje obszar administracyjny Gminy Kowalewo Pomorskie, w skład której wchodzi miasto Kowalewo Pomorskie, 22 sołectwa wiejskie i 2 komitety osiedlowe. Jednostką administracyjną obsługującą Gminę jest Urząd Miejski w Kowalewie Pomorskim mieszczący się przy Placu Wolności 1.

1.2 Okres objęty strategią

Strategia obejmuje główne cele i kierunki rozwoju Miasta i Gminy Kowalewo Pomorskie na lata 2015-2020.

1.3 Uzasadnienie opracowania strategii

Celem niniejszej Strategii jest wyznaczenie głównych kierunków rozwoju Gminy w ciągu najbliższych lat. Planowanie strategiczne, które zmierza do wyznaczenia długofalowych priorytetów i sposobów ich osiągania, w sytuacji szybko zachodzących zmian umożliwia wypracowanie stabilnej podstawy do racjonalnego działania. Strategia ma stanowić narzędzie służące zapewnieniu poprzez długoterminowe i całościowe planowanie sukcesu lokalnej społeczności. Celem tego opracowania jest przygotowanie dokumentu, który pozwoli władzy lokalnej racjonalnie organizować swoje działania w przyszłości. Stanowi podstawę korzystania przez Gminę ze środków Unii Europejskiej i innych zewnętrznych źródeł finansowania. Ponadto tworzy platformę współpracy wszystkich zainteresowanych podmiotów (władz gminy, mieszkańców, organizacji pozarządowych i przedsiębiorców).

Strategia rozwoju Miasta i Gminy Kowalewo Pomorskie jest odpowiedzią na pytanie, co zrobić aby funkcjonować i rozwijać się w przyszłości.

1.4 Metody pracy nad przygotowaniem i wdrażaniem strategii rozwoju

Podczas prac nad strategią wykorzystano wiele metod i narzędzi strategicznego planowania, takich jak: metoda ekspercka i uspołeczniona, metoda aktywnego planowania strategicznego, analiza SWOT oraz metody pośrednie – konsultacje społeczne, warsztaty strategicznego planowania oraz technika „burzy mózgów”. W związku z przystąpieniem przez Gminę do sporządzenia Strategii, został powołany zespół ds. opracowania Strategii.

Dokument składa się z dwóch części:

- I. Część diagnostyczna – prezentująca diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej Gminy oraz analizę strategiczną SWOT;
- II. Część programowa – zawierająca misję, wizję i cele rozwoju oparte na zidentyfikowanych obszarach problemowych, kierunki działań i planowane przedsięwzięcia, odniesienie celów do obowiązujących nadrzędnych dokumentów strategicznych, potencjalne źródła finansowania inwestycji oraz procedurę wdrażania, monitorowania i ewaluacji strategii.

Część diagnostyczna dokumentu została opracowana na podstawie badań obejmujących dane pierwotne i dane wtórne dotyczące stanu istniejącego Gminy z uwzględnieniem danych statystycznych dla powiatu golubsko-dobrzyńskiego i województwa kujawsko-pomorskiego. Pomoc ze strony władz Gminy w zbieraniu i kompletowaniu materiałów umożliwiła

przeprowadzenie analizy stanu faktycznego, pozwalając na opracowanie części diagnostycznej dokumentu.

W ramach pracy nad częścią diagnostyczną i programową strategii zorganizowane zostały spotkania konsultacyjne, w których udział wzięli przedstawiciele samorządu gminnego, mieszkańcy Gminy, przedstawiciele sfery biznesu i organizacji pozarządowych oraz lokalni inicjatorzy społeczni. Przeprowadzono cykl konsultacji z mieszkańcami, obejmujących prezentację wniosków z diagnozy społeczno-gospodarczej w obszarach: gospodarka i środowisko przyrodnicze, zagospodarowanie przestrzenne i infrastruktura oraz sfera społeczna oraz wyników badań ankietowych. Celem spotkań było również podjęcie dyskusji nt. bieżących problemów Gminy oraz najważniejszych zadań, które powinny zostać zrealizowane w okresie obowiązywania nowej strategii.

Na podstawie prac diagnostycznych oraz zebranych informacji podczas spotkań konsultacyjnych została opracowana analiza SWOT oraz zdiagnozowane główne obszary problemowe i kierunki rozwoju.

W celu poznania opinii mieszkańców na temat aktualnej sytuacji społeczno-ekonomicznej przeprowadzone zostało badanie ankietowe. Badania te zostały przeprowadzone równoległe z toczącymi się pracami nad opracowaniem diagnozy i stanowiły dodatkowe źródło informacji o potrzebach Gminy i możliwościach jej rozwoju.

Aktywny udział przedstawicieli Gminy w pracach nad przygotowaniem dokumentu zapewnił poczucie lokalnej własności tego dokumentu i reprezentacji interesów społeczności, spełniając w ten sposób, istotne z punktu widzenia planowania strategicznego, kryterium zgody i reprezentacji społecznej. Jednocześnie pozwala to mieć nadzieję, iż realizacją strategii będą żywo zainteresowane wszystkie najważniejsze ugrupowania społeczne i gospodarcze.

Niniejszy dokument został opracowany na zlecenie Gminy przez firmę Dorfin Grant Thornton Frąckowiak Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością Sp. k. z siedzibą w Toruniu.

2. Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej

2.1 Ogólna charakterystyka gminy

2.1.1 Rys historyczny

Początki miasta związane są z okresem średniowiecznym. W tzw. Układzie Łowickim z 1222 r. znajdują się informacje dotyczące nadania ziemi chełmińskiej Biskupowi Chrystianowi przez Konrada I księcia mazowieckiego. Do pomocy przy odbudowie zamków obronnych, zniszczonych przez najazdy Prusów, sprowadzono Zakon Rycerski Krzyżaków, który w 1231 r. opanował gród. Wprowadzony został wówczas nowy porządek administracyjny oraz zaczęto germanizację ludności i nazw miejscowości. Wtedy, w 1275 r. Kowalewo, pod ówczesną nazwą „Schönsee”, zyskało prawa miejskie. Stało się ono siedzibą Komtura, który na terenie grodu zbudował zamek. Budowla ta oblegana była wiele razy, między innymi przez Prusaków w 1273 r. i Tatarów w 1286 r. Mimo tego, nigdy nie została zdobyta. Najazdy te spowodowały przyspieszenie decyzji o wzniesieniu wokół Kowalewa murów obronnych w XIV wieku. Układ przestrzenny miasta oparty został na prostokątnym placu rynkowym. Miasto otoczone było murem, niezależnie od obwarowań zamku krzyżackiego, od którego miasto dzieliła fosa.

Kolejnym okresem w dziejach Kowalewa są lata 1455-1772, kiedy to Kowalewo stało się miastem Prus Królewskich. W 1455 r. Król Kazimierz Jagiellończyk ustanowił starostwo Kowalewskie i mianował pierwszego starostę Gabriela Bażyńskiego, który awansował na wojewodę chełmińskiego. Następnie starostwo przeszło z rąk Ulryka Czerwonki do Jana Plemińskiego. W 1611 r. ustawa sejmowa połączyła urząd wojewody chełmińskiego z urzędem starosty Kowalewskiego. Na terenie miasta zaczęły się zbierać sądy grodzkie i obrady sejmików szlacheckich. Dzięki organizowanym targom, jarmarkom czy odpustom miasto odgrywało rolę lokalnego centrum handlu i rzemiosła. W latach 1626-1629 oraz 1655-1657 miasto zajmowane było przez Szwedów. Potop Szwedzki oraz przejście zamku przez Rosjan 1713 r. przyniosły miastu znaczne zniszczenia. Mury miejskie, podobnie jak zamek i kościół zostały zrujnowane.

W 1716 r. doszło do słynnej bitwy pod Kowalewem pomiędzy wojskami konfederatów tarnogrodzkich a armią saską Augusta II, podczas której po raz ostatni w dziejach doszło do szarży husarii.

Lata 1772-1920 to okres, w którym miasto znajdowało się w zaborze pruskim. W 1772 r. Kowalewo zostało włączone do Prus na podstawie traktatu o I rozbiórce Polski. Duży obszar, na którym znajdowało się miasto, mimo wielu zniszczeń, sprzyjał kolonizacji. Napływ kolonistów spowodował okres odbudowy miasta, które zaczęło nabierać charakteru osady rzemieślniczej. W 1806 r., dzięki pospolitemu ruszeniu, Kowalewo zostało odzyskane i na mocy traktatu pokojowego w Tylży, włączone do podprefektury toruńskiej, do Księstwa Warszawskiego. Taki stan rzeczy trwał do 1815 r., kiedy to Kowalewo z powrotem weszło w skład Prus. Od 1833 r., na okres czterdziestu lat, straciło ono prawa miejskie i wystąpiło ze Związku Miast Pruskich. W końcu XIX wieku nastąpił bujny rozwój Kowalewa. Powstały pierwsze przedsiębiorstwa przemysłowe: cukrownia (utworzona w 1882), Rzeźnia Miejska (1894), mleczarnia (1896), gazownia (1898), a w latach 1910–1912 – przedsiębiorstwo wodociągowe. W 1900 r. miasto uzyskało połączenie kolejowe na szlaku Bydgoszcz – Chełmża – Golub-Dobrzyń – Brodnica.

Na początku dwudziestolecia międzywojennego, w 1920 r., miasto powróciło do Polski i weszło w skład województwa pomorskiego. Niemcy odchodząc zabierali to co mogli i pozostawili gospodarstwa zrujnowane. Rozpoczął się trudny okres dla Kowalewa, jego sytuacja była niestabilna. Duża liczba mieszkańców, brak mieszkań, braki w żywności i pracy nie polepszały pozycji miasta. Ludność mogła znaleźć zatrudnienie m.in. w cukrowni, cegielni, tartakach, mleczarni, gazowni. Oprócz tego w mieście działało rzemiosło i handel. Około 30% ludności miasta pracowało w rolnictwie. Bardzo dobrze rozwinięte było szkolnictwo zawodowe.

Po wybuchu II wojny światowej, 7 września 1939 r. wojska hitlerowskie wkroczyły do miasta i rozpoczął się sześciolatek jego okupacji. Zlikwidowany został dom zakonny siostr Elżbietanek, rozpoczęły się aresztowania znanych obywateli miasta. Mieszkańców Kowalewa wysiedlano, wywożono do obozów pracy i obozów koncentracyjnych.

W okresie powojennym, 17 stycznia 1945 r. ustanowiono radę miasta, w skład której weszli: burmistrz Władysław Chełmiński, jego zastępca Jan Zakrzewski, sekretarz Lucjan Kurowiak, komendant milicji ludowej Jan Kierzkowski i komisarz milicji Bronisław Dzwonkowski. Rada ta działała do 4 marca, następnie wybrano Miejską Radę Narodową, w skład której weszło 12 radnych i 12 ich zastępców.

Od 1945 r. Kowalewo należało do województwa bydgoskiego i następnie w latach 1975-1998 do województwa toruńskiego. Od tego czasu miasto rozwinęło się. Zbudowana została oczyszczalnia ścieków, kanalizacja miasta, część zakładów przekształciło się, część upadła, zaczęły powstawać nowe. Od 1985 r. do dnia dzisiejszego funkcję burmistrza Kowalewa Pomorskiego pełni Andrzej Grabowski. W 2015 r. miasto obchodziło 740 rocznicę nadania praw miejskich.

2.1.2 Położenie geograficzne i podział administracyjny

Gmina Kowalewo Pomorskie położona jest w środkowo-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, na północno-zachodnim krańcu powiatu golubsko-dobrzyńskiego. Leży ona w zasięgu Makroregionu Pojezierza Chełmińskiego-Dobrzyńskiego i w niewielkim stopniu w obrębie doliny Drwęcy na Pojezierzu Chełmińskim. Obszar Gminy ma nieregularny kształt.

Mapa 1. Gmina Kowalewo Pomorskie na tle powiatu golubsko-dobrzyńskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://serwis.bip.golub-dobrzyn.com.pl/531,mapy-powiatu.html>

Gmina Kowalewo Pomorskie graniczy z następującymi gminami:

- W obrębie powiatu golubsko-dobrzyńskiego z gminami: Ciechocin, Golub-Dobrzyń;
- W obrębie powiatu toruńskiego z gminami: Chełmża, Lubicz, Łysomice;
- W obrębie powiatu wąbrzeskiego z gminami: Dębowa Łąka, Wąbrzeźno.

Obszar Gminy Kowalewo Pomorskie zajmuje powierzchnię 141,39 km², co stanowi około 0,79% powierzchni województwa kujawsko-pomorskiego i 23,07% powierzchni powiatu golubsko-dobrzyńskiego.

Kowalewo Pomorskie jest jedyną gminą miejsko-wiejską w powiecie. Miasto Kowalewo Pomorskie położone jest w centralnej części Gminy i zajmuje obszar 4,33 km², co stanowi zaledwie 3% całej powierzchni Gminy. Pozostałe 97 % to tereny wiejskie.

Tabela 3. Obszar Miasta i Gminy Kowalewo Pomorskie w km²

Gmina	Miasto	Obszar wiejski
141,39	4,33	137,06

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Gmina ma bardzo dobre położenie komunikacyjne. Przez jej teren przebiega trasa kolejowa o znaczeniu krajowym Toruń – Olsztyn, a także droga krajowa nr 15 na odcinku około 16 km (Trzebnica – Gniezno – Toruń – Ostróda). 13 km od Kowalewa Pomorskiego znajduje się wjazd na autostradę A1 (węzeł Turzno). Autostrada A1 Gdańsk – Stryków przebiega przez obszar Gminy na odcinku około 1 km.

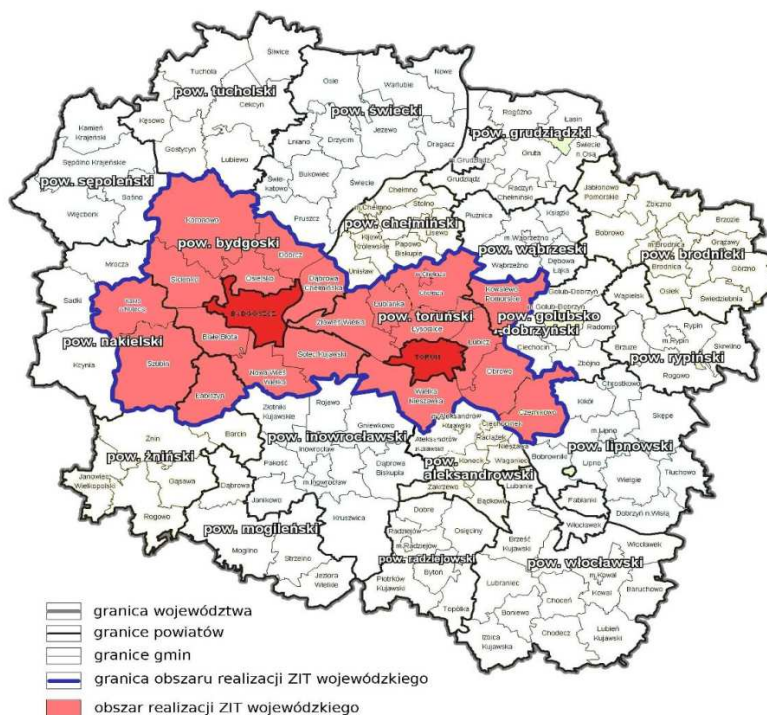
Gmina jest położona blisko miasta wojewódzkiego Torunia – około 28 km. W niewielkiej odległości znajduje się kilka większych ośrodków miejskich.

Tabela 4. Odległość Kowalewa Pomorskiego od wybranych miast województwa kujawsko - pomorskiego w km

Brodnica	Toruń	Chelmża	Golub-Dobrzyń
36	28	22	13

Źródło: Opracowanie własne na podstawie odlegosci.info

Mapa 2. Związek ZIT Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego

Źródło: <http://www.kujawsko-pomorskie.pl/>

W 2014 r. Gmina przystąpiła do Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego i tym samym jest jednym z członków Związku ZIT Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego. ZIT to Zintegrowane Inwestycje Terytorialne na terenie miast wojewódzkich Bydgoszczy i Torunia oraz obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie, służące rozwiązywaniu problemów gospodarczych, środowiskowych, klimatycznych i społecznych. Za pomocą instrumentu ZIT realizowane będą zintegrowane działania służące zrównoważonemu rozwojowi obszarów miejskich Bydgoszczy i Torunia i ich obszaru funkcjonalnego. Wsparcie polegać będzie na wzmacnianiu powiązań infrastrukturalnych i funkcjonalnych miast z ich otoczeniem.

Mapa 3. Miasto i Gmina Kowalewo Pomorskie

Źródło: *Open Street Map*

Strukturę Gminy stanowi miasto Kowalewo Pomorskie – sołectwo, 22 sołectwa wiejskie i 2 Komitety Osiedlowe:

- Bielsk,
- Borówno,
- Chelmonie,
- Chelmoniec,
- Elzanowo,
- Frydrychowo,
- Kiełpiny,
- Komitet Os. Nr 1 Os. Brodnickie
- Komitet Os. Nr 2 Gł. Dworzec
- Lipienica,
- Mariany,
- Mlewiec,
- Mlewo,
- Napole,
- Nowy Dwór,
- Piątkowo,
- Pluskowęsy,
- Pruska Łąka,
- Sierakowo,
- Srebrniki,
- Szychowo,
- Wielka Łąka,

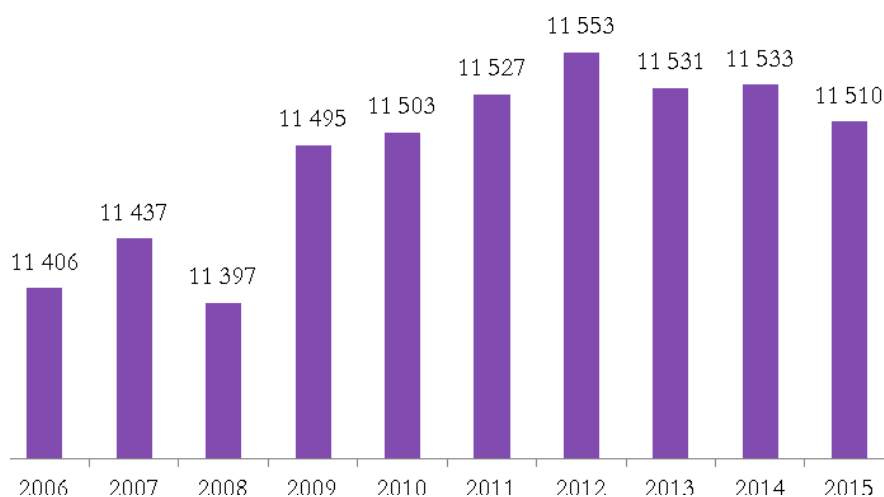
- Wielkie Rychnowo,
- Zapłuskowęsy.

W granicach administracyjnych Gminy znajduje się łącznie 31 miejscowości.

2.1.3 Liczba ludności¹

W pierwszym półroczu 2015 r. Gminę Kowalewo Pomorskie zamieszkiwało 11 510 osób, zaś w roku 2014 - 11 533 osoby. Tym samym mieszkańcy Gminy stanowili 25,4% ludności powiatu golubsko-dobrzyńskiego i 0,6% ludności województwa kujawsko-pomorskiego. Pod względem ludnościowym Gmina Kowalewo Pomorskie zajmuje drugie miejsce w powiecie (po mieście Golub-Dobrzyń). W badanym okresie liczba ludności utrzymuje się na podobnym poziomie. W 2014 r. w porównaniu z rokiem 2006 liczba ludności wzrosła o 1,1%. Jedynie w 2008 i 2013 liczba mieszkańców w stosunku do roku poprzedniego zmalała odpowiednio o 40 i 22 osoby.

Wykres 1. Liczba ludności Gminy Kowalewo Pomorskie w latach 2006-2015

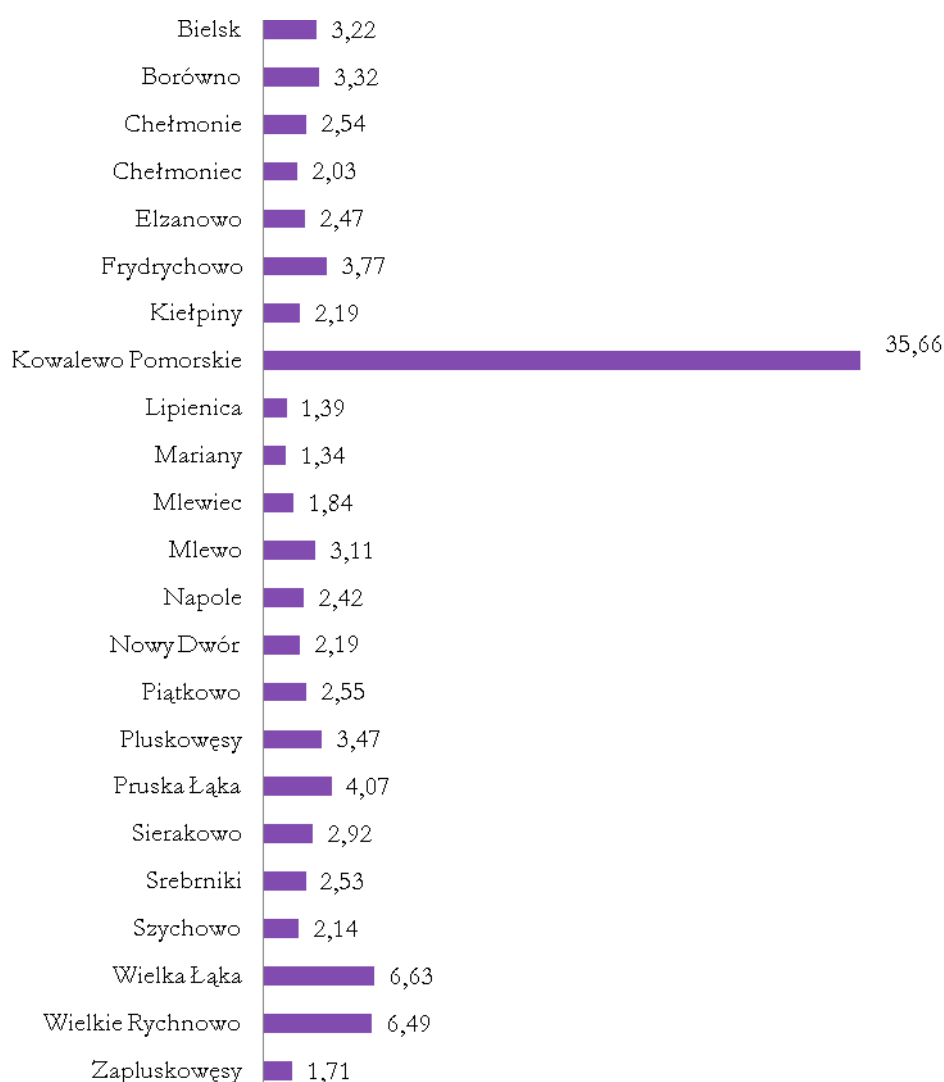
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Kowalewie Pomorskim

W 2014 r. w mieście Kowalewo Pomorskie zamieszkiwało 4 113 osób, czyli 35,66 % ogółu mieszkańców Gminy. Zdecydowana większość ludności zamieszkiwała tereny wiejskie Gminy – 64,34% (7 420 osób). Podobne proporcje wystąpiły w pierwszym półroczu 2015 r.

Pod względem gęstości zaludnienia, która wynosi 82 osoby/km², Gmina należy do obszarów o największej gęstości zaludnienia w powiecie (średnia gęstość zaludnienia dla powiatu jest niższa i wynosi 74 osoby/km²). Na tak wysoki poziom tego wskaźnika wpływa gęstość zaludnienia w mieście Kowalewo Pomorskie – 959 osób/km². Natomiast na obszarach wiejskich wskaźnik ten jest dużo niższy od średniej dla Gminy i powiatu – 54 osoby/km².

¹ Dane dotyczące 2015 r. podają stan na dzień 30.06.2015

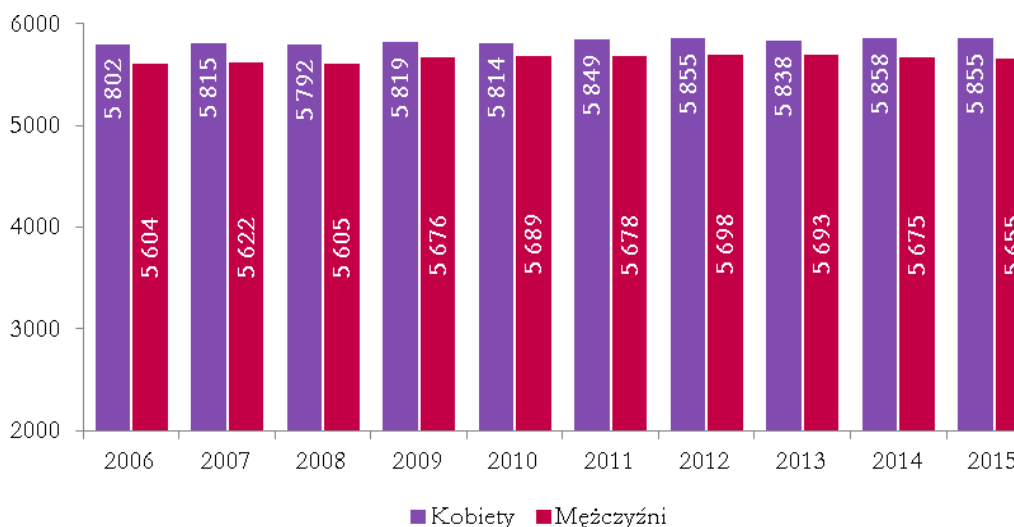
Wykres 2. Udział procentowy liczby ludności w poszczególnych sołectwach w ogólnej liczbie mieszkańców Gminy Kowalewo Pomorskie (2014 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Kowalewie Pomorskim

Spośród wszystkich miejscowości, największą liczbą ludności wyróżnia się miasto Kowalewo Pomorskie (35,66% w ogólnej liczbie ludności Gminy). Mimo tego mieszkańcy miasta nie stanowią większości. Większość mieszkańców Gminy zamieszkuje w licznych choć niewielkich pod względem ludnościowym miejscowościach wiejskich. Na obszarach wiejskich do najludniejszych sołectw należą: Wielka Łąka (6,63%) i Wielkie Rychnowo (6,49%). Natomiast najmniejsze liczby mieszkańców notują Mariany (1,34%), Lipienica (1,39%), Zapluskowęsy (1,71%) i Mlewiec (1,84%). Średnia liczba mieszkańców w sołectwach wiejskich to 337 osób. Od roku 2006 w większości miejscowości liczba ludności wzrosła. Największy przyrost nastąpił w Borównie (15,18%), Pruskiej Łące (13,6%) oraz Nowym Dworze (11,64%). W ośmiu sołectwach liczba ludności zmniejszyła się. Największy spadek miał miejsce w Chełmońcu (8,7%), Frydrychowie (6,54%) oraz Piątkowie (5,75%).

Wykres 3. Liczba ludności Gminy Kowalewo Pomorskie w podziale ze względu na płeć (2006-2015)

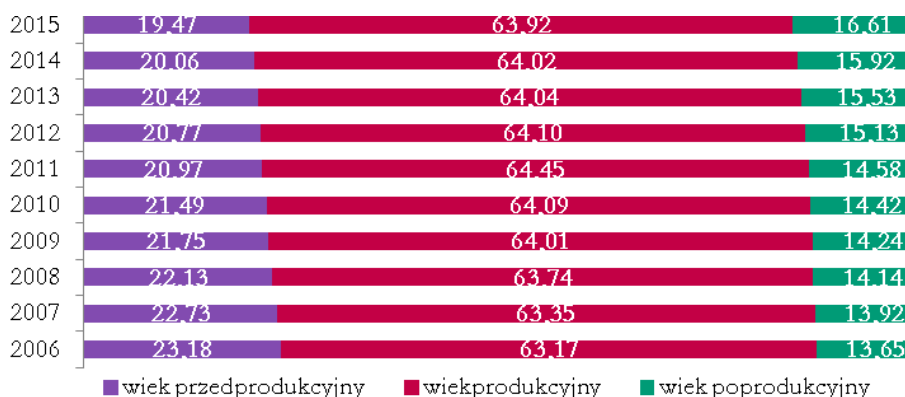

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Kowalewie Pomorskim

W analizowanym okresie występuje stała, nieznaczna nadwyżka liczby kobiet nad liczbą mężczyzn. W 2014 r. w ogólnej liczbie ludności kobiety stanowiły 50,8%, a mężczyźni 49,2%. Tym samym współczynnik feminizacji wyrażający się liczbą kobiet przypadającą na 100 mężczyzn wyniósł 103,2.

Biorąc pod uwagę udział poszczególnych grup wiekowych w ogólnej liczbie ludności, można zauważyć postępujące zmniejszanie się liczby osób w wieku przedprodukcyjnym (z 23,18% w 2006 r. do 19,47% w 2015 r.). Jednocześnie wzrasta odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (z 13,65% w 2006 r. do 16,61% w 2015 r.). Podobne tendencje występują w całym powiecie golubsko-dobrzyńskim. Jest to związane z powszechnym trendem starzenia się społeczeństwa.

Wykres 4. Udział procentowy poszczególnych grup wiekowych (2006-2015)

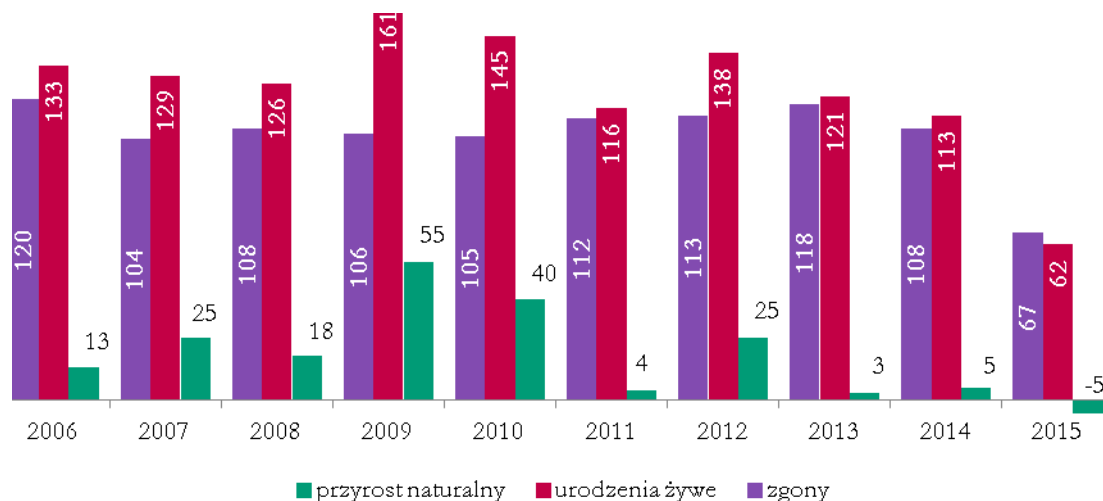

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Kowalewie Pomorskim

W latach 2006-2014 przyrost naturalny w Gminie był dodatni. Jedynie w pierwszym półroczu 2015 r. zanotowano ujemny przyrost naturalny na poziomie 5 osób. W badanym okresie

najwyższy przyrost naturalny wystąpił w 2009 r. – 55 osób. W ostatnich dwóch latach przyrost był niewielki – 3 osoby w 2013 r. i 5 osób w 2014 r.

Wykres 5. Ruch naturalny na obszarze Gminy Kowalewo Pomorskie (2006-2015)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Kowalewie Pomorskim

W latach 2006 – 2014 na terenach wiejskich Gminy Kowalewo Pomorskie przyrost naturalny zawsze był dodatni. Pod tym względem Gmina nie wyróżnia się spośród innych gmin powiatu golubsko-dobrzyńskiego, gdzie wartości tego wskaźnika w większości gmin są dodatnie. Z kolei w mieście Kowalewo Pomorskie notowano ujemne wartości wskaźnika (w 2006 r., 2013 r. i 2014 r.). W tym miejscu należy jednak podkreślić, że poziom liczby urodzeń ulega sporym wahaniom w poszczególnych latach, od 2012 r. zauważalny jest stopniowy spadek tego wskaźnika. Podobnie jest z liczbą zgonów.

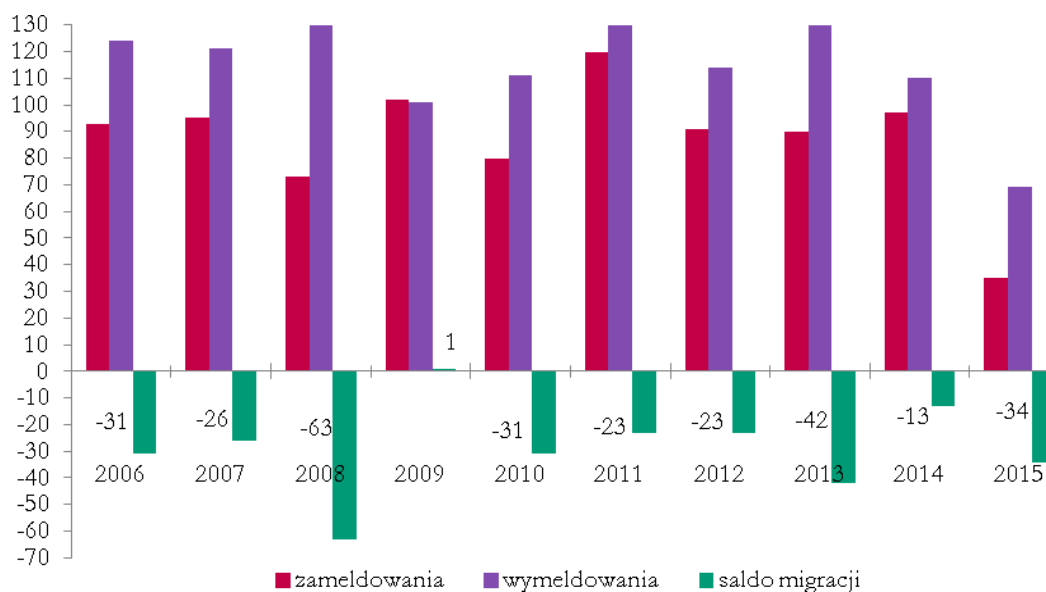
Tabela 5. Przyrost naturalny na obszarach wiejskich i miejskich (2006-2015)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Kowalewo Pomorskie (miasto)	-1	8	5	2	7	1	2	-2	-15	1
Obszar wiejski	14	17	13	53	33	3	23	5	20	-6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Kowalewie Pomorskim

Dodatni bilans zmian liczby ludności w Gminie powodowany jest dodatnim przyrostem naturalnym, który rekompensuje ujemne saldo migracji (w 2014 r. wyniosło -13). Ujemne saldo migracji oznacza, że corocznie więcej osób z Gminy wyjeżdża niż do niej przyjeżdża. W latach 2006-2014 saldo migracji było ujemne, jedynie w 2009 r. było dodatnie (+1).

Wykres 6. Migracje ludności w Gminie Kowalewo Pomorskie (2006-2015)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Kowalewie Pomorskim

2.1.4 Prognozy demograficzne

Prognozy dla powiatu golubsko-dobrzyńskiego przedstawia poniższa tabela.

Tabela 6. Prognozy demograficzne dla powiatu golubsko-dobrzyńskiego na lata 2015-2030

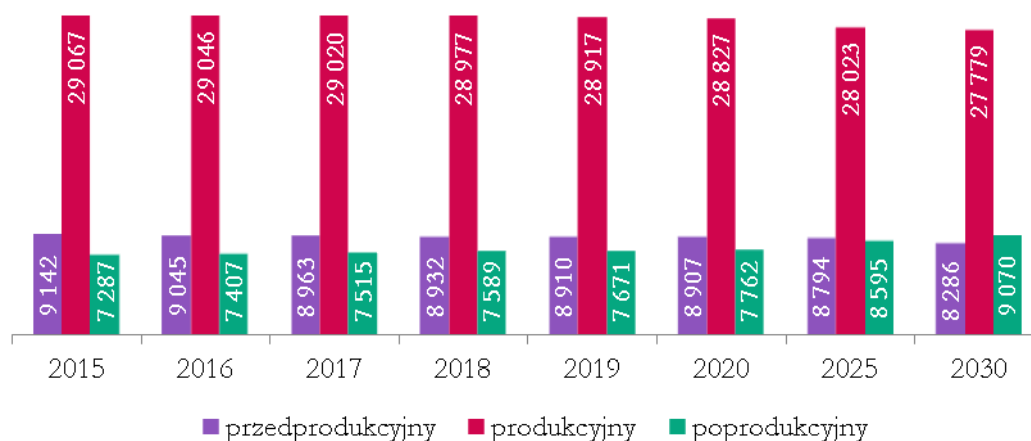
Prognoza dla 2015 roku						
Wiek	Miasta			Wsie		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
przedprodukcyjny	3 269	1 649	1 620	5 873	3 076	2 797
produkcyjny	11 008	5 701	5 307	18 059	9 857	8 202
poprodukcyjny	2 892	862	2 030	4 395	1 412	2 983
Prognoza dla 2016 roku						
Wiek	Miasta			Wsie		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
przedprodukcyjny	3 228	1 637	1 591	5 817	3 040	2 777
produkcyjny	10 966	5 686	5 280	18 080	9 869	8 211
poprodukcyjny	2 953	878	2 075	4 454	1 452	3 002
Prognoza dla 2017 roku						
Wiek	Miasta			Wsie		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
przedprodukcyjny	3 202	1 635	1 567	5 761	3 005	2 756
produkcyjny	10 915	5 666	5 249	18 105	9 880	8 225
poprodukcyjny	3 006	889	2 117	4 509	1 492	3 017
Prognoza dla 2018 roku						
Wiek	Miasta			Wsie		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
przedprodukcyjny	3 194	1 627	1 567	5 738	3 001	2 737
produkcyjny	10 847	5 642	5 205	18 130	9 884	8 246

poprodukcyjny	3 056	909	2 147	4 533	1 509	3 024
Prognoza dla 2019 roku						
Wiek	Miasta			Wsie		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
przedprodukcyjny	3 197	1 637	1 560	5 713	2 986	2 727
produkcyjny	10 763	5 597	5 166	18 154	9 898	8 256
poprodukcyjny	3 109	930	2 179	4 562	1 527	3 035
Prognoza dla 2020 roku						
Wiek	Miasta			Wsie		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
przedprodukcyjny	3 200	1 644	1 556	5 707	2 972	2 735
produkcyjny	10 684	5 556	5 128	18 143	9 913	8 230
poprodukcyjny	3 155	950	2 205	4 607	1 543	3 064
Prognoza dla 2025 roku						
Wiek	Miasta			Wsie		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
przedprodukcyjny	3 147	1 611	1 536	5 647	2 937	2 710
produkcyjny	10 149	5 232	4 917	17 874	9 623	8 251
poprodukcyjny	3 547	1 215	2 332	5 048	1 928	3 120
Prognoza dla 2030 roku						
Wiek	Miasta			Wsie		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
przedprodukcyjny	2 871	1 479	1 392	5 415	2 787	2 628
produkcyjny	10 004	5 086	4 918	17 775	9 461	8 314
poprodukcyjny	3 694	1 366	2 328	5 376	2 223	3 153

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Zaprezentowane powyżej prognozy wskazują, że w 2030 r. prognozowana liczba mieszkańców powiatu golubsko-dobrzyńskiego zmaleje o 0,8% w porównaniu z rokiem 2015. Spadek liczby mieszkańców będzie widoczny głównie na obszarach miejskich powiatu (Golub-Dobrzyń i Kowalewo Pomorskie) – o około 3,5% w stosunku do roku 2015. Natomiast na obszarach wiejskich tendencja będzie odwrotna – prognozuje się wzrost o 0,8%.

Wykres 7. Prognozy demograficzne dla powiatu golubsko-dobrzyńskiego na lata 2015-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Liczba mieszkańców miast i wsi powiatu golubsko-dobrzyńskiego w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym wykazuje tendencję spadkową. Prognozuje się, że wzrost nastąpi w grupie ludności w wieku poprodukcyjnym, co jest odzwierciedleniem ogólnokrajowego trendu starzenia się społeczeństwa.

Prognozy dla powiatu golubsko-dobrzyńskiego na lata 2015-2030 pokazują, że największa zmiana będzie miała miejsce w grupie osób w wieku poprodukcyjnym – wzrost o 24,5%. Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym spadnie o około 9,4%, a w produkcyjnym o 4,4%. Trwający proces starzenia się społeczeństwa jest wynikiem korzystnych zjawisk, jakimi są: wydłużanie się trwania życia, postęp cywilizacyjny i poprawa jakości życia. Niepokój budzić może nie sam fakt wzrostu liczby starszych osób, co wzrost jej udziału w strukturze ludności, który spowodowany jest spadkiem udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym w strukturze demograficznej społeczeństwa.

2.2 Sfera społeczna

2.2.1 Kultura i sport

Głównym ośrodkiem życia kulturalno-rozrywkowego Gminy Kowalewo Pomorskie jest Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury znajdujący się w Kowalewie Pomorskim. W jego skład wchodzi: Dom Kultury, Miejska Biblioteka Publiczna, filie biblioteczne w Wielkim Rychnowie, Wielkiej Łące i Pluskowęsach zlokalizowane w budynkach szkół podstawowych. Jest on jedyną samorządową instytucją kultury działającą na terenie Miasta i Gminy. W okresie roku szkolnego w MGOK prowadzone są koła zainteresowań takie jak: plastyczne, szachowe, czytelnicze, kulinarne, taneczne, muzyczne i rzeźbiarskie. Od 1994 roku Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury jest wydawcą miesięcznika „Goniec Kowalewski”. Stałymi formami działalności prowadzonymi przez ośrodek są:

- Chór 730-lecia powstały w 2004 roku (wielopokoleniowy, czterogłosowy),
- Stowarzyszenie Artystów Amatorów ARS,
- Ognisko muzyczne,
- Koło szachowe,
- Gminne Centrum Informacji,
- Galeria sztuki,
- Klub młodego plastyka,
- Koło rzeźbiarskie

Do imprez organizowanych cyklicznie na terenie Gminy Kowalewo Pomorskie należą:

- Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy,
- Przegląd Kolęd, Pastorałek i Piosenek Świątecznych,
- Konkurs Wielkanocny,
- Gminne Mistrzostwa w Warcabach,
- Solecki Turniej Piłki Nożnej Halowej o Puchar Burmistrza Miasta organizowany przez Urząd Miejski,
- Gminny Konkurs „Kowalewo Pomorskie – Moja Mała Ojczyzna”,
- Gminne zawody strzeleckie w Kielpinach,
- Zawody Splawikowe o Puchar Burmistrza Miasta Kowalewo Pomorskie organizowane przez Polski Związek Wędkarski, Zarząd Koła w Kowalewie Pomorskim,
- Festiwal Piosenki Dziecięcej i Młodzieżowej,

- Festyn plastyczny z okazji obchodów „Dnia Ziemi”,
- Sportowe Spotkania Osób Niepełnosprawnych „Bądźmy Razem” organizowane przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Warsztaty Terapii Zajęciowej w Kowalewie Pomorskim, Urząd Miejski oraz Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury,
- Międzynarodowy Turniej Szachowy organizowany m. in. przez Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury,
- Błyskawiczny Turniej Piłki Nożnej Drużyn Solecckich organizowany przez Urząd Miejski,
- Diecezjalny Festiwal Pieśni i Piosenki Religijnej organizowany przez MGOK oraz Parafię pw. św. Mikołaja w Kowalewie Pomorskim,
- Parafialno - Miejski Festyn św. Anny,
- Dożynki Gminno - Parafialne,
- Ekobiesiada,
- Ogólnopolski Bieg Uliczny,
- Dzień Papieski,
- Konkurs Bożonarodzeniowy.

Na terenie Gminy znajdują się świetlice wiejskie, które wykorzystywane mogą być do organizacji spotkań czy imprez środowiskowych. Zlokalizowane są one w Bielsku, Chelmoniu, Chelmońcu, Kielpinach, Lipienicy, Marianach, Mlewcu, Mlewie, Pluskowęsach, Pruskiej Łące, Sierakowie, Srebrnikach, Wielkim Rychnowie oraz na Osiedlu Brodnickim w Kowalewie Pomorskim.

W mieście Kowalewo Pomorskie działa Koło Polskiego Związku Wędkarskiego, które zrzesza miłośników wędkarstwa. Organizuje ono również Szkółkę Ekologiczno - Wędkarską dla dzieci i młodzieży.

Ciekawym miejscem, w którym można spędzić czas jest również strzelnica sportowo - rekreacyjna w miejscowości Kielpiny. Jej powstanie związane było z wieloletnią tradycją dotyczącą corocznej organizacji zawodów strzeleckich. Po modernizacji w roku 2014, stała się obiektem nowoczesnym i bardziej bezpiecznym dla osób z niej korzystających.

Na terenie Gminy działają następujące organizacje społeczne:

- Koło Kobiet Kreatywnych w Kowalewie Pomorskim,
- Stowarzyszenie Przedsiębiorców Gminy Kowalewo Pomorskie,
- Stowarzyszenie Prywatnych Przedsiębiorców Miasta i Gminy,
- Stowarzyszenie Właścicieli Domków Letniskowych „Okonin”,
- Stowarzyszenie „Tobie My”,
- Stowarzyszenie na rzecz rozwoju Koła Gospodyń Wiejskich w Pluskowęsach,
- Stowarzyszenie Kobiet Sołectwa Pruska Łąka,
- Stowarzyszenie „Przyjaciele szkoły”,
- Stowarzyszenie Artystów Amatorów „ARS”,
- Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów, oddział Kowalewo Pomorskie,
- Stowarzyszenie Na Rzecz Ochrony Zdrowia,
- Towarzystwo Miłośników Kowalewa Pomorskiego „TOMIKO”,
- Stowarzyszenie Rolników w Kowalewie Pomorskim „STOROL”,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Kielpinach,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Sierakowie,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Kowalewie Pomorskim,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Piątkowie,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Mlewie,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Chelmońcu,
- Wiejskie Stowarzyszenie Edukacyjno - Kulturalne „TRIO” w Mlewie,
- Polski Związek Niewidomych,
- Związek Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych.

Jednocześnie Gmina Kowalewo Pomorskie jest jedną z sześciu gmin tworzących założone w 2006 roku Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Dolina Drwęcy”. Działa ono na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, uwzględniając ochronę i promocję środowiska naturalnego, krajobrazu i zasobów historyczno-kulturowych.

Przy Radzie Miejskiej działa Honorowa Kapituła Miasta Kowalewa Pomorskiego, na wniosek której Rada Miejska nadaje honorowe obywatelstwo osobom szczególnie zasłużonym dla Gminy.

W Gminie działa 12 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych, w tym 2 w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym w Kowalewie Pomorskim i Wielkim Rychnowie.

Działalność sportowa w Gminie rozwijana jest przez Ludowy Klub Sportowy „Promień”, będący istniejącą już od ponad pół wieku drużyną piłkarską w IV lidze. W ramach klubu działają 3 sekcje sportowe: piłki nożnej, szachów sportowych i trójboju siłowego.

Ponadto w Gminie funkcjonują uczniowskie kluby sportowe:

- UKS Orlik w Kowalewie Pomorskim,
- UKS Sokół w Wielkim Rychnowie,
- UKS Olimpijczyk przy Publicznym Gimnazjum w Kowalewie Pomorskim.

W klubach prowadzone są zajęcia z lekkoatletyki, piłki nożnej, biegów, kolarstwa, piłki siatkowej i ręcznej oraz tenisa stołowego.

W Gminie organizowane są liczne imprezy sportowe, takie jak rozgrywki piłkarskie, biegi uliczne, czy turnieje szachowe. Wśród nich można wymienić: Międzynarodowy Turniej Szachowy, Błyskawiczny Turniej Piłki Nożnej Drużyn Soleckich, Sportowe Spotkania Osób Niepełnosprawnych „Bądźmy Razem”.

Na terenie Gminy Kowalewo Pomorskie istnieją następujące obiekty infrastruktury sportowej:

- Centrum Rekreacji i Sportu w Kowalewie Pomorskim,
- kompleks boisk sportowych „Moje boisko - Orlik 2012” w Wielkiej Łące i Kowalewie Pomorskim,
- siłownia zewnętrzna w Wielkiej Łące,
- przyszkolne obiekty sportowe.

Największym obiektem sportowym w Gminie jest Centrum Rekreacji i Sportu, którego administratorem jest Urząd Miejski w Kowalewie Pomorskim. Kompleks powstał dzięki pozyskanym przez władze Gminy funduszom z Unii Europejskiej. Budowa Centrum Rekreacji i Sportu rozpoczęła się w 2009 r. Do użytku oddawane było sukcesywnie coraz więcej obiektów, ostatnim z nich, oddanym w 2014 r., jest kryta pływalnia. W 2013 r. kowalewskie Centrum Rekreacji i Sportu zdobyło tytuł Sportowy Obiekt Roku 2013 – wyróżnienie to trafiło do 5 równorzędnych samorządów. W skład kompleksu sportowego wchodzi:

- pełnowymiarowe boisko trawiaste do piłki nożnej wraz z czterotorową, 400 metrową bieżnią lekkoatletyczną, skocznią w dal i trybunami mieszczącymi 894 osoby,
- boisko plażowe zintegrowane z nawierzchnią piaszczystą, obejmujące boisko do siatkówki plażowej oraz do piłki ręcznej,
- boisko wielofunkcyjne pokryte sztuczną nawierzchnią, umożliwiające grę w piłkę ręczną, siatkówkę lub tenis dla osób grających amatorsko,
- boisko „ORLIK” z nawierzchnią syntetyczną, przeznaczone do gry w piłkę nożną,
- boisko do koszykówki i siatkówki z nawierzchnią poliuretanową,
- skate park,

- ścianka wspinaczkowa,
- plac zabaw dla dzieci,
- szachy plenerowe,
- siłownia zewnętrzna,
- pływalnia,
- budynek administracyjno-socjalny.

Zdjęcie 1. Obiekty w Centrum Rekreacji i Sportu

Fot.: *B. Kaczor*

2.2.2 Edukacja

Na terenie Gminy Kowalewo Pomorskie działają dwie placówki wychowania przedszkolnego:

- Przedszkole Publiczne w Kowalewie Pomorskim (4 oddziały),
- Przedszkole Niepubliczne „Entliczek Pentliczek” w Kowalewie Pomorskim (2 oddziały).

Początki Publicznego Przedszkola sięgają roku 1945. Obecnie placówka posiada 5 sal dydaktycznych, biblioteczkę oraz zaplecze do prowadzenia zajęć muzycznych, rytmicznych, ruchowych, a także materiały do realizacji programu „Klucz do uczenia się – moduły matematyczne”.

Ponadto wychowaniem przedszkolnym zajmują się oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych (tzw. „0”).

Począwszy od roku 2006 liczba dzieci zarówno w przedszkolach, jak i oddziałach przedszkolnych wzrasta. Liczba dzieci może dalej rosnać choćby dlatego, że od 1 września 2015 każde dziecko 4-letnie zyska prawo do edukacji przedszkolnej, a od 1 września 2017 r. takie prawo uzyska każdy 3-latek². Może to wiązać się z koniecznością utworzenia dodatkowych miejsc w przedszkolach już istniejących lub powstania nowych placówek publicznych lub niepublicznych, czy innych form wychowania przedszkolnego.

² Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 roku o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 827 z późn. zm.)

Odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych edukacją przedszkolną w 2013 r. był niższy niż w powiecie golubsko-dobrzyńskim (65,3%) i województwie kujawsko-pomorskim (69,2%) i wyniósł 56,4% (112,1% w mieście i 24,4% na obszarach wiejskich).

Na system szkół podstawowych w Gminie składa się 5 placówek:

- Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Kowalewie Pomorskim,
- Szkoła Podstawowa im. Wojska Polskiego w Pluskowęsach,
- Szkoła Podstawowa im. Janusza Korczaka w Wielkim Rychnowie,
- Szkoła Podstawowa w Wielkiej Łące,
- Szkoła Podstawowa w Mlewie (prowadzona przez Wiejskie Stowarzyszenie Edukacyjno-Kulturalne Trio).

W badanym okresie liczba uczniów w szkołach podstawowych spadła z 902 osób w 2006 r. do 775 w 2015 r., co stanowi spadek o 16,4%. Jest to wynikiem zmniejszającej się liczby osób w wieku przedprodukcyjnym.

Podobny spadek notuje się w szkolnictwie gimnazjalnym – tu liczba uczniów w analizowanym okresie zmalała o 127 osób (24,8%). Na terenie Gminy działa tylko jedna placówka kształcenia ponadpodstawowego – Publiczne Gimnazjum im. Jana Pawła II w Kowalewie Pomorskim. Placówka posiada dobrze wyposażone pracownie przedmiotowe, ale także salę teatralną, muzyczną, poznawania świata, studio telewizyjne, salę fitness, pełnowymiarową halę sportową i zaplecze sportowe, a w budynku funkcjonuje bezprzewodowy internet.

Poniższa tabela prezentuje szczegółowe informacje na temat rodzajów i liczby placówek oświatowych oraz ich wychowanków.

Tabela 7. Rodzaje i liczba placówek edukacyjnych oraz ich uczniów (2006-2015)

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Wychowanie przedszkolne										
Liczba przedszkoli	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2
Liczba wychowanków w przedszkolach	47	50	55	74	76	76	104	110	81	86
Liczba nauczycieli w przedszkolach	6	6	6	7	7	10	7	9	9	12
Liczba oddziałów przedszkolnych „0”	6	7	6	8	8	8	10	10	10	10
Liczba dzieci w oddziałach przedszkolnych „0”	121	124	112	156	153	153	208	213	201	203
Liczba nauczycieli w oddziałach „0”	6	7	6	8	8	8	10	10	10	10
Szkolnictwo podstawowe										
Liczba szkół podstawowych	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Liczba oddziałów szkół podstawowych	39	39	39	39	38	38	37	38	41	41
Liczba uczniów w szkołach podstawowych	902	899	817	775	792	793	732	741	772	775
Liczba nauczycieli w szkołach podstawowych	84	91	94	89	90	92	82	79	84	85
Szkolnictwo ponadpodstawowe										

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Liczba gimnazjów	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Liczba uczniów gimnazjum	512	508	476	469	451	449	438	414	385	385
Liczba oddziałów gimnazjum	19	19	19	19	20	20	18	17	17	17
Liczba nauczycieli w gimnazjach	45	44	48	52	55	56	56	54	56	58

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Kowalewie Pomorskim

Ponadto kształcenie ponadgimnazjalne na terenie Gminy prowadzi Zespół Szkół im. Lecha Wałęsy w Kowalewie Pomorskim, w skład którego wchodzi:

- Zasadnicza Szkoła Zawodowa,
- Technikum,
- Liceum Ogólnokształcące,
- Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące,
- Szkoła Policealna.

Pod względem wyników egzaminów, w minionych latach uczniowie szkół podstawowych uzyskiwali wyniki zawsze powyżej średniej powiatowej i zbliżone do średniej wojewódzkiej. W 2015 r. średni wynik w Gminie wyniósł 25,6 punktów na 40 punktów możliwych do uzyskania (64%). Rosnące z roku na rok średnie wyniki mogą świadczyć, o wzroście jakości zajęć prowadzonych przez szkoły.

Tabela 8. Średnie wyniki sprawdzianu szóstoklasisty (2011-2015)

	Gmina Kowalewo Pomorskie	Powiat golubsko-dobrzyński	Województwo kujawsko-pomorskie	Kraj
2015	64%	63%	64%	67%
2013	57%	56%	59%	61%
2011	58%	53%	55%	63%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportów OKE w Gdańsku i CKE

Uczniowie Publicznego Gimnazjum im. Jana Pawła II w 2015 r. z części humanistycznej (język polski – 62%, historia i wiedza o społeczeństwie – 63%) i matematyczno-przyrodniczej (matematyka – 47%, przedmioty przyrodnicze – 49%) egzaminu gimnazjalnego osiągnęli wyniki równe lub wyższe od średniej powiatowej i wojewódzkiej. Jedynie wyniki z języka angielskiego na poziomie podstawowym (59%) były niższe od średniej dla powiatu i województwa. Również wyniki dla poziomu rozszerzonego były równe z tymi w powiecie, ale niższe od średniej wojewódzkiej.

Tabela 9. Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w roku 2015

	Gmina Kowalewo Pomorskie	Powiat golubsko-dobrzyński	Województwo kujawsko-pomorskie	Kraj
Część humanistyczna				
Język polski	62%	58%	60%	62%

Historia i wiedza o społeczeństwie	63%	60%	62%	64%
Część matematyczno-przyrodnicza				
Matematyka	47%	46%	47%	48%
Przedmioty przyrodnicze	49%	47%	48%	50%
Język angielski				
Poziom podstawowy	59%	61%	63%	67%
Poziom rozszerzony	41%	41%	44%	48%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportów OKE w Gdańsku i CKE

Analiza wyników egzaminu gimnazjalnego pokazuje, że uczniowie osiągają dużo niższe wyniki z części matematyczno-przyrodniczej, nieco niższe są również wyniki z języka obcego w porównaniu do części humanistycznej. Wskazuje to na potrzebę rozwijania tzw. kompetencji kluczowych. Potrzeba rozwoju tychże kompetencji na wszystkich poziomach kształcenia wynika także z Zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady Europejskiej w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie. Kompetencje kluczowe stanowią połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji. Są one szczególnie niezbędne do samorealizacji i rozwoju osobistego, integracji społecznej, bycia aktywnym obywatelem i zatrudnienia. Kompetencje te mają istotne znaczenie w społeczeństwie wiedzy i gwarantują większą elastyczność siły roboczej, umożliwiając jej szybsze dostosowanie się do stałych zmian w świecie, w którym zachodzą coraz liczniejsze wzajemne powiązania. Stanowią również ważny czynnik innowacji, produktywności i konkurencyjności, a ponadto mają wpływ na motywację i zadowolenie. Zdobywanie kluczowych kompetencji jest spójne z zasadami równości i dostępu dla wszystkich³.

Szkoły podstawowe oraz publiczne gimnazjum prowadzą zajęcia dodatkowe z zakresu rozwijania kompetencji kluczowych. Potrzeby w tym względzie nie są zaspokojone. Konieczne jest dalsze rozwijanie kompetencji kluczowych poprzez organizację nowych zajęć lub utrzymanie tych prowadzonych obecnie. Liczbę zajęć w poszczególnych placówkach przedstawia poniższa tabela.

Tabela 10. Tygodniowa liczba godzin zajęć rozwijających kompetencje kluczowe (2015 r.)

³ Kompetencje kluczowe to: porozumiewanie się w języku ojczystym, porozumiewanie się w językach obcych, kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne, kompetencje informatyczne, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, inicjatywność i przedsiębiorczość, świadomość i ekspresja kulturalna. Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie [Dz. U. L 394 z 30.12.2006].

Rodzaj zajęć	SP w Kowalewie Pomorskim	SP w Pluskowęsach	SP w Wielkiej Łące	SP w Wielkim Rychnowie	Publiczne Gimnazjum w Kowalewie Pomorskim
porozumiewanie się w języku ojczystym	3	1	4	4	19
porozumiewanie się w językach obcych	1	-	2	2	23
kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne	4	1	5	2	26
kompetencje informatyczne	1	-	-	-	2
umiejętność uczenia się	4	-	-	-	25
kompetencje społeczne i obywatelskie	3	-	-	-	11
inicjatywność i przedsiębiorczość	-	-	-	-	6
świadomość i ekspresja kulturalna	5	2	1	-	8
Razem	21	4	12	8	120

Źródło: *Informacje ze szkół w Gminie Kowalewo Pomorskie*

Ponadto szkoły prowadzą zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze, korekcyjno-kompensacyjne oraz różnorakie zajęcia sportowe promujące aktywność fizyczną wśród uczniów.

Działalność edukacyjną prowadzi również będąca częścią MGOK, Miejska Biblioteka Publiczna wraz z filiami, która współpracuje ściśle ze szkołami z terenu Gminy i organizuje lekcje biblioteczne. W okresie ferii zimowych prowadzi zajęcia edukacyjno-kulturalne, a podczas wakacji tygodniowe spotkania „Tydzień z książką i przygodą”. Prężnie w tym zakresie działa także Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury, który w czasie roku szkolnego prowadzi dla dzieci i młodzieży koła zainteresowań (plastyczne, szachowe, czytelnicze, kulinarne, taneczne, muzyczne), a w okresie letnim organizuje „Wakacje z MGOK”.

2.2.3 Pomoc społeczna

Charakterystycznym wyznacznikiem położenia ekonomicznego mieszkańców Gminy jest skala świadczonej pomocy społecznej. Jednostką organizacyjną Gminy Kowalewo Pomorskie zapewniającą usługi w zakresie pomocy społecznej jest Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kowalewie Pomorskim.

Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb i stara się umożliwić im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Głównymi przyczynami trudnej sytuacji życiowej mieszkańców w Gminie Kowalewo Pomorskie w 2014 r. były: ubóstwo (361 rodzin), bezrobocie (330 rodzin) i niepełnosprawność (188 rodzin). Podobnie sytuacja kształtowała się w latach ubiegłych. Jedynie w 2006 r. główną przyczyną objęcia pomocą społeczną było wystąpienie klęski żywiołowej (suszy).

Tabela 11. Liczba osób/rodzin korzystających z pomocy społecznej wg powodów trudnej sytuacji życiowej na terenie Gminy Kowalewo Pomorskie w latach 2006, 2010, 2014.

	Liczba rodzin	Liczba osób w tych rodzinach
--	---------------	------------------------------

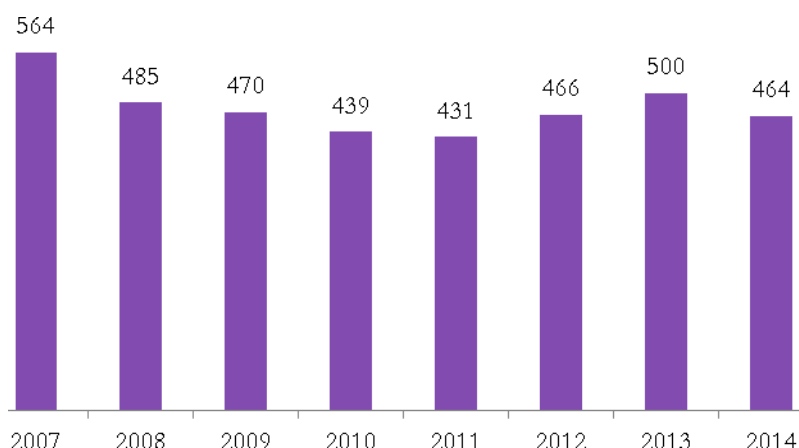
Powód trudnej sytuacji życiowej	2006	2010	2014	2006	2010	2014
Ubóstwo	395	315	361	1 205	961	1 016
Sieroctwo	0	0	0	0	0	0
Bezdomność	16	12	11	16	12	12
Potrzeba ochrony macierzyństwa	39	45	43	153	176	241
Bezrobocie	359	292	330	1 099	972	1 010
Niepełnosprawność	112	178	188	330	527	500
Długotrwała choroba	18	75	74	54	223	209
Bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego, w tym:	21	59	68	75	211	238
- rodziny niepełne	19	55	66	64	185	219
- rodziny wielodzietne	1	1	2	6	5	19
Alkoholizm	48	40	36	73	61	62
Narkomania	1	3	1	1	3	1
Trudności w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu zakładu karnego	7	13	6	7	13	12
Przemoc w rodzinie	0	0	4	0	0	13
Brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo- wychowawcze	0	0	0	0	0	0
Zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa	0	2	1	0	2	0
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy	0	0	0	0	0	0
Kłęsa żywiołowa lub ekologiczna	504*	0	0	504*	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kowalewie Pomorskim

*Powodem przyznania pomocy była susza. Pomocą obejmowane były całe gospodarstwa domowe, nie prowadzono wówczas ewidencji osób znajdujących w tych gospodarstwach.

W badanym okresie, od roku 2007 liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej ulegała niewielkim wahaniom – z 564 rodzin w 2007 r. spadła do 464 rodzin w 2014 r. Jest to spadek o 17,7%. W roku 2014 w stosunku do roku 2013 liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej zmalała o 7,2%. W pierwszym półroczu 2015 r. z pomocy społecznej skorzystało w Gminie 348 rodzin, w których łącznie były 973 osoby.

Wykres 8. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w latach 2007-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kowalewie Pomorskim

W strukturze świadczeń pomocy społecznej w 2014 r. dominowały zasiłki celowe – 360 przyznanych świadczeń. Zasiłki celowe przyznawane są na pokrycie niezbędnych potrzeb bytowych, a w szczególności na pokrycie części lub całości kosztu zakupu żywności, leków, opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, pokrycia kosztów leczenia itp.⁴ Drugą największą grupę stanowiły zasiłki okresowe – 278, a trzecią dożywianie w szkołach – 223. W poprzednich latach tendencja w zakresie liczby przyznawanych świadczeń była podobna – zawsze przeważały zasiłki celowe i okresowe.

Rodzinom, które ze względu na trudną sytuację finansową nie są w stanie same pokryć kosztów związanych z utrzymaniem mieszkania wypłacane są dodatki mieszkaniowe. W 2014 r. wypłacono 1997 dodatków mieszkaniowych na łączną kwotę 457 380 zł. Z tego typu pomocy korzysta około 200 rodzin.

Tabela 12. Liczba przyznanych świadczeń pomocy społecznej (2014 r.)

Sołectwo	Zasiłki stałe	Zasiłki okresowe	Zasiłki celowe	Dożywianie w szkołach	Łącznie
Bielsk	3	8	10	2	23
Borówno	2	7	8	6	23
Chelmonie	3	6	11	3	23
Chelmoniec	1	12	14	9	36
Elzanowo	1	6	9	17	33
Frydrychowo	2	12	17	7	38
Kielpiny	1	9	11	10	31
Kowalewo Pomorskie	26	98	122	53	299
Lipienica	1	2	4	0	7
Mariany	0	4	5	5	14
Mlewiec	1	15	17	15	48
Mlewo	0	5	8	4	17
Napole	0	5	5	5	15
Nowy Dwór	2	10	17	18	47
Piątkowo	1	7	10	1	19
Pluskowęsy	1	14	13	17	45

⁴ Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

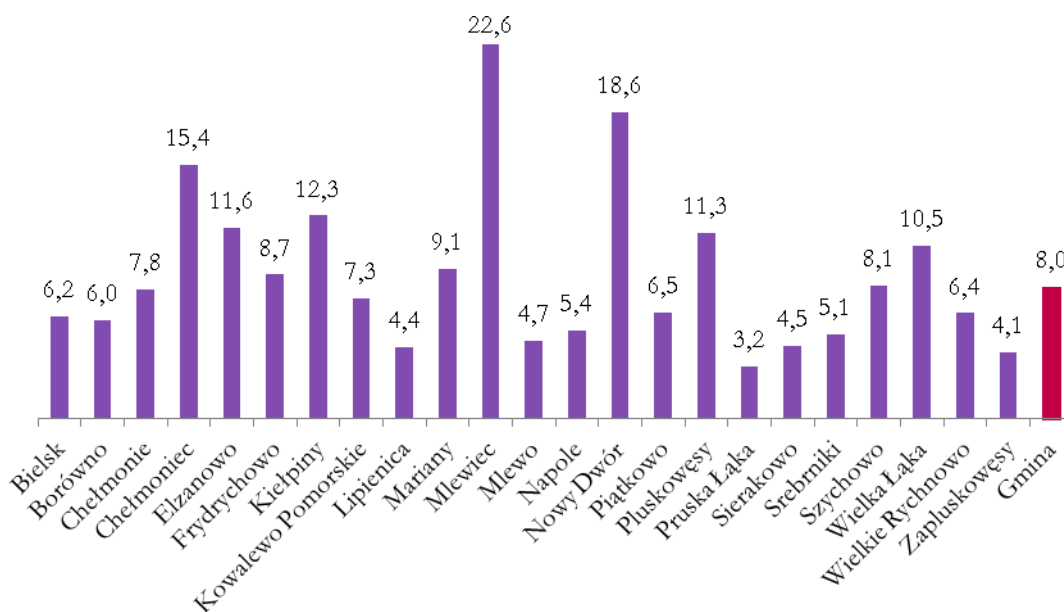
Sołectwo	Zasilki stałe	Zasilki okresowe	Zasilki celowe	Dożywianie w szkołach	Łącznie
Pruska Łąka	2	5	7	1	15
Sierakowo	1	5	6	3	15
Srebrniki	1	5	5	4	15
Szychowo	1	6	8	5	20
Wielka Łąka	3	19	30	28	80
Wielkie Rychnowo	4	16	20	8	48
Zapluskoweszy	1	2	3	2	8
Gmina	58	278	360	223	919

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kowalewie Pomorskim

Przyjmując założenie że 1 świadczenie jest przyznawane 1 osobie – w 2014 r. świadczenia pomocy społecznej otrzymało 8%, czyli co 12 mieszkańców Gminy. W porównaniu z rokiem 2006, gdzie odsetek ten wyniósł 11,8%, nastąpił spadek o 32%.

Analizując poszczególne miejscowości Gminy, można zauważyć, że w mieście Kowalewo Pomorskie ze świadczeń pomocy społecznej w 2014 r. skorzystało 7,3% mieszkańców. Największy udział osób korzystający ze świadczeń odnotowano w miejscowości Mlewiec – 22,6% ogółu mieszkańców oraz w Nowym Dworze – 18,6%. Natomiast najniższy odsetek osób, którym przyznano świadczenia wystąpił w Pruskiej Łące – 3,2% i Zapluskowesach – 4,1%.

Wykres 9. Udział procentowy osób, którym przyznano świadczenia pomocy społecznej w 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kowalewie Pomorskim

Łączna kwota świadczeń udzielonych w 2014 roku wyniosła 1 566 383,00 zł, z czego większość (40,8%) stanowiły zasilki okresowe.

Tabela 13. Kwoty udzielonych świadczeń pomocy społecznej w Gminie w 2014 r.

Forma pomocy	Kwota świadczeń (zł)
Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi	49 975,00
Zasilki stale ogółem	223 293,00
Zasilki okresowe ogółem	638 443,00
Schronienie	13 722,00
Posilek	103 878,00
Usługi opiekuńcze ogółem	100 654,00
Inne zasilki celowe i w naturze ogółem	436 418,00

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdania MPiPS-03 za rok 2014*

Działalność MGOPS w Kowalewie Pomorskim opiera się na realizacji świadczeń pieniężnych, rządowych zadań zleconych i zadań własnych oraz pomocy rzeczowej. Ośrodek świadczy usługi opiekuńcze na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych, prowadzi i nadzoruje świetlicę socjoterapeutyczną dla dzieci z rodzin dysfunkcyjnych oraz punkt noclegowy dla osób bezdomnych, w którym dostępnych jest 8 miejsc. Prowadzi również współpracę ze stowarzyszeniami, organizacjami społecznymi, kościołami oraz wykonuje inne zadania wynikające z pomocy społecznej. Oprócz tego, na podstawie jego decyzji wydawane są posiłki w Punkcie Wydawania Posiłków w Kowalewie Pomorskim.

MGOPS prowadzi także świetlicę socjoterapeutyczną w Kowalewie Pomorskim, która jest placówką wsparcia dziennego. Celem jej działalności jest zapewnienie dzieciom pochodzącym z rodzin dysfunkcyjnych, zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym, odpowiednich warunków do nauki, rozwoju i zabawy. Prowadzi ona zajęcia pozwalające na wyrównanie szans edukacyjnych, zajęcia dotyczące profilaktyki uzależnień, organizuje czas wolny, współpracuje z rodzinami wychowanków. Wychowankowie Świetlicy mają dostęp do zasobów bibliotecznych oraz możliwość korzystania z komputera i Internetu. Dodatkowo możliwe jest korzystanie z Warsztatów Terapii Zajęciowej prowadzonych przez Stowarzyszenie Towarzystwo Przyjaciół Dzieci w Toruniu. Jest to ośrodek dziennego pobytu dla osób powyżej 16 lat ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. Prowadzone warsztaty mają na celu poprawiać i rozwijać ogólną sprawność niezbędną do prowadzenia samodzielnego i aktywnego życia.

Na terenie funkcjonuje także Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Kowalewie Pomorskim. W budynku MGOPS prowadzony jest Punkt Informacyjno-Konsultacyjny dla osób z problemem alkoholowym i ich rodzin. Pomoc terapeutyczna oferowana jest osobom mającym problem z nadużywaniem alkoholu, osobom uzależnionym od alkoholu oraz osobom z rodzin alkoholowych.

Od 2011 r. w Gminie Kowalewo Pomorskie działa Zespół Interdyscyplinarny do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. W jego skład wchodzi przedstawiciele: MGOPS, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Policji, oświaty, ochrony zdrowia oraz kurator sądowy. Głównym zadaniem Zespołu jest: udzielanie pomocy w środowisku lokalnym oraz przeciwdziałanie zjawisku przemocy w rodzinie. Oprócz tego zajmuje się on również rozpowszechnianiem informacji dotyczących problemu przemocy w rodzinie, diagnozowaniem tego problemu, podejmowaniem działań i interwencji w środowisku dotkniętym przemocą.

Na terenie MGOPS znajduje się Filia Ośrodka Pomocy dla Osób Pokrzywdzonych Przestępstwem dla mieszkańców powiatu golubsko-dobrzyńskiego. Pomocy udziela tam psycholog oraz prawnik.

Skutkiem rozpowszechniającego się zjawiska starzenia się społeczeństwa jest coraz większa liczba osób starszych dysponujących dużą ilością wolnego czasu i chcących ten czas spędzić w sposób aktywny. W celu zaspokojenia potrzeb osób starszych i aktywizacji seniorów utworzony został przez Rejonowy Oddział Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów w Kowalewie Pomorskim Klub Seniora „Złota Jesień” - działa on przy Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury. Dzięki jego powstaniu seniorzy mają możliwość integrowania się, wymiany doświadczeń i poglądów oraz realizacji własnych pasji. Oprócz tego, osoby w różnym wieku zainteresowane doksztalcaniem się, ciekawą formą spędzania wolnego czasu, poznawaniem nowych przyjaciół, mogą skorzystać z zajęć prowadzonych na Uniwersytecie Trzeciego Wieku Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy, którego Filia znajduje się w Kowalewie Pomorskim. Zajęcia prowadzone są w Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury.

Rosnąca liczba osób w wieku poprodukcyjnym wiąże się również ze zwiększającym się zapotrzebowaniem na usługi opiekuńcze (w tym świadczone w środowisku) przeznaczone dla osób w podeszłym wieku. Aktualnie na terenie Gminy brak jest placówek realizujących takie funkcje, np. w formie dziennych domów pobytu.

2.2.4 Ochrona zdrowia

Opiekę medyczną na terenie Gminy świadczą 2 Niepubliczne Zakłady Opieki Zdrowotnej:

- ProVita s. c. w Kowalewie Pomorskim,
- Eskulap w Kowalewie Pomorskim.

Placówki te udzielają przede wszystkim porad podstawowej opieki zdrowotnej, a także stomatologicznej i ginekologicznej.

Tabela 14. Liczba porad zdrowotnych udzielonych na terenie Gminy Kowalewo Pomorskie (2006-2014)

Podstawowa Opieka Zdrowotna									
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Porady lekarskie	52 017	53 535	53 473	55 918	55 539	55 103	52 588	56 414	56 414

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Ponadto na terenie Gminy funkcjonują prywatne gabinety stomatologiczne.

W Gminie funkcjonują 3 apteki (wszystkie w Kowalewie Pomorskim) oraz 1 punkt apteczny (w Wielkim Rychnowie).

2.3 Gospodarka

2.3.1 Podmioty Gospodarcze

Typowo rolniczy charakter Gminy powoduje, że większość przedsiębiorstw w znacznej części zajmuje się obsługą sektora rolniczego. Według danych z pierwszego półrocza 2015 r. w Gminie Kowalewo Pomorskie zarejestrowanych było 468 podmiotów gospodarczych, to o 43 podmioty więcej niż w roku 2014 (wzrost o 10%). Największą aktywnością gospodarczą wyróżnia się miasto Kowalewo Pomorskie, na którego obszarze działa 218 firm, co stanowi ponad 47% ogólnej liczby podmiotów gospodarczych. Wśród pozostałych miejscowości największą liczbą przedsiębiorstw wyróżnia się Wielkie Rychnowo (37), Wielka Łąka (23) i Pluskowęsy (21). Spośród wszystkich gmin należących do powiatu golubsko-dobrzyńskiego, Gmina Kowalewo Pomorskie charakteryzuje się jednym z najwyższych wskaźników liczby podmiotów gospodarczych wpisanych

do rejestru przypadających na 1000 osób. Wartość tego wskaźnika jest taka sama, jak dla całego powiatu. Natomiast wartość wskaźnika dla miasta Kowalewo Pomorskie (99) jest wyższa niż dla drugiego miasta w powiecie – Golubia Dobrzynia (97).

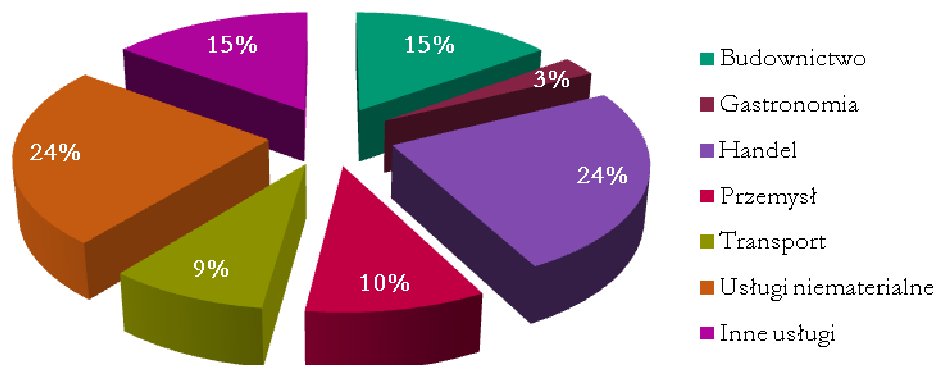
Tabela 15. Liczb przedsiębiorstw w Gminie Kowalewo Pomorskie (30.06.2015 r.)

Miejscowość	Budownictwo	Gastronomia	Handel	Przemysł	Transport	Usługi niematerialne	Inne usługi	Łączna liczba firm
Bielsk	1	0	2	0	4	0	7	14
Borówno	4	0	2	1	2	5	4	18
Chelmonie	2	0	1	0	0	1	0	4
Chelmoniec	0	0	0	1	0	0	1	2
Elzanowo	1	0	4	0	2	3	2	12
Frydrychowo	2	2	6	0	3	3	0	16
Kielpiny	3	0	3	0	1	0	3	10
Kowalewo Pomorskie	27	7	70	24	12	42	36	218
Lipienica	0	0	0	0	0	3	1	4
Mariany	1	0	0	0	0	2	0	3
Mlewiec	3	0	1	1	1	1	1	8
Mlewo	3	0	0	0	0	2	3	8
Napole	0	0	2	0	2	2	0	6
Nowy Dwór	0	1	0	3	1	3	1	9
Piątkowo	0	0	2	0	1	0	0	3
Pluskowęsy	6	0	4	1	5	3	2	21
Pruska Łąka	3	0	1	2	2	8	0	16
Sierakowo	4	0	2	3	1	6	0	16
Srebrniki	4	0	0	0	0	3	0	7
Szychowo	0	0	2	1	1	3	3	10
Wielka Łąka	2	0	5	5	2	6	3	23
Wielkie Rychnowo	3	2	6	3	2	15	6	37
Zapluskowęsy	2	0	0	0	0	1	0	3
Ogółem	71	12	113	45	42	112	73	468

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Kowalewie Pomorskim

Dominującymi branżami w Gminie Kowalewo Pomorskie są handel i usługi niematerialne – w branżach tych działa po 24% wszystkich podmiotów gospodarczych. Natomiast najsłabiej reprezentowaną sekcją jest gastronomia – 3%. Wśród podmiotów prowadzących działalność gospodarczą przeważają mikroprzedsiębiorstwa.

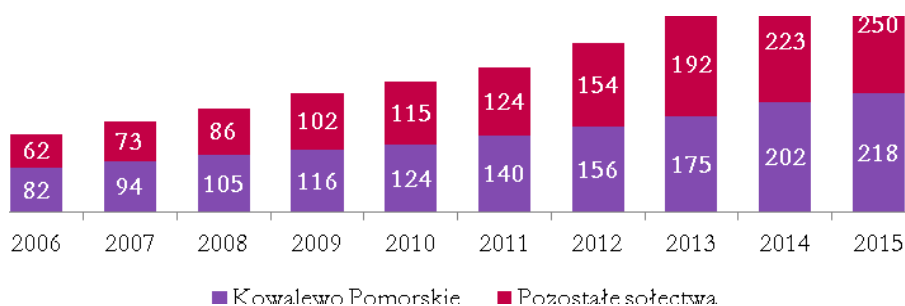
Wykres 10. Podział przedsiębiorstw wg sekcji prowadzonej działalności (2015)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Kowalewie Pomorskim

Począwszy od roku 2006 liczba przedsiębiorstw w Gminie systematycznie wzrasta. W badanym okresie przybyło aż 324 podmioty, co stanowi wzrost aż o 225%. Świadczy to jednoznacznie o bardzo dużym postępie w rozwoju, jaki dokonał się w ciągu ostatniego dziesięciolecia. Na obszarze miasta wzrost ten nastąpił o 166%, a na terenach wiejskich o 303%. Wszystkie miejscowości zanotowały ponad 100% wzrost. Pierwsze przedsiębiorstwa powstały w ostatnich latach także w tych sołectwach, gdzie dotąd działalności nie prowadziły żadne podmioty gospodarcze.

Wykres 11. Liczba przedsiębiorstw w gminie w latach 2006 – 2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Kowalewie Pomorskim

Do najważniejszych przedsiębiorstw działających na terenie Gminy należy zaliczyć:

- PLASTICA Sp. z o. o we Frydrychowie (produkcja opakowań dla przemysłu higienicznego i medycznego),
- KONKRET Z. R. Trejderowscy Sp. J. w Wielkim Rychnowie (produkcja folii),
- Hurtownia Olejów i Paliw OLKOP we Frydrychowie (sprzedaż paliw płynnych),
- EPM Poland Sp. z o. o, w Chelmońcu (produkcja urządzeń przemysłowych),
- Firma Jacek Dębski w Bielsku (sprzedaż maszyn rolniczych i budowlanych, usługi transportowe i rolnicze),

- EŁWJA Edward Oleś w Bielsku (usługi transportowe),
- MAL – PAK Leszek Mul w Kowalewie Pomorskim (produkcja folii i opakowań foliowych),
- PPU ELJOT Jacek Jurkiewicz Włodzimierz Lewandowski Sp. J. we Frydrychowie (wykrywanie i separacja metalu).

Na terenie Gminy we Frydrychowie położona jest Podstrefa Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej o całkowitej powierzchni 7,8218 ha. Podstrefa jest w pełni zagospodarowana przez jedną firmę – Plastica Sp. z o. o. (Grupa TZMO).

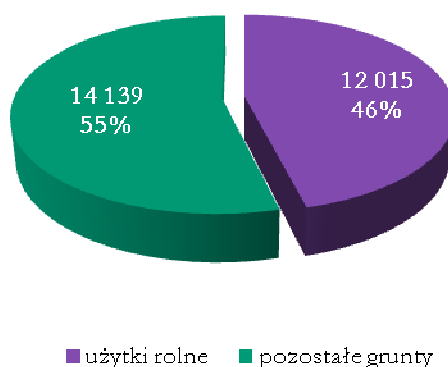
2.3.2 Rolnictwo i leśnictwo

Jednym z potencjałów Gminy Kowalewo Pomorskie jest wysoka jakość tutejszych gleb. Gmina posiada jedne z najlepszych w powiecie golubsko-dobrzyńskim warunków przyrodniczych do prowadzenia produkcji rolnej. Większość terenów leży na gliniastej, polodowcowej płaszczynie morenowej, charakteryzującej się bardzo urodzajnymi glebami. Stąd też Gmina ma charakter rolniczy.

W ogólnej powierzchni Gminy użytki rolne stanowią 46% (na obszarze wiejskim 86%, a w mieście 64%). Tak wysokie udziały użytków rolnych w ogólnej powierzchni obszaru świadczą o jego typowo rolniczym charakterze.

Na terenie Gminy istnieją 1 232 indywidualne gospodarstwa rolne. Łączna powierzchnia gospodarstw rolnych wynosi około 11,5 tys. ha, a każde gospodarstwo liczy średnio 9 ha. Wiodącym profilem gospodarstw rolnych jest hodowla trzody chlewnej, następnie hodowla krów i produkcja mleka oraz produkcja roślinna.

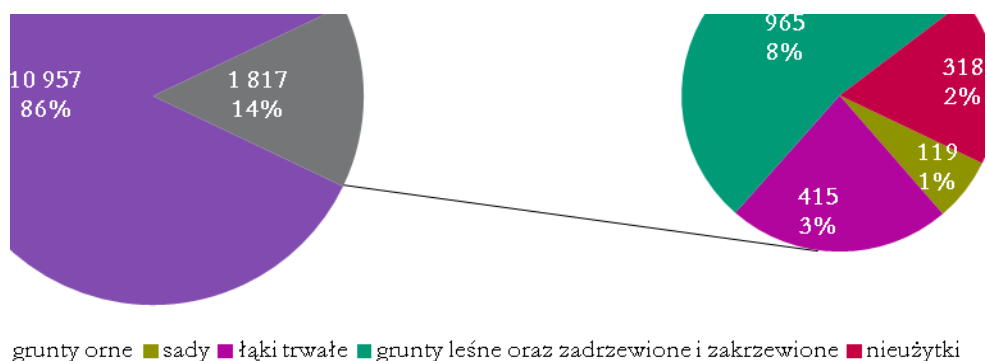
Wykres 12. Struktura powierzchni Gminy Kowalewo Pomorskie w 2014 r. (ha)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

W strukturze użytków rolnych dominują grunty orne – stanowią one 86% wszystkich użytków rolnych. Wśród pozostałych użytków, wyróżniają się grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione – 8%.

Wykres 13. Struktura użytków rolnych w Gminie Kowalewo Pomorskie w 2014 r. (ha)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Pod względem gospodarczego wykorzystania lasów, w 2014 r. pozyskano 112 m³ drewna. W porównaniu do ilości pozyskanych w powiecie golubsko-dobrzyńskim i w województwie kujawsko-pomorskim jest to znikomy procent. Ilość pozyskiwanego drewna w poszczególnych latach ulega znacznym wahaniom – w 2013 r. było to zaledwie 11 m³, a w 2010 r. 300 m³.

2.3.3 Oferta terenów inwestycyjnych

O potencjale gospodarczym danego obszaru w dużej mierze decyduje dostępność terenów inwestycyjnych. Wykaz obecnych terenów inwestycyjnych przeznaczonych pod działalność gospodarczą znajduje się w poniższej tabeli. Ich łączna powierzchnia wynosi 6,0597 ha.

Tabela 16. Tereny inwestycyjne przeznaczone na cele gospodarcze (2015 r.)

Jednostka terytorialna	Powierzchnia (ha)	Oferta terenów inwestycyjnych
Wielka Łąka	0,1470	Działka nr 267/4, niezabudowana. Możliwość uzbrojenia terenu w sieć wodociagową, kanalizacyjną i energetyczną. Położona w strefie funkcjonalno-przestrzennej II – wielofunkcyjnej, strefie ochrony konserwatorskiej „B” oraz na obszarze działalności inwestycyjnej jako tereny zurbanizowane. Dostęp do drogi powiatowej nr L2106C.
Kowalewo Pomorskie	0,2284	Działka nr 220/2, niezabudowana. Możliwość uzbrojenia terenu w sieć wodociagową i energetyczną. Przeznaczona na cele zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej.
Kowalewo Pomorskie	0,1068	Działka nr 220/1, niezabudowana. Możliwość uzbrojenia terenu w sieć wodociagową i energetyczną. Przeznaczona na cele zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej.
Kowalewo Pomorskie	0,0788	Działka nr 160/12, niezabudowana. Możliwość uzbrojenia terenu w sieć wodociagową, kanalizacyjną, gazową i energetyczną. Dostęp do drogi gminnej nr 110723C. Zgodnie z MPZP przeznaczona na mieszkalnictwo jednorodzinne.
Kowalewo Pomorskie	0,0789	Działka nr 160/11, niezabudowana. Możliwość uzbrojenia terenu w sieć wodociagową, kanalizacyjną, gazową i energetyczną. Dostęp do

Jednostka terytorialna	Powierzchnia (ha)	Oferta terenów inwestycyjnych
		drogi gminnej nr 110723C. Zgodnie z MPZP przeznaczona na mieszkalnictwo jednorodzinne.
Kowalewo Pomorskie	0,0792	Działka nr 160/9, niezabudowana. Możliwość uzbrojenia terenu w sieć wodociagową, kanalizacyjną, gazową i energetyczną. Dostęp do drogi gminnej nr 110723C. Zgodnie z MPZP przeznaczona na mieszkalnictwo jednorodzinne.
Pruska Łąka	0,4319	Działka nr 157/2, niezabudowana. Możliwość uzbrojenia terenu w sieć wodociagową i energetyczną. Dostęp do drogi powiatowej nr L2105C. Wydana decyzja o warunkach zabudowy – zabudowa jednorodzinna mieszkaniowa.
Napole	0,6500	Działka nr 155. Możliwość uzbrojenia terenu w sieć wodociagową i energetyczną. Dostęp do drogi gminnej nr 110125C. Teren położony w strefie funkcjonalno-przestrzennej II – wielofunkcyjnej oraz obszarze działalności inwestycyjnej jako tereny wskazane do urbanizacji objęte zamiarem sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.
Sierakowo	0,7600	Działka nr 130/1 z możliwością uzbrojenia w sieć wodociagową i energetyczną. Dostęp do drogi powiatowej nr L1721C i gminnej nr 110730C. Teren położony w strefie funkcjonalno-przestrzennej IV – rolniczo-osadniczej. Decyzja o warunkach zabudowy jest opracowywana.
Kowalewo Pomorskie	1,5561	Działka nr 92 i 93. Możliwość uzbrojenia terenu w sieć wodociagową, kanalizacyjną i energetyczną. Dostęp do drogi gminnej nr 110125C. Przeznaczenie zgodnie z decyzją o warunkach zabudowy: budowa budynku produkcyjno-usługowego wraz z pomieszczeniami o funkcji biurowej, magazynowej i socjalnej.
Kowalewo Pomorskie	0,1308	Działka nr 53/14, niezabudowana. Możliwość uzbrojenia terenu w sieć wodociagową, kanalizacyjną i energetyczną. Dostęp do drogi osiedlowej. Przeznaczona na cele zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami.
Kowalewo Pomorskie	0,1825	Działka nr 53/8, niezabudowana. Możliwość uzbrojenia terenu w sieć wodociagową, kanalizacyjną i energetyczną. Dostęp do drogi osiedlowej. Przeznaczona na cele zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami.
Kowalewo Pomorskie	0,1156	Działka nr 52/4, niezabudowana. Możliwość uzbrojenia terenu w sieć wodociagową, kanalizacyjną i energetyczną. Dostęp do drogi osiedlowej. Przeznaczona na cele zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami.
Kowalewo Pomorskie	0,1020	Działka nr 51/1, niezabudowana. Możliwość uzbrojenia terenu w sieć wodociagową, kanalizacyjną i energetyczną. Dostęp do drogi osiedlowej. Przeznaczona na cele zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami.
Kowalewo Pomorskie	0,1730	Działka nr 50/5, niezabudowana. Możliwość uzbrojenia terenu w sieć wodociagową, kanalizacyjną i energetyczną. Dostęp do drogi osiedlowej. Przeznaczona na cele zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami.
Kowalewo Pomorskie	0,0985	Działka nr 43/9 i 73/4. Możliwość uzbrojenia w sieć wodociagową, kanalizacyjną, energetyczną i gazową. Dostęp do drogi gminnej nr 110722C i 110730C. Teren położony w podstrefie funkcjonalno-przestrzennej F – mieszkaniowej, strefie ochrony konserwatorskiej „B” oraz obszarze działalności inwestycyjnej jako tereny zurbanizowane.
Kowalewo Pomorskie	0,1079	Działka nr 43/8 i 73/3. Możliwość uzbrojenia w sieć wodociagową, kanalizacyjną, energetyczną i gazową. Dostęp do drogi gminnej nr 110730C. Teren położony w podstrefie funkcjonalno-przestrzennej F – mieszkaniowej, strefie ochrony konserwatorskiej „B” oraz obszarze działalności inwestycyjnej jako tereny zurbanizowane.

Jednostka terytorialna	Powierzchnia (ha)	Oferta terenów inwestycyjnych
Frydrychowo	0,6535	Działka nr 28/10. Możliwość uzbrojenia terenu w sieć wodociagową i energetyczną. Teren położony w strefie funkcjonalno-przestrzennej II – wielofunkcyjnej oraz obszarze działalności inwestycyjnej jako tereny zurbanizowane.
Sierakowo	0,3788	Działka nr 108/5, niezabudowana. Możliwość uzbrojenia w sieć wodociagową i energetyczną. Dostęp do drogi powiatowej nr L1721C. Wydana decyzja o warunkach zabudowy – budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego wolnostojącego z garażem w bryle budynku oraz niezbędną infrastrukturą techniczną i wjazdu na drogę powiatową nr L1721C.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu Miejskiego w Kowalewie Pomorskim

Zdecydowana większość oferowanych terenów inwestycyjnych położona jest na terenie Miasta Kowalewo Pomorskie. Wszystkie działki posiadają możliwość uzbrojenia w sieć wodociagową i energetyczną, w większości mają też dostęp do drogi osiedlowej, gminnej lub powiatowej. W większości tereny są przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną.

Zdjęcie 2. Podstrefa Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej we Frydrychowie

Fot.: B. Kaczor

2.3.4 Instytucje otoczenia biznesu

W 2013 r. Gmina przystąpiła do utworzonego wspólnie z Centrum Operacyjnym Samorządowa Polska S. A. Lokalnego Funduszu Pożyczkowego „Samorządowa Polska” Kowalewo Pomorskie Sp. z o. o. z siedzibą w Kowalewie Pomorskim (LFP). Celem LFP jest wspieranie rozwoju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw zarejestrowanych w Gminie Kowalewo Pomorskie poprzez udzielanie im pożyczek na cele związane z podejmowaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej oraz wspieranie wszelkich inicjatyw służących rozwojowi

przedsiębiorczości, w tym również z dziedziny ekonomii społecznej, realizowanych przez organizacje pozarządowe. Źródłem finansowania LFP są środki Unii Europejskiej oraz krajowych i międzynarodowych instytucji finansowych. LFP udziela pożyczek na korzystniejszych warunkach niż oferty banków do wysokości 25 tys. €.

Wsparcie dla biznesu świadczą także pracownicy Urzędu Miejskiego, który na bieżąco udziela osobom zainteresowanym rozpoczęciem prowadzenia własnej działalności informacji na temat obowiązujących przepisów oraz procedury rejestracji działalności gospodarczej (wpis, zmiana wpisu, wykreślenie z Centralnej Ewidencji Działalności Gospodarczej).

W sposób zwyczajowo przyjęty, a więc na stronie internetowej Urzędu Miejskiego, na tablicach ogłoszeń, w prasie, poprzez rozwieszanie plakatów, rozpowszechniane są informacje o zasadach przyznawania pomocy finansowej dla nowych i działających przedsiębiorców. W tej formie ogłaszane są informacje o możliwościach pozyskania dofinansowania ze środków Unii Europejskiej na prowadzenie działalności gospodarczej, a także o szkoleniach, konferencjach, zmianach w prawie itp.

Wspieraniem przedsiębiorczości zajmuje się również Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Dolina Drwęcy”, której jednym z celów statutowych jest stymulowanie różnorodności gospodarczej i tworzenie nowych miejsc pracy oraz rozwój bazy turystycznej i okoloturystycznej. LGD prowadzi szkolenia związane z rozwojem przedsiębiorczości, np. „Rozwój przedsiębiorczości i różnicowanie działalności w kierunku nierolniczym na terenie LGD „Dolina Drwęcy” (prowadzenie i rozwój działalności turystycznej i okolo turystycznej, w tym produktów regionalnych).

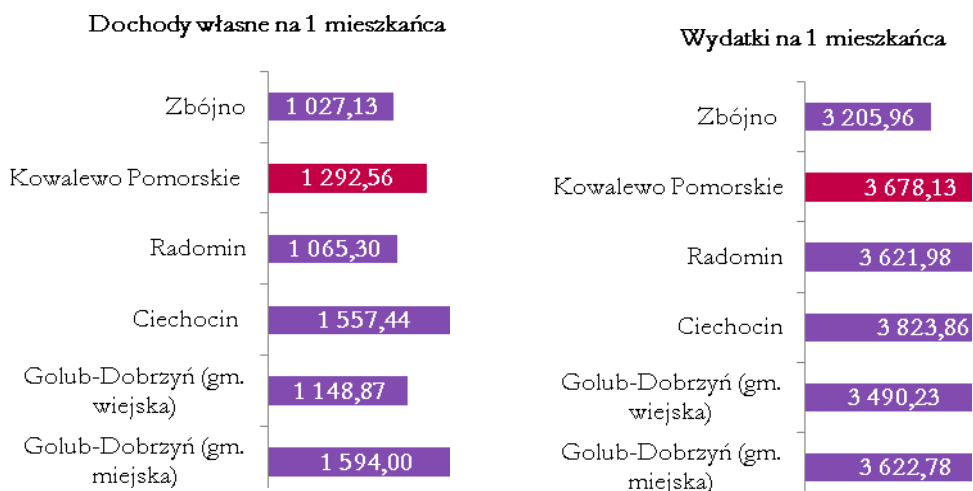
2.3.5 Budżet Gminy

Gmina Kowalewo Pomorskie w 2015 r. w Rankingu Samorządów Rzeczypospolitej zajęła wysoką 25 lokatę w kategorii „innowacyjny samorząd gmina miejska i miejsko-wiejska”. Ocenie poddano wprowadzone przez Gminę rozwiązania pod kątem nowoczesnych technologii, systemów teleinformatycznych, obsługi interesantów, ochrony danych osobowych, zielonej energii i ochrony środowiska. Dzięki dynamicznemu rozwojowi, Gmina znalazła się w Złotej Setce – rankingu Rzeczypospolitej, skupiającym najlepiej zarządzane samorzady. Gmina zajęła również II miejsce w ministerialnym konkursie „Bezpieczna Gmina” i otrzymała certyfikat „Przejrzysta Gmina”. W 2014 r. Gmina otrzymała dwie nagrody „Diament Regionu Kujawsko-Pomorskiego” w kategoriach: samorząd i głosowanie mieszkańców.

Dochody budżetu Gminy

Według danych za rok 2014 Gmina zajęła 3 miejsce w powiecie golubsko-dobrzyńskim pod względem wysokości dochodów własnych na 1 mieszkańca (1 292,56 zł) i 2 miejsce pod względem wysokości wydatków z budżetu Gminy na 1 mieszkańca (3 678,13 zł). W ubiegłych latach Gmina najczęściej zajmowała 3 lokatę pod względem wysokości dochodów własnych w powiecie.

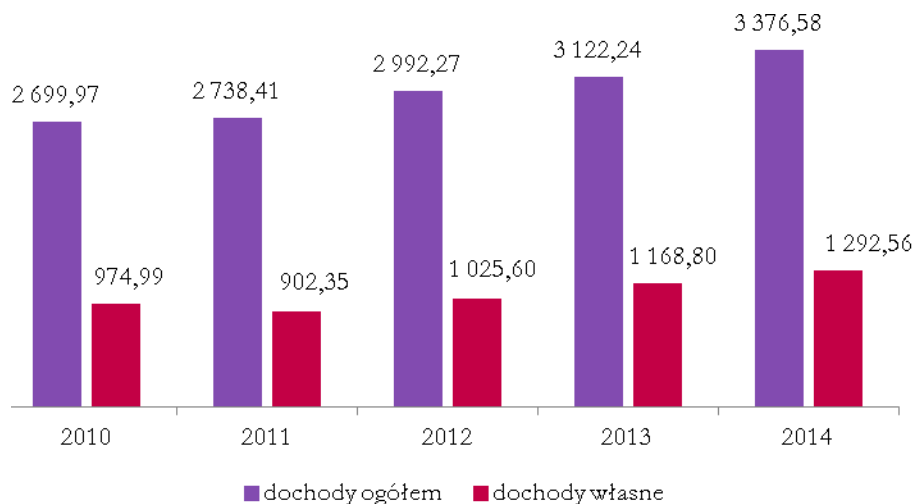
Wykres 14. Dochody własne i wydatki budżetu w zł przypadające na 1 mieszkańca w 2014 r. w gminach powiatu golubsko-dobrzyńskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Rokrocznie wysokość dochodów własnych Gminy, jak i dochodów ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca rośnie. W 2014 r. dochód Gminy ogółem na 1 mieszkańca wyniósł 3 376,58 zł i tym samym był wyższy o ponad 25% od dochodu osiągniętego w 2010 r. Podobnie jest w przypadku dochodów własnych, które w 2014 r. osiągnęły poziom o 33% wyższy niż w 2010 r. Wzrost ten można interpretować jako wynik postępującego rozwoju Gminy.

Wykres 15. Dochody w zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Gminie Kowalewo Pomorskie w latach 2010-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Wysokość dochodu Gminy w 2014 r. wyniosła ponad 39 mln zł, z czego 38,3% stanowiły dochody własne (15 mln zł). W 2013 r. było to 36 mln zł (37,4% stanowiły dochody własne, tj. 13,5 mln zł). Udział dochodów własnych w dochodach Gminy utrzymuje się cały czas na podobnym poziomie. Największy udział w dochodach budżetu Gminy stanowią różne rozliczenia

(m. in. dochody z tytułu subwencji oświatowej, wyrównawczej, równoważącej i dotacje z budżetu państwa na zadania własne) – 35,9% oraz dochody od osób prawnych i fizycznych - 33,1%. Natomiast najmniejszy udział procentowy stanowią dochody z działu bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa (0,3%) oraz z działu gospodarka komunalna i ochrona środowiska (0,4%).

Tabela 17. Dochody budżetu Gminy Kowalewo Pomorskie według wybranych działów (2010-2014)

	2010	2012	2013	2014*
	udział %			
Rolnictwo i łowiectwo	1,9	2,1	2,2	2
Transport i łączność	1,5	0,4	0,5	0,5
Gospodarka mieszkaniowa	4,7	3,5	2,8	2,4
Administracja publiczna	0,9	0,5	0,6	0,8
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	0	0,1	0	0,3
Różne rozliczenia	42,7	41,9	39,8	35,9
Oświata i wychowanie	0,9	2,6	1,4	1,8
Pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	16,8	16,4	16,2	14,7
Edukacyjna opieka wychowawcza	0,9	0,7	1	0,8
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	0,3	0,4	2,5	0,4
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	0,1	0,4	1,1	0,6
Kultura fizyczna i sport	4	2,8	0,1	6,7
Dochody od osób prawnych i od osób fizycznych	25	28,2	31,8	33,1
Pozostałe	0,3	0	0	0

Źródło: *Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014 r.*

*Opracowano na podstawie *Sprawozdania z wykonania budżetu za rok 2014*

Dochody Gminy z udziału w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa wyniosły w 2014 r. 4,7 mln zł (12,08% ogółu dochodów). Dochody z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych wyniosły 4,4 mln zł – wzrost o 4,28% w stosunku do roku 2013. Wzrosły również wpływy z udziałów w podatku dochodowym od osób prawnych – tutaj zanotowano wzrost o 24,44% (261 tys. zł). Systematyczny wzrost wpływów z tych dwóch podatków jest wynikiem wzrostu dochodów osiąganych przez mieszkańców oraz zmniejszenia się bezrobocia.

Każdego roku Gmina Kowalewo Pomorskie wykorzystuje środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej, dzięki którym udało się zrealizować wiele projektów inwestycyjnych i społecznych, które znacząco wpłynęły na rozwój Gminy. To dzięki funduszom europejskim powstało m. in. nowoczesne Centrum Rekreacji i Sportu, świetlica wiejska w Pruskiej Łące, rozbudowano Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury. Ponadto zrealizowano pionierski projekt instalacji lamp solarnych wzdłuż ciągów pieszo-rowerowych. Od roku 2003 Gmina z różnych programów unijnych pozyskała dofinansowanie w wysokości ponad 21 mln zł. Otrzymane wsparcie zostało przeznaczone przede wszystkim na rozwój terenów wiejskich. Za swoją

działalność w 2006 r. Gmina Kowalewo Pomorskie otrzymała certyfikat „Gminy otwartej na pozyskiwanie środków unijnych”. Także w nowej perspektywie finansowej na lata 2014-2020 Gmina będzie ubiegać się o środki unijne na realizację kolejnych inwestycji, jak również będzie promować możliwości uzyskania dofinansowania. W 2014 r. do budżetu Gminy wpłynęły dotacje stanowiące współfinansowanie ze środków Unii Europejskiej w wysokości 2,5 mln zł.

Dotacje to środki pochodzące z budżetu państwa, budżetu jednostek samorządu terytorialnego oraz państwowych funduszy celowych. Stanowią nieodpłatną i bezzwrotną pomoc przeznaczoną na finansowanie lub dofinansowanie realizacji zadań publicznych.⁵ W 2014 r. dotacje stanowiły 26% wszystkich dochodów Gminy, w 2013 r. – 23%, a w 2012 r. – 24%. Poziom dotacji oscyluje w badanym okresie na stałym poziomie dwudziestu kilku procent. Świadczy to o ustabilizowanej sytuacji finansowej Gminy Kowalewo Pomorskie.

Subwencja ogólna jest nieodpłatną i bezzwrotną formą zasilania jednostek samorządu terytorialnego z budżetu państwa dla poparcia ich działalności. W odróżnieniu od dotacji, subwencja musi zostać przekazana tej jednostce, której została zapisana w budżecie. Subwencja ogólna dla gmin składa się z części wyrównawczej, oświatowej, równoważącej.⁶ W Gminie Kowalewo Pomorskie znaczną część subwencji stanowi subwencja oświatowa – w 2014 r. wyniosła ponad 10 mln zł.

Tabela 18. Subwencja ogólna dla Gminy Kowalewo Pomorskie w latach 2010-2014 (w tys. zł).

	2010	2011	2012	2013	2014
Część wyrównawcza	4 069,15 zł	3 614,98 zł	4 312,52 zł	4 170,28 zł	3 516,19 zł
Subwencja ogólna uzupełniająca	0,00 zł	0,00 zł	20,10 zł	65,96 zł	53,42 zł
Część równoważąca	133,13 zł	150,48 zł	271,07 zł	198,23 zł	275,53 zł
Część oświatowa	9 073,94 zł	9 385,74 zł	9 869,50 zł	9 914,22 zł	10 129,02 zł
Łącznie	13 276,22 zł	13 151,20 zł	14 473,19 zł	14 348,69 zł	13 974,16 zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu Gminy Kowalewo Pomorskie

Wydatki budżetu Gminy

Największą część wydatków Gminy stanowią wydatki na oświatę i wychowanie (30,8%). Drugą największą część wydatków stanowią nakłady na zadania z zakresu pomocy społecznej (17,4%). W badanym okresie wysokość wydatków w tych działach utrzymuje się na podobnym poziomie. Zauważalny jest natomiast wzrost wydatków w działach gospodarka komunalna i ochrona środowiska oraz kultura fizyczna i sport. Związane jest to z dużą liczbą inwestycji w infrastrukturę i działalność sportową, gospodarkę wodno-ściekową, gospodarkę odpadami, oczyszczanie miast i wsi.

⁵ Leksykon budżetowy Biura Analiz Sejmowych

⁶ Leksykon budżetowy Biura Analiz Sejmowych

Tabela 19. Wydatki budżetu Gminy Kowalewo Pomorskie według wybranych działów w latach 2010-2014

	2010	2012	2013	2014*
	udział %			
Rolnictwo i łowiectwo	5,7	2,8	1,9	2,0
Transport i łączność	11,0	5,0	4,9	9,4
Gospodarka mieszkaniowa	4,8	2,1	1,5	1,3
Administracja publiczna	7,6	9,4	8,2	7,9
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	0,3	1,7	0,5	0,7
Oświata i wychowanie	29,7	39,4	32,6	30,8
Pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	18,6	22,3	18,7	17,4
Edukacyjna opieka wychowawcza	1,9	1,9	1,3	1,3
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	4,6	4,4	10,2	10,0
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	4,5	5,1	3,3	2,5
Obsługa długu publicznego*	0,3	0,8	0,5	0,7
Ochrona zdrowia	0,5	0,5	0,4	0,4
Kultura fizyczna i sport	10,0	4,3	15,7	15,3

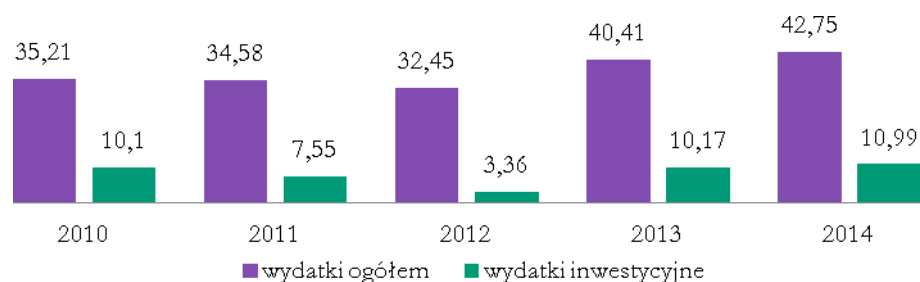
Źródło: Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014 r.

*Opracowano na podstawie Sprawozdania z wykonania budżetu za rok 2014

W 2014 r. wielkość wydatków osiągnęła ponad 42,75 mln zł, z czego wydatki inwestycyjne stanowiły prawie 11 mln zł, czyli 25,7%. Wydatki inwestycyjne w badanym okresie wahały się na podobnym poziomie, jedynie w 2012 r. były znacznie niższe i stanowiły tylko 10,3% ogółu wydatków. Wzrost wydatków inwestycyjnych w latach 2013-2014 związany jest z realizacją dużej liczby projektów inwestycyjnych współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej, takich jak budowa krytej pływalni w Kowalewie Pomorskim, budowa strzelnicy w Kiełpinach, budowa targowiska miejskiego w Kowalewie Pomorskim, montaż systemu oświetlenia zewnętrznego typu solarno-hybrydowego na terenie Gminy, modernizacja dróg i infrastruktury komunalnej.

Wielkość wydatków w badanym okresie rośnie z roku na rok, w roku 2014 r. wydatki budżetu Gminy były wyższe o 21% w porównaniu z rokiem 2013 r. Tak duży wzrost wydatków jest wynikiem wzmożonego inwestowania w ciągły rozwój Gminy.

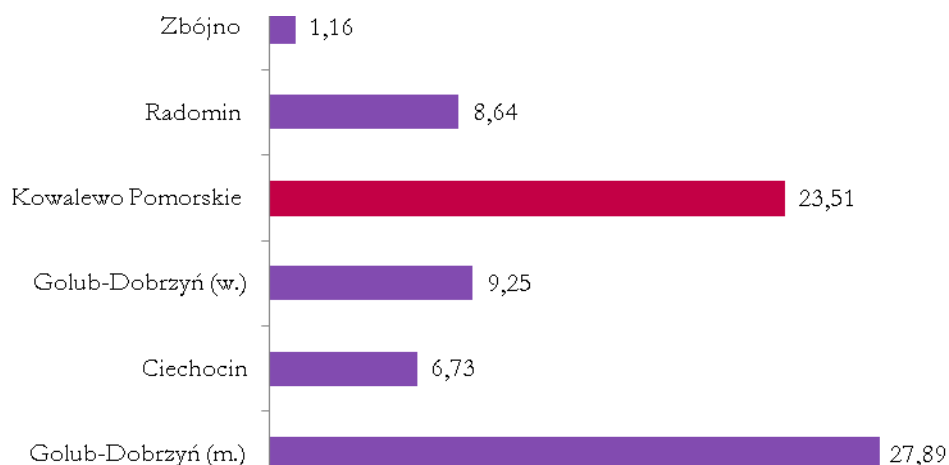
Wykres 16. Struktura wydatków Gminy Kowalewo Pomorskie w latach 2010-2014 (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu Gminy Kowalewo Pomorskie.

Analiza struktury wydatków w poszczególnych gminach powiatu golubsko-dobrzyńskiego pokazuje, że w 2014 r. Gmina Kowalewo Pomorskie miała drugi najwyższy w powiecie udział wydatków inwestycyjnych w ogólnym poziomie wydatków (23,51%). Większy udział wydatków inwestycyjnych miało tylko miasto Golub-Dobrzyń (27,89%). Taki stan rzeczy jest wynikiem szeregu inwestycji jakie w ostatnich latach są prowadzone w Gminie Kowalewo Pomorskie.

Wykres 17. Udział procentowy wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w gminach powiatu golubsko-dobrzyńskiego w 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Dochody i wydatki Gminy – plan i wykonanie

Różnice pomiędzy planowanymi a rzeczywiście osiągniętymi dochodami są w badanym okresie nieznaczne. Najczęściej założony plan dochodów budżetu był wykonywany w 100%. Jedynie w roku 2013 i 2014 plany zrealizowano na poziomie odpowiednio 94,1% i 96,9%. Z powyższego wynika, że plan budżetu po stronie dochodów tworzony jest w sposób bardzo przemyślany i dokładny. W badanym okresie nastąpił 26% wzrost dochodów rzeczywistych.

Tabela 20. Struktura dochodów Gminy Kowalewo Pomorskie w latach 2010-2014 (w zł)

	2010	2011	2012	2013	2014
PLAN					
DOCHODY OGÓŁEM	31 091 856	31 735 287	34 554 596	38 491 635	40 490 268
- z podatku rolnego i leśnego	855 580	911 500	1 283 236	1 380 923	1 402 567
- podatek od nieruchomości	3 230 000	3 635 000,00	3 898 621	4 190 420	4 797 846
- z pozostałych podatków i opłat	769 786	794 257	669 369	1 459 452	2 137 543
- udział w podatkach dochodowych	2 650 842	3 291 264	3 844 625	4 659 493	4 611 741
- pozostałe dochody	23 585 648	23 103 266	24 858 745	26 801 347	27 540 571
WYKONANIE					
DOCHODY OGÓŁEM	31 084 739	31 702 564	34 686 382	36 242 926	39 242 651
- z podatku rolnego i leśnego	885 070	916 699	1 268 102	1 414 157	1 398 301
- podatek od nieruchomości	3 438 291	3 491 412	3 916 022	4 136 293	4 752 604
- z pozostałych podatków i opłat	774 450	784 526	751 981	1 454 010	2 108 968
- udział w podatkach dochodowych	2 660 807	3 471 182	3 842 490	4 506 980	4 742 274
- pozostałe dochody	23 326 121	23 038 745	24 907 787	24 731 486,00	26 240 504

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu Gminy Kowalewo Pomorskie

Niewielkie, bo zaledwie kilkuprocentowe różnice występują pomiędzy planowanymi a wykonanymi wydatkami. Największa różnica wystąpiła w 2014 r. – plan po stronie wydatków został wykonany w 92,74%, najmniejsza różnica była w 2010 r. – plan wykonano w 95,76%.

Tabela 21. Struktura wydatków w Gminie Kowalewo Pomorskie w latach 2010-2015 (w zł)

	2010	2011	2012	2013	2014
PLAN					
WYDATKI OGÓŁEM	36 770 633	36 254 913	34 821 891	43 414 517	46 092 034
- inwestycyjne	10 279 585	7 552 064	3 393 426	10 221 640	11 905 156
- bieżące	26 491 048	28 702 849	31 428 465	33 192 877	34 186 878
WYKONANIE					

	2010	2011	2012	2013	2014
WYDATKI OGÓŁEM	35 212 109	34 580 044	32 452 236	40 406 964	42 747 187
- inwestycyjne	10 125 549	7 548 518	3 356 989	10 165 404	10 987 294
- bieżące	25 086 559	27 031 526	29 095 247	30 241 560	31 759 893

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu Gminy Kowalewo Pomorskie

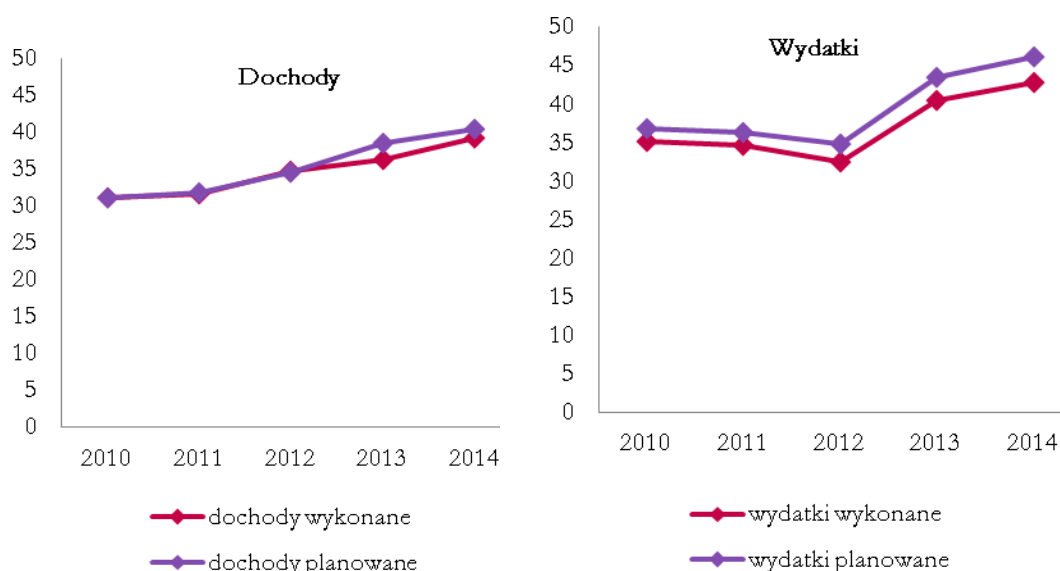
W planowanym budżecie zakładano również deficyt, który w latach 2010-2014 miał wynieść łącznie 20 990 346 zł. W każdym z badanych lat rzeczywisty poziom deficytu był niższy niż planowano. W 2014 r. osiągnięty deficyt stanowił 62,56% planowanego, a w 2013 r. 84,59%. W 2012 r. Gmina uzyskała nawet nadwyżkę dochodów nad wydatkami w wysokości ponad 2 mln zł.

Tabela 22. Realizacja budżetu Gminy Kowalewo Pomorskie w latach 2010-2014 (w zł)

	2010	2011	2012	2013	2014
PLAN					
Dochody ogółem	31 091 856	31 735 287	34 554 596	38 491 635	40 490 268
Wydatki ogółem	36 770 633	36 254 913	34 821 891	43 414 517	46 092 034
Nadwyżka(+)/Deficyt(-)	-5 678 777	-4 519 626	-267 295	-4 922 882	-5 601 766
WYKONANIE					
Dochody ogółem	31 084 739	31 702 564	34 686 382	36 242 926	39 242 651
Wydatki ogółem	35 212 109	34 580 044	32 452 235	40 406 964	42 747 187
Nadwyżka(+)/Deficyt(-)	-4 127 370	-2 877 481	+2 234 147	-4 164 038	-3 504 536

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu Gminy Kowalewo Pomorskie

Wykres 18. Planowane i wykonane dochody i wydatki w latach 2010-2014 (w mln zł)

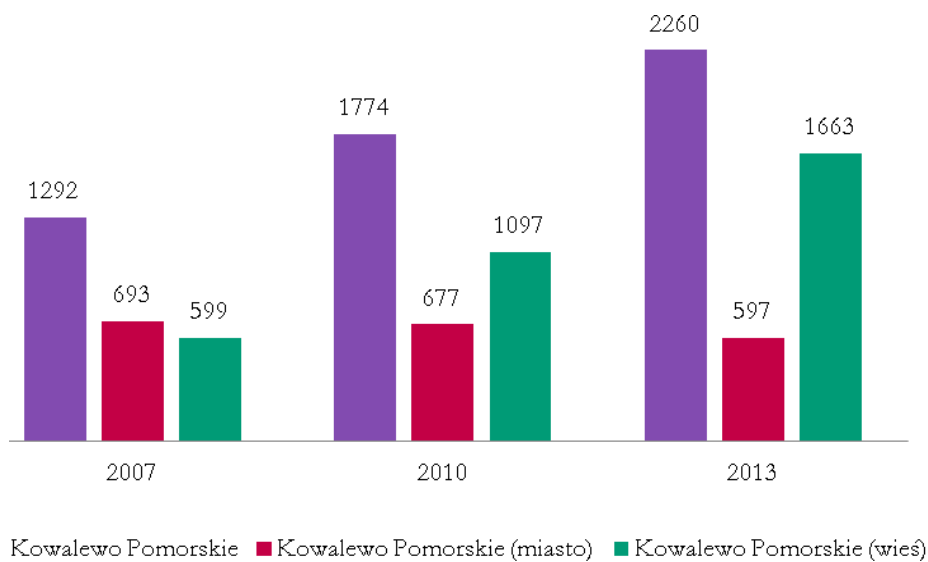

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu Gminy Kowalewo Pomorskie

2.3.6 Rynek pracy

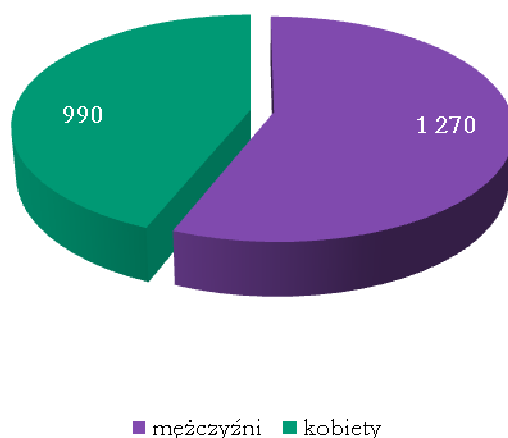
W 2013 r. w Gminie Kowalewo Pomorskie zatrudnionych było 2 260 osób, czyli o 75% więcej niż w 2007 r. (1 292 osoby). Największy wzrost zatrudnienia nastąpił na obszarze wiejskim Gminy – wzrost o 1 064 osoby, zaś na terenie miasta zanotowano spadek liczby zatrudnionych o 14%. W grupie osób pracujących dominują mężczyźni – stanowią oni 56% ogółu zatrudnionych, a kobiety 44%.

Wykres 19. Liczba osób zatrudnionych w latach 2007, 2010, 2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Wykres 20. Struktura zatrudnienia w Gminie Kowalewo Pomorskie wg płci w 2013 r.

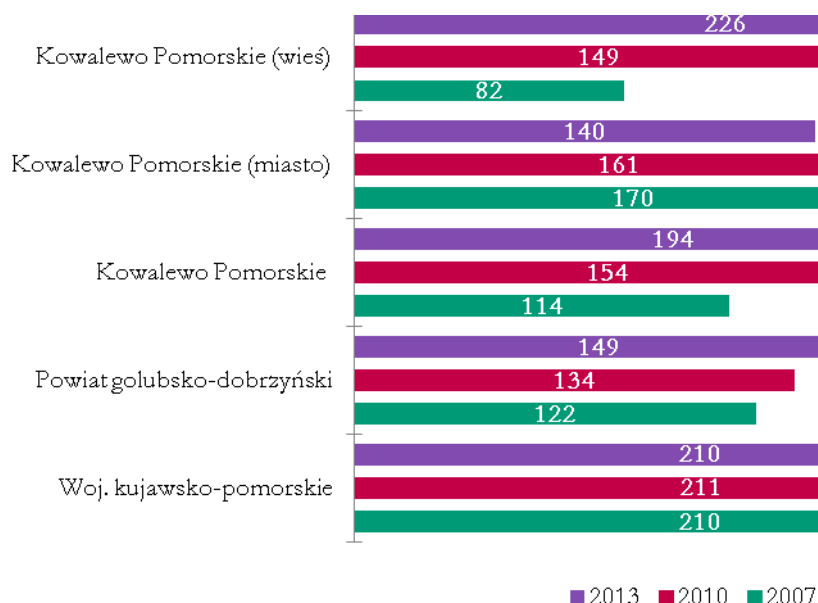

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Wskaźnik pracujących wyrażony liczbą osób pracujących w przeliczeniu na 1000 ludności w 2013 r. wyniósł dla Gminy 194 osoby i był wyższy niż wskaźnik dla powiatu golubsko-

dobrzyńskiego (149 osób). W porównaniu z rokiem 2010 i 2007 nastąpił wzrost liczby osób pracujących odpowiednio o 40 i 80 osób. Wskaźnik pracujących jest znacząco wyższy na obszarze wiejskim Gminy i wynosi 226 osób, natomiast na terenie miasta – 140 osób.

Wykres 21. Pracujący na 1000 ludności w latach 2007, 2010, 2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Na wzrost poziomu zatrudnienia wpływa działalność lokalnych instytucji stymulujących rozwój rynku pracy. Działające przy Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury Gminne Centrum Informacji „Drogowskaz” zapewnia mieszkańcom Gminy dostęp do szerokiej gamy usług teleinformatycznych w szczególności związanych z rynkiem pracy (np. oferty pracy, podjęcie działalności gospodarczej). Ponadto Gminne Centrum Informacji „Drogowskaz” oferuje pomoc w poszukiwaniu pracy, m. in. pomagając napisać CV i list motywacyjny oraz przygotować się do rozmowy kwalifikacyjnej, wskazując jak i gdzie szukać ofert pracy, jak korzystać z internetowych portali z ofertami pracy, uczestniczyć w targach pracy i warsztatach. Największą działalność na tym polu prowadzi Powiatowy Urząd Pracy w Golubiu Dobrzyniu, które oferuje bezrobotnym nie tylko możliwość odbycia stażu, czy skierowania do prac społecznie użytecznych, ale też organizuje szkolenia na rzecz podnoszenia umiejętności i kwalifikacji.

Stopa bezrobocia w powiecie golubsko-dobrzyńskim na koniec roku 2014 kształtowała się na poziomie 20,9%, przy średnim poziomie stopy bezrobocia w województwie kujawsko-pomorskim – 15,7% w tym samym okresie.

Liczbę bezrobotnych w Gminie Kowalewo Pomorskie na tle danych dla powiatu golubsko-dobrzyńskiego i województwa kujawsko-pomorskiego przedstawia poniższa tabela.

Tabela 23. Liczba bezrobotnych w Gminie Kowalewo Pomorskie w latach 2006, 2010 i 2014

Jednostka terytorialna	Liczba osób bezrobotnych			Bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy			Udział bezrobotnych wg wykształcenia					
	ogółem	udział w ogólnej liczbie mieszkańców	kobiety	do roku	powyżej roku	dlugotrwale bezrobotni	wyższe	połeczalne i średnie zawodowe	średnie ogólnokształcące	zasadnicze zawodowe	gimnazjalne i poniżej	
2006												
Miasto Kowalewo Pomorskie	310	7,6%	198	182	128	204	4,2%	21,3%	11,3%	34,2%	29,0%	
Ob. wiejski Kowalewo Pomorskie	492	6,7%	320	268	224	296	2,0%	14,2%	10,2%	33,1%	40,5%	
Powiat golubsko-dobrzyński	3 957	8,8%	2 341	2003	1 954	2 706	2,4%	17,5%	11,2%	32,4%	36,5%	
Wojew. kujawsko-pomorskie	160 061	7,7%	93 729	81 443	78 618	109 457	3,9%	18,5%	7,5%	33,3%	36,7%	
2010												
Miasto Kowalewo Pomorskie	288	7,0%	153	226	62	102	4,9%	17,4%	11,8%	40,9%	25,0%	
Ob. wiejski Kowalewo Pomorskie	555	7,5%	302	332	223	202	2,7%	18,6%	12,8%	33,3%	32,6%	
Powiat golubsko-dobrzyński	3 535	7,8%	1 903	2 570	965	1 673	4,8%	16,6%	16,5%	33,9%	28,2%	

Jednostka terytorialna	Liczba osób bezrobotnych			Bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy			Udział bezrobotnych wg wykształcenia				
	ogółem	udział w ogólnej liczbie mieszkańców	kobiety	do roku	powyżej roku	długotrwale bezrobotni	wyższe	policealne i średnie zawodowe	średnie ogólnokształcące	zasadnicze zawodowe	gimnazjalne i poniżej
Wojew. kujawsko-pomorskie	139 401	6,6%	75 696	97 504	41 897	69 680	7,0%	18,9%	10,1%	31,0%	33,0%
2014											
Miasto Kowalewo Pomorskie	311	7,3%	190	182	129	205	6,1%	21,2%	11,0%	33,1%	28,6%
Ob. wiejski Kowalewo Pomorskie	532	7,2%	297	262	270	373	3,6%	19,0%	7,7%	35,0%	34,8%
Powiat golubsko-dobrzyński	3 682	8,1%	2 135	1 923	1 759	2 448	5,1%	19,1%	12,6%	33,5%	30,7%
Wojew. kujawsko-pomorskie	127 111	6,1%	70 078	73 411	53 720	77 740	8,2%	19,3%	9,7%	30,4%	32,5%

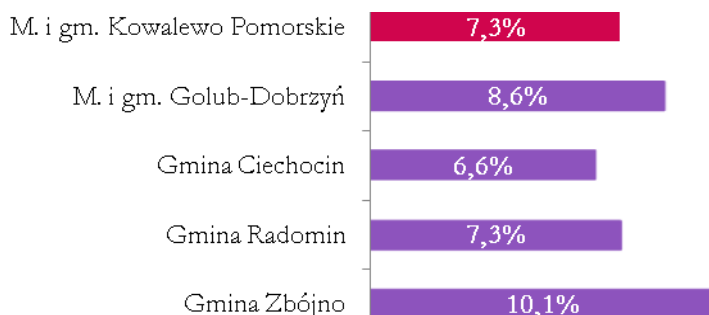
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Golubiu-Dobrzyniu oraz WUP w Toruniu

W 2014 r. w Gminie były zarejestrowane 843 osoby bezrobotne (311 w mieście i 532 na terenach wiejskich). W porównaniu z rokiem 2006 ogólna liczba bezrobotnych zwiększyła się o 41 osób (wzrost o 5,1%). Wzrost ten nastąpił zarówno w mieście, jak i na obszarze wiejskim. Osoby bezrobotne stanowiły 7,3% ogółu mieszkańców w 2014 r. i 2010 r., a w 2006 r. -7% Udział osób bezrobotnych w ogólnej liczbie mieszkańców powiatu również wzrósł - do 8,2% w 2014 r. Mimo wzrostu liczby bezrobotnych, ich udział w ogólnej liczbie mieszkańców jest mniejszy niż w powiecie.

Największy udział w grupie osób bezrobotnych w 2014 r. mają osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (32%) oraz gimnazjalnym i niższym (29%), najmniej jest tych z wykształceniem wyższym (4%) i średnim ogólnokształcącym (8%). Osoby pozostające bez pracy powyżej roku stanowią 44% całej grupy osób bezrobotnych.

Zgodnie z danymi Powiatowego Urzędu Pracy dla powiatu golubsko-dobrzyńskiego, bezrobocie w Gminie Kowalewo Pomorskie w roku 2015 zaczęło nieznacznie spadać – w czerwcu 2015 roku liczba bezrobotnych w mieście wynosiła 234 osób, a na obszarze wiejskim 406 osób.

Wykres 22. Udział osób bezrobotnych na koniec roku 2014 r.

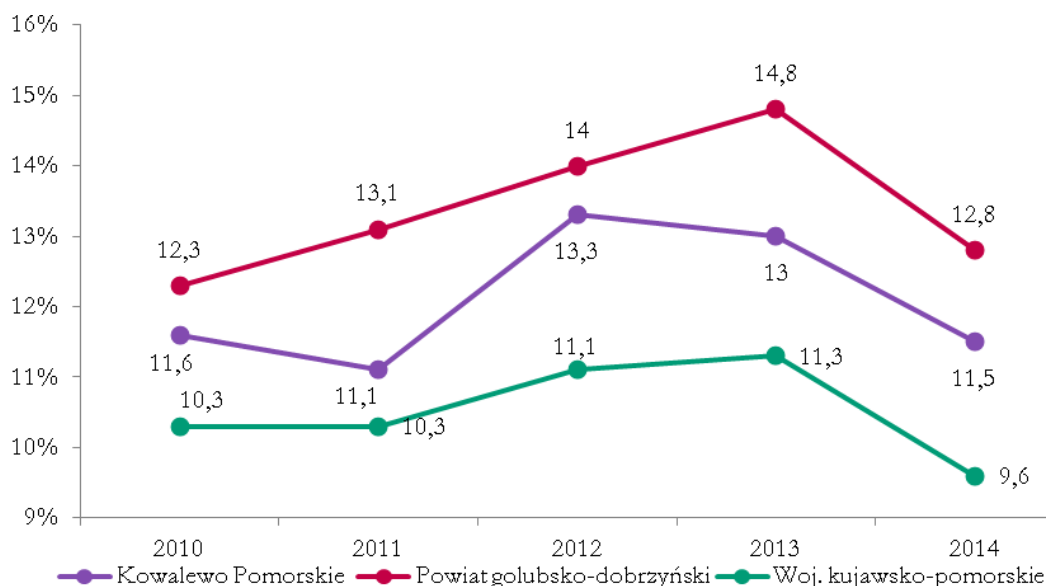

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy dla Powiatu Golubsko-Dobrzyńskiego oraz danych GUS

Na koniec 2014 r. wysokość wskaźnika określającego udział osób bezrobotnych w ogólnej liczbie mieszkańców wynosiła 7,3%. Tym samym był to jeden z najniższych wyników w powiecie golubsko-dobrzyńskim.

Udział liczby osób bezrobotnych zarejestrowanych w stosunku do liczby ludności w wieku produkcyjnym wyniósł w 2014 r. 11,5%. Tym samym jest to wartość niższa niż osiągnięta w powiecie golubsko-dobrzyńskim (12,8%), ale wyższa niż w województwie kujawsko-pomorskim (9,6%).

Wykres 23. Udział liczby osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym (2010-2014)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Golubiu-Dobrzyniu, ponad połowę osób bezrobotnych w Gminie Kowalewo Pomorskie stanowią kobiety (58%). Jest to wartość

porównywalna z danymi w tym zakresie dla powiatu (58%) i województwa (55%). Podobnie względem siebie mają się wartości dotyczące osób bezrobotnych z prawem do zasiłku.

Tabela 24. Struktura bezrobotnych w Gminie Kowalewo Pomorskie na koniec 2014 r.

Jednostka terytorialna	Struktura bezrobotnych		
	Liczba bezrobotnych	W tym z prawem do zasiłku (odsetek ogółu bezrobotnych)	W tym kobiety (odsetek ogółu bezrobotnych)
Miasto i Gmina Kowalewo Pomorskie	843	12,9%	57,8%
Powiat golubsko-dobrzyński	3 682	12,8%	58,0%
Województwo kujawsko-pomorskie	127 111	15,1%	55,1%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Golubiu-Dobrzyńniu

2.4 Środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe

2.4.1 Rzeźba terenu

Pod względem geograficznym obszar Gminy Kowalewo Pomorskie leży w obrębie Pojezierza Chelmińskiego, należącego do makroregionu Pojezierza Chelmińsko-Dobrzyńskiego, oraz w niewielkim stopniu w obrębie Doliny Drwęcy.

Ukształtowanie terenu Gminy Kowalewo Pomorskie ma charakter młodogłacjalny, nizinny. Charakterystycznymi elementami rzeźby terenu są polodowcowe wysoczyzny morenowe. Jedynie południowy fragment Gminy, leżący w zasięgu Doliny Drwęcy obejmuje jej dno i strefę krawędziową. Wysoczyzna morenowa oddzielona jest od Doliny Drwęcy wyraźnym załomem o nachyleniu nawet do 40°, co zwiększa atrakcyjność krajobrazową obszaru. Zbocza te pokryte są często lasem lub krzewami, a ich usłoneczone zbocza porasta roślinność stepowa.

Niezalesiony, gliniasty, równinny teren wysoczyzny morenowej urozmaicony jest licznymi formami wklęsłymi takimi jak: niewielkie, wąskie rynny polodowcowe, doliny wód roztopowych o nieregularnym przebiegu, zagłębienia wytopiskowe. Ich dna są często podmokłe lub wypełnione wodą. Nad poziomą wysoczyznę wznoszą się pagórki i wzgórza morenowe, kemy i ozy, które nie przekraczają wysokości 10 m i występują strefami, które ciągną się równoleżnikowo. Na przedpolu strefy czołowo-morenowej można znaleźć również niewielkie piaszczyste płyty pochodzenia sandrowego, zazwyczaj pokryte lasem szpilkowym.

Dno Doliny Drwęcy, ukształtowane jest systemem poziomów terasowych, które stopniowo obniżają się w kierunku koryta rzeki. Nadrzeczne równiny terasowe, na niższych terasach doliny, zajmują niewielkie tereny. Charakteryzuje je płytsze występowanie wód gruntowych.

Miasto Kowalewo Pomorskie otoczone jest płaską i falistą moreną denną, urozmaiconą rynną subglacjalną, przebiegającą przez centralną część obszaru.

Najwyżej położonym punktem na terenie gminy jest wzgórze kemowe w Otorudzie. Wznosi się ono na wysokość 110,4 m n.p.m. Najniższym punktem jest dno doliny Strugi Rychnowskiej (53,0 m n.p.m.). Zatem maksymalna deniwelacja terenu sięga prawie 60 m, jednak lokalne deniwelacje zazwyczaj nie przekraczają kilkunastu metrów.

2.4.2 Gleby

W strukturze powierzchni Gminy przeważają gleby wysokich klas bonitacyjnych. Gleb klasy III a jest 38,6%, gleb klasy IV a – 50,4% oraz gleb klasy V i VI– 11%. Przeważają gleby brunatno ziemne i bielicoziemne, bardzo przydatne dla rolnictwa.

Udział użytków zielonych w ogólnej powierzchni użytków rolnych jest niewielki. W użytkach zielonych przeważają gleby klasy IV, które stanowią około 51% całkowitej powierzchni użytków zielonych. Wskaźnik jakości i przydatności rolniczej gleb w Gminie według danych Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach wynosi 78,1 pkt. Tym samym jest wyższy od średniej dla województwa i najwyższy w powiecie. Tym samym obszar Gminy posiada korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa. To właśnie urodzajne gleby są jednym z najcenniejszych zasobów przyrodniczych Gminy.

2.4.3 Szata leśna

Grunty leśne na terenie Gminy Kowalewo Pomorskie zajmują powierzchnię 971,72 ha (ok. 6,9% powierzchni Gminy, co jest jednym z niższych udziałów procentowych w województwie kujawsko-pomorskim). Rozmieszczenie terenów leśnych na obszarze Gminy jest nieregularne – na terenach wiejskich lasy zajmują 970,42 ha, w mieście 1,30 ha. 76% gruntów leśnych jest własnością publiczną. Lasy te położone są głównie w granicach krainy Wielkopolsko-Pomorskiej i należą do nadleśnictwa Golub-Dobrzyń. Występują one głównie w obszarze doliny Drwęcy (południowa granica Gminy) oraz w strefie doliny Strugi Rychnowskiej (zachodnia granica Gminy). Przeważają lasy na siedliskach boru mieszanego świeżego, boru suchego, a także olsu. Dominują zdecydowanie drzewostany sosnowe młodszych klas wiekowych z niewielkim udziałem gatunków liściastych: brzozy, lipy, dębu i olchy. Ze względu na niski wskaźnik lesistości, Gmina co roku prowadzi akcję zadrzewieniową, podczas której uzupełniane są ubytki w parkach, zadrzewieniach śródpolnych i gospodarstwach indywidualnych.

2.4.4 Wody powierzchniowe

Obszar Gminy Kowalewo Pomorskie jest dość ubogi w wody powierzchniowe. Południowy fragment Gminy leży w dorzeczu Drwęcy (zlewniach prawobocznych dopływów: Strugi Kowalewskiej i Strugi Rychnowskiej), a północno-zachodni fragment w zlewni Strugi Toruńskiej. Na terenie Gminy przeważają drobne ciek i rowy melioracyjne.

Jeziora Gminy Kowalewo Pomorskie pełnią rolę utrzymania ciągłości ponadlokalnych i lokalnych ciągów ekologicznych. Należą do nich jeziora: Kazaniec, Głębozeczek, Jeziorek, Mlewieckie, Korza, jezioro na północ od Mlewca oraz jezioro Oszczywilk, które znajduje się poza obszarem Gminy, jedynie granica administracyjna przebiega na fragmencie linii brzegowej. Największym z nich jest jezioro Mlewieckie, którego powierzchnia wynosi 84,4 ha. Jest ono jeziorem płytkim (maksymalna głębokość wynosi 4,3 m, a średnia 1,9 m). Wykazuje bardzo wysoką podatność na degradację i ze względu na małą atrakcyjność nie zostało zagospodarowane turystycznie.

W Pruskiej Łące, w dolinie Strugi Rychnowskiej znajdują się sztuczne stawy, które wykorzystywane są do hodowli ryb.

2.4.5 Klimat

Klimat obszaru Gminy nie odbiega od klimatu panującego na terenie całego województwa – charakteryzuje go przejściowość i zmienność. Cechuje się on niskimi opadami i dużymi wahaniami temperatury.

Przeważającymi wiatrami są wiatry z kierunku zachodniego, północno-zachodniego i południowo-zachodniego. Wiąże się z nimi napływ wilgotnych mas powietrza ciepłego zimą i chłodnego latem. Powoduje to odwilże w zimie, w lecie natomiast ochłodzenia.

2.4.6 Ochrona przyrody

W Gminie Kowalewo Pomorskie oprócz form ochrony prawnej krajobrazu znajdują się również indywidualne formy ochrony przyrody. Nie znajdują się tam jednak żadne rezerваты przyrody czy parki krajobrazowe. Powierzchnia obszarów prawnie chronionych wynosiła w 2014 r. 1 699,8 ha, co stanowi 12% powierzchni Gminy.

Formy ochrony przyrody występujące na obszarze Gminy przedstawione zostały w poniższej tabeli.

Tabela 25. Formy ochrony przyrody na terenie Gminy Kowalewo Pomorskie

Lp.	Nazwa	Opis lokalizacji	Opis
Obszary chronionego krajobrazu – 1 696 ha			
1.	Obszar chronionego krajobrazu „Doliny Drwęcy”	Część wsi Nowy Dwór, Borówno, Wielka Łąka, Pruska Łąka, Szewa, Chelmonie, Chelmoniec	Chroni on krajobraz pradoliny Drwęcy wraz z kompleksami leśnymi i doliną Strugi Rychnowskiej z sąsiednią okolicą, z tym otaczającą teren jeziora Kamionkowskiego. Powierzchnia – 1 681 ha (2,5% ogólnego obszaru)
2.	Obszar chronionego krajobrazu Torfowiskowo-Jeziorno-Leśny „Zgnilka-Wieczno-Wronie”	Północno-wschodni fragment fragment Gminy (rejon wsi Piątkowo)	Chroni największy kompleks torfowiskowy ze zbiorowiskiem rzadko występujących roślin i zwierząt. Oprócz tego, znajduje się tam największe na terenie Pojezierza Chelmińskiego jezioro Wieczno, które jest zasobne w wodę dobrej jakości oraz jest miejscem lęgowym ptactwa. Powierzchnia – 15,0 ha (0,01% powierzchni ogółem)
Użytki ekologiczne – 3,78 ha			
1.	-	Wielka Łąka Działka ew. nr 163/3LP 165/1LP	Zatorfiona rynna porośnięta roślinnością zaroślową. Powierzchnia – 2,41 ha
2.	-	Nowy Dwór Działka ew. nr 133/1LP	Bezodpływowe zagłębienie porośnięte roślinnością szuwarową. Powierzchnia – 0,67 ha
3.	-	Wielka Łąka Działka ew. nr 158/8LP 158/9LP	Zatorfione zagłębienie porośnięte roślinnością szuwarową. Powierzchnia – 0,38 ha
4.	-	Wielka Łąka Działka ew.	Zatorfione zagłębienie porośnięte roślinnością szuwarową.

		nr 158/10LP 158/11LP	Powierzchnia – 0,32 ha
Pomniki przyrody – 23, w tym m. in.			
1.	-	Kielpiny (przy bylej szkole)	Skupisko drzew: Dęby szypułkowe
2.	-	Piątkowo (w parku)	Skupisko drzew: Dąb, Jesion wyniosły
3.	-	Chelmonie (w parku)	Skupisko drzew: Dąb pospolity odm. czerwonolistna, Jesion wyniosły, Kasztanowiec
4.	-	Pluskowęsy (w parku)	Drzewo: Dąb
5.	-	Mlewiec (w parku)	Skupisko drzew: Dąb
6.	-	Borek	Drzewo: Lipa
7.	-	Chelmonie (przy kościółce)	Skupisko drzew: Lipa
8.	-	Chelmonie (park)	Skupisko drzew: Dąb, Jesion wyniosły, Kasztanowiec

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Kowalewo Pomorskie z 2009 r. i danych GUS BDL

Obszary chronionego krajobrazu obejmują tereny o zróżnicowanych ekosystemach, które wyróżniają się krajobrazowo. Ich atrakcyjność pozwala na zaspokajanie potrzeb związanych m.in. z turystyką i wypoczynkiem.

Obszar chronionego krajobrazu „Doliny Drwęcy” utworzony został rozporządzeniem nr 10/2007 Wojewody Kujawsko-Pomorskiego z dnia 26 października 2007r. Jest on największym w województwie kujawsko-pomorskim obszarem chronionego krajobrazu. Obejmuje rzekę Drwęcę, wraz z jej dopływami, która stanowi ichtiologiczny rezerwat przyrody, utworzony dla ochrony ryb lososiowatych. Obszar chronionego krajobrazu „Doliny Drwęcy” tworzy korytarz ekologiczny o znaczeniu krajowym, łączący Pradolinę Toruńsko-Eberswaldzką z obszarami węzłowymi, biocentrami i sferami buforowymi Pojezierza Mazurskiego. Jego czynna ochrona wiąże się z zachowaniem różnorodności biologicznej siedlisk, ochroną rzeki Drwęcy wraz z okalającą ją roślinnością, propagowaniem nasadzeń gatunków rodzimych drzew i krzewów liściastych, racjonalną gospodarką leśną.

Obszar chronionego krajobrazu kompleksu torfowiskowo-jeziorno-leśnego „Zgnilka-Wieczno-Wronie” znajduje się w centralnej części Pojezierza Chelmińskiego. Obejmuje on kompleks torfowiskowy, ze zbiorowiskami roślinnymi torfowisk przejściowych i niskich oraz zbiorowisk leśnych i zaroślowych. Ochrona tego obszaru związana jest z racjonalną gospodarką leśną, która polega na zachowaniu różnorodności biologicznej siedlisk, ochronie roślin metodami biologicznymi oraz na bezwzględnym zachowaniu w stanie nienaruszonym terenów podmokłych.

Gmina jest częścią obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski”. W roku 2006, na podstawie wniosku Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego do tego obszaru włączono 24 gminy województwa kujawsko-pomorskiego, w tym Kowalewo Pomorskie. Głównym celem

powiększenia obszaru na terenie województwa było włączenie rezerwatu przyrody „Rzeka Drwęca” wraz z całą jej zlewnią. Powiększony obszar funkcjonalny ZPP jest wartościowym terenem, jeżeli chodzi o zasoby dziedzictwa kulturowego. Unikatowe zabytki architektury gotyckiej znajdują się właśnie m.in. w Kowalewie Pomorskim. Zielone Płuca Polski uznawane są za najczystszy region Polski i obejmują unikatowe przyrodniczo tereny, należące do najcenniejszych w kraju i Europie systemów ekologicznych. Całkowity obszar funkcjonalny Zielonych Płuc Polski obejmuje 63 234 km² kraju, co stanowi 20,2% powierzchni Polski.

2.4.7 Turystyka i rekreacja

O walorach turystycznych Gminy Kowalewo Pomorskie decyduje przede wszystkim bogactwo i różnorodność dziedzictwa kulturowego. Licznie występujące obiekty zabytkowe i szlaki turystyczne, jak np. szlak zielony oraz położenie na obszarze szlaku zamków krzyżackich, czynią Gminę miejscem atrakcyjnym dla turystów.

Na terenie Gminy znajdują się również liczne szlaki turystyczne, przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 26. Zestawienie szlaków turystycznych występujących na terenie Gminy Kowalewo Pomorskie

Rodzaj szlaku	Opis
Pieszny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Szlak zielony - wytyczony w 1999 r. prowadzi on z Jabłonowa Pomorskiego przez Rywałd, Łopatki, Wąbrzeźno, Wąlczy, Niedźwiedź, Wielkie Radowiska, Piątkowo, Pluskowęsy, Podborek, Kowalewo Pomorskie, Gajewo, Okonin, Elgiszewo, aż do Ciechocina. Na trasie szlaku można spotkać dwory, pałace, kościoły, grodziska oraz liczne pomniki przyrody. Łączna długość – 71 km.
Samochodowy	<ul style="list-style-type: none"> ▪ „Szlak Tysiąclecia” – łączący Poznań, Lednicę, Gniezno, Trzemeszno, Mogilno, Strzelno, Kruszwicę, Inowrocław, Toruń, Kowalewo Pomorskie, Ostrowite, Golub-Dobrzyń, Brodnicę, Nowe Miasto Lubawskie, Lubawę, Grunwald, Olsztynek i Olsztyn. Łączna długość – 370 km ▪ „Szlak Grunwaldzki” – biegnący z Torunia przez Kowalewo Pomorskie, Ostrowite, Golub-Dobrzyń, Brodnicę, Kurzętnik, Nowe Miasto Lubawskie, Bratian, Lubawę, Złotowo aż do Grunwaldu. Łączna długość – 143 km ▪ „Szlak Towarzystwa Jaszczurzego” – szlak prowadzący przez miejsca związane z działalnością Towarzystwa Jaszczurzego oraz przez zabytki architektury i urbanistyki późnego średniowiecza. Przebiega z Torunia przez Chelmno, Stolno, Lisewo, Płużnicę, Wąbrzeźno, Ryńsk, Kowalewo Pomorskie, Ostrowite, Golub-Dobrzyń, Lipnicę, Pulkowo, Wrocki, Brodnicę, Jabłonowo Pomorskie, Rywałd Królewski, Radzyń Chelmiński, Pokrzywno, Grudziądz, Rogóźno, Łasin do Kwidzyna. Łączna długość – 290 km ▪ „Szlak zamków Ziemi Chelmińskiej” – szlak przez ziemię chelmińską, połączony ze zwiedzaniem licznych zamków krzyżackich oraz biskupich, prowadzący z Torunia przez Zamek Bierzgowski, Papowo Biskupie, Wąbrzeźno, Radzyń Chelmiński, Pokrzywno, Grudziądz, Rogóźno Zamek, Nowe Miasto Lubawskie, Kurzętnik, Brodnicę, Golub-Dobrzyń, Kowalewo Pomorskie, Złotorię z powrotem do Torunia. Łączna długość – 282 km

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Kowalewo Pomorskie z 2009 r. i strony <http://wirtualneszlaki.pl/> (dostęp 14.07.2015 r.)

Baza noclegowa znajdująca się na terenie Gminy Kowalewo Pomorskie jest słabo rozwinięta. Noclegi na terenie miasta Kowalewo Pomorskie oferuje Dom Weselny „Irena”. Oprócz

tego, noclegów szukać można w Domu Pielgrzyma w Chelmoniu i w motelu we Frydrychowie. Prowadzone są również gospodarstwa agroturystyczne „Pod Lasem” i „Pod Świerkami” w Nowym Dworze, które oferują gościom nie tylko zakwaterowanie, ale także możliwość nauki jazdy konnej, dojenia kóz i innych atrakcji jakie oferuje wieś.⁷

W Gminie powstał szereg obiektów rekreacyjnych, tzw. domków letniskowych. Obiekty te znajdują się m.in. nad brzegami jeziora Kazaniec, w miejscowościach Mlewo i Mlewiec, w Nowym Dworze oraz w pobliżu Strugi Rychnowskiej w sołectwie Pruska Łąka. Z kolei w miejscowości Mlewo, nad jeziorem Jeziorek jest niezagospodarowana plaża. Niewielkie jeziora bogate w różne gatunki ryb stanowią atrakcje dla wędkarzy. W Pruskiej Łące, w dolinie Strugi Rychnowskiej znajdują się sztuczne stawy, wykorzystywane do hodowli ryb oraz stanowiąca miejscową atrakcję elektrownia wodna. Na uwagę zasługuje przylegające do miasta rozległe obniżenie terenu, jest to ślad po wyschniętym jeziorze, które obecnie jest ostoją wielu gatunków ptaków.

Atrakcyjnym obiektem pod względem rekreacyjnym jest Centrum Rekreacji i Sportu oraz pływalnia w Kowalewie Pomorskim, które zapewnia dostęp do nowoczesnej infrastruktury sportowej. Innym miejscem, w którym można ciekawie spędzić czas wolny jest strzelnica w Kielpinach.

Gmina Kowalewo Pomorskie stanowi bazę wypadową dla miłośników polowań. Od ponad 50 lat działa tutaj koło łowieckie „Knieja”, którego cały rewir polowań znajduje się na terenie Gminy. Ponadto działają tu również inne koła łowieckie: „Grzywacz”, „Daniel”, „Osa”, „Tur”. Łącznie na obszarze Gminy poluje około 300 myśliwych.

Zdjęcie 3. Pływalnia w Kowalewie Pomorskim

Fot.: B. Kaczor

2.4.8 Dziedzictwo kulturowe

Miasto i Gmina Kowalewo Pomorskie obfituje w wiele ciekawych obiektów zabytkowych, głównie sakralnych, pochodzących zarówno z czasów średniowiecznych, jak i z XIX i XX wieku.

Tabela 27. Najważniejsze zabytki wpisane do rejestru zabytków województwa kujawsko-pomorskiego (2015 r.)

⁷ <http://agroturystyka.kpodr.pl/>

Miejscowość	Obiekt
Chelmonie	Kościół parafialny p.w. św. Bartłomieja z początku XIV w. Grodzisko z XIV/XV w.
Kowalewo Pomorskie	Kościół parafialny p.w. św. Mikołaja z XIV/XV w. Ruiny zamku krzyżackiego oraz przedzamcza z XIII/XIV w. Pozostałości murów miejskich z początków XIV w. Zajazd, obecnie Urząd Miejski z 1912 r., przy ul. Plac Wolności 1
Napole	Średniowieczny zespół osadniczy z przełomu XII i XIII w.
Piątkowo	Zespół pałacowo-parkowy: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Pałac (1850-1852) ▪ Park ▪ Oficyna dworska wraz z terenem w granicach działek nr 1/3, 1/4, 1/8
Pluskowęsy	Kościół parafialny pod wezwaniem św. Jana Chrzciciela z 1801 r. Założenie dworsko-parkowe z końca XIX w.: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Dwór ▪ Park
Srebrniki	Kościół parafialny pod wezwaniem Matki Boskiej Śnieżnej z XIII w.
Szychowo	Założenie dworsko-parkowe z II połowy XIX w.: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Dwór ▪ Park
Wielka Łąka	Kościół parafialny pod wezwaniem św. Katarzyny i Małgorzaty z przełomu XIII/XIV w.

Źródło: *Rejestr Zabytków Nieruchomych Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków*

Ponadto w Gminnej Ewidencji Zabytków znajduje się ponad 200 obiektów na obszarze wiejskim i ponad 140 obiektów zabytkowych w mieście. Najczęściej są to obiekty sakralne, kamienice, pozostałości zabudowań dworskich i domy w zagrodzie.

Najbardziej rozpoznawalnym obiektem zabytkowym w Kowalewie Pomorskim jest okrągła baszta wraz z pozostałością murów miejskich z XIV – XV wieku. Na uwagę zasługują również: narożna wieża z przełomu XIII i XIV w., znajdujący się u podnóża wzgórza zamkowego gotycki filar gdańska, pozostałości dawnych fortyfikacji warowni krzyżackiej, wieża ciśnień. Ciekawym obiektem architektury sakralnej jest zabytkowy kościół parafialny p.w. św. Mikołaja wybudowany na przełomie XIII i XIV w. w stylu gotyckim, z charakterystycznym salowym układem wnętrza z płaskim stropem. Obecnie kościół ma wystrój barokowy z licznymi cennymi zabytkami, pochodzącymi w większości z rozebranego kościoła dominikanów w Toruniu.

Zdjęcie 4. Wybrane zabytki Gminy Kowalewo Pomorskie

Fot.: *B. Kaczor*

1. Kościół parafialny pod wezwaniem św. Katarzyny i św. Małgorzaty w Wielkiej Łące
2. Gotycki filar gdańska u podnóża wzgórza zamkowego w Kowalewie Pomorskim
3. Okrągła baszta w Kowalewie Pomorskim
4. Zespół pałacowo-parkowy w Piątkowie
5. Dawny zajazd, obecnie Urząd Miejski w Kowalewie Pomorskim

2.5 Zagospodarowanie przestrzenne i infrastruktura techniczna

2.5.1 Infrastruktura transportowa

Sieć dróg publicznych przebiegających przez teren Gminy liczy łącznie niespełna 200 km. Na układ drogowy Gminy składają się drogi o znaczeniu gminnym, powiatowym, wojewódzkim, krajowym i międzynarodowym. Atutem Gminy Kowalewo Pomorskie jest położenie w pobliżu dużych ośrodków miejskich województwa kujawsko-pomorskiego takich, jak: Toruń (28 km), Brodnica (36 km), Chełmża (22km). Ponadto dzięki oddaniu do użytku autostrady A1 – węzeł Turzno, Gmina stała się bardziej dostępna dla turystów i inwestorów. Węzeł autostradowy znajduje się w odległości zaledwie 13 km od Kowalewa Pomorskiego.

Przebiegająca przez centrum Kowalewa Pomorskiego droga krajowa nr 15 należy do największych w Gminie emitentów zanieczyszczeń komunikacyjnych. Jest również głównym źródłem hałasu oraz stwarza duże zagrożenie dla mieszkańców. W 2014 r. liczba pojazdów przejeżdżających krajową „15” osiągnęła 23 tysiące pojazdów na dobę i według prognoz liczba ta będzie wzrastać. Dlatego też władze Gminy prowadzą intensywne starania o wybudowanie obwodnicy Kowalewa Pomorskiego – aktualnie jest to jedna z najważniejszych planowanych inwestycji w Gminie.

Na system dróg publicznych w Gminie składają się:

- drogi krajowe – 16,65 km,
- drogi wojewódzkie – 16,48 km,
- drogi powiatowe – 13 dróg o łącznej długości 53,35 km,
- drogi gminne – 112,7 km.

W 2013 r. długość ścieżek pieszo-rowerowych na terenie Gminy wynosiła 12,7 km. Poniższa tabela przedstawia istniejące oraz planowane ciągi pieszo-rowerowe.

Tabela 28. Istniejące i projektowane ścieżki pieszo-rowerowe oraz chodniki (2015 r.)

Istniejące ścieżki pieszo-rowerowe/chodniki
ścieżka pieszo-rowerowa Kowalewo Pomorskie - Frydrychowo - Pluskowęsy
ścieżka pieszo-rowerowa Kowalewo Pomorskie - Szychowo
chodnik w Chelmoniu
chodnik Kowalewo Pomorskie - Zapluskowęsy
chodnik Kowalewo Pomorskie - Sierakowo
chodnik Kowalewo Pomorskie - Bielsk
chodnik Wielka Łąka – Elzanowo
chodnik Frydrychowo - Napole
Projektowane ścieżki pieszo-rowerowe/chodniki
ścieżka pieszo-rowerowa Pluskowęsy - Dylewo
ścieżka pieszo-rowerowa Elzanowo - Szychowo
ścieżka pieszo-rowerowa Wielka Łąka – Krupka
ścieżka pieszo-rowerowa Sierakowo - Mlewo
ścieżka pieszo-rowerowa wzdłuż byłej linii kolejowej relacji Bydgoszcz - Brodnica
przedłużenie chodnika z Kowalewa Pomorskiego do Zapluskowęs
chodnik w Sierakowie
chodnik w Mlewie
chodnik Wielka Łąka - Borówno - Wielkie Rychnowo – Mlewiec

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Kowalewie Pomorskim

Przez teren Gminy przebiega trasa kolejowa o znaczeniu krajowym, relacji Toruń – Olsztyn. Przewozy kolejowe zapewnia dwóch przewoźników: Arriva i PKP. Na terenie Gminy pociągi zatrzymują się na dwóch stacjach: Kowalewo Pomorskie i Wielkie Rychnowo.

Pociągi kursują na następujących trasach:

- Jabłonowo Pomorskie – Wąbrzeźno – Kowalewo Pomorskie – Toruń Główny,
- Olsztyn Główny – Ilawa – Kowalewo Pomorskie – Toruń – Inowrocław – Poznań Główny,
- Olsztyn Główny – Ilawa - Kowalewo Pomorskie – Toruń – Bydgoszcz Główna,
- Olsztyn Główny – Ilawa – Kowalewo Pomorskie – Toruń – Poznań – Wrocław – Jelenia Góra,
- Bydgoszcz Główna – Toruń – Kowalewo Pomorskie – Wąbrzeźno – Jabłonowo Pomorskie,
- Bydgoszcz Główna – Toruń – Kowalewo Pomorskie – Wąbrzeźno – Jabłonowo Pomorskie – Ilawa Główna.

Na terenie Gminy znajduje się łącznie 841 punktów oświetleniowych, zasilanych energią elektryczną, w tym:

- 785 punktów oświetleniowych stanowiących własność ENERGA Oświetlenie, objętych umową o świadczenie kompleksowej usługi oświetlenia przez ENERGA Oświetlenie,

- 47 punktów oświetleniowych stanowiących własność Gminy, objętych umową o świadczenie kompleksowej usługi oświetlenia przez ENERGA Oświetlenie,
- 9 punktów oświetleniowych stanowiących własność Gminy, nie włączonych do umowy z ENERGA Oświetlenie – 8 punktów to oprawy LED 28W, 1 punkt to oprawa LED 56W.

Długość linii oświetlenia należących do ENERGA Oświetlenie Sp. z o.o. wynosi:

- linie kablowe – 9,918 km,
- linie napowietrzne wydzielone – 1,641 km,
- linie napowietrzne wspólne – 31,073 km

Z istniejących 841 punktów oświetleniowych, około 200 wymaga wymiany.

Ponadto, na terenie gminy znajduje się system oświetlenia zewnętrznego typu solarno-hybrydowego. Łącznie zainstalowanych jest 180 niezależnych od siebie punktów świetlnych.

2.5.2 Infrastruktura telekomunikacyjna i informacyjna

Wskaźnik telefonicznych łączy głównych na 1000 ludności dla województwa kujawsko-pomorskiego stale maleje, w 2014 r. wynosił 311,1, w 2008 – 212,3, a w 2013 r. już tylko 123,0. Taki stan jest spowodowany spadkiem zainteresowania telefonią stacjonarną w związku z prężnym rozwojem i rosnącą popularnością telefonii komórkowej.

Głównymi operatorami telefonii stacjonarnej w Gminie są Orange Polska S. A. i Netia S. A. Ponadto Gmina znajduje się w zasięgu sieci wszystkich dużych telefonii komórkowych.

Spośród 32 miejscowości położonych w Gminie, tylko 4 posiadają dostęp do sieci światłowodowych, co stanowi 12,5%. W całym powiecie to 14,5%, biorąc natomiast pod uwagę województwo kujawsko pomorskie, to udział ten kształtuje się na poziomie 13,5%. Tym samym poziom rozwoju sieci światłowodowej jest zbliżony do sytuacji panującej w powiecie i województwie. Konieczna jest dalsza rozbudowa sieci światłowodowej.

Tabela 29. Pokrycie Gminy Kowalewo Pomorskie infrastrukturą telekomunikacyjną (2013 r.)

Jednostka terytorialna	Liczba miejscowości z zakończeniem sieci światłowodowej	Liczba miejscowości z węzłami telekomunikacyjnymi	Liczba miejscowości z dostępowymi węzłami telekomunikacyjnymi	Liczba miejscowości z zasięgiem sieci kablowych lub terminalami radiowymi
Gmina Kowalewo Pomorskie	4	30	9	30
Powiat	21	115	29	137
Województwo kujawsko-pomorskie	512	2 821	1 416	3 343
Polska	9 065	40 096	18 615	49 419

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Komunikacji Elektronicznej

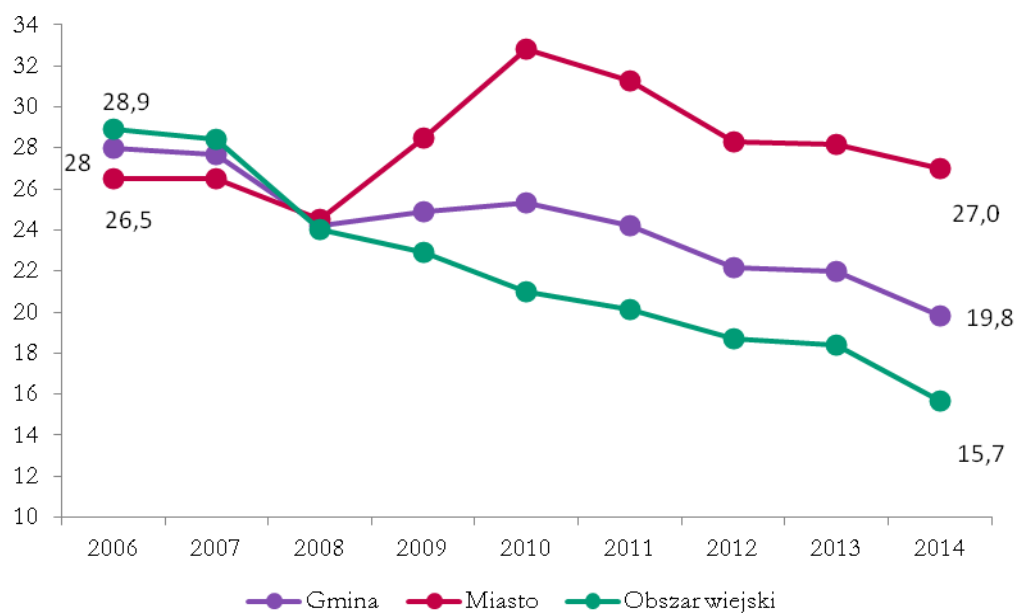
W 2014 r. Gmina rozpoczęła realizację projektu „Likwidacja barier wykluczenia cyfrowego na obszarze Gminy Kowalewo Pomorskie”. Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ma na celu przeciwdziałać wykluczeniu cyfrowemu mieszkańców z powodu trudnej sytuacji materialnej, czy niepełnosprawności poprzez udostępnienie szerokopasmowego internetu, zapewnienie niezbędnego sprzętu i oprogramowania, odpowiednich warunków jego użytkowania oraz udzielenie pomocy technicznej podczas instalacji sprzętu w domu. Wsparciem zostało objętych 150 gospodarstw domowych.

2.5.3 Gospodarka wodno-ściekowa

Usługi wodociągowo - kanalizacyjne na terenie Gminy świadczy Zakład Usług Wodnych w Ostrowitem. ZUW zajmuje się zbiorowym zaopatrzeniem w wodę i odprowadzaniem ścieków.

System zaopatrzenia w wodę opiera się na stacjach uzdatniania wody zlokalizowanych w Piątkowie, Marianach i Wielkiej Łące.

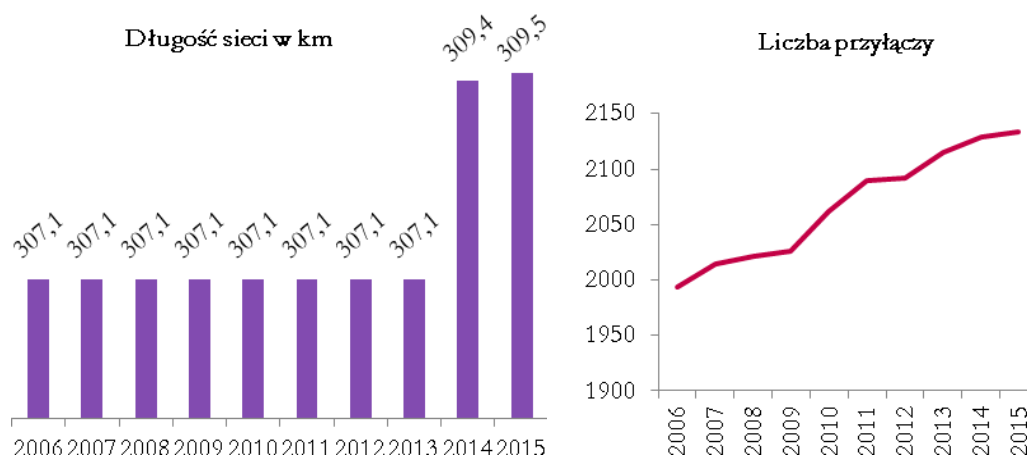
Pod względem ilości zużywanej wody w gospodarstwach domowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca nastąpiło zmniejszenie zużycia z 28 m³ w 2006 r. do 19,8 m³ w 2014 r. W części miejskiej Gminy zauważalny jest niewielki wzrost ilości zużywanej wody. Z kolei na terenach wiejskich zużycie wody systematycznie spada (obecnie jest na poziomie około 15,7 m³ na mieszkańca).

Wykres 24. Zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca w m³ (2006-2014)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Długość sieci wodociągowej w Gminie w 2015 r.⁸ wynosiła 309,5 km. W latach 2006-2013 nie rozbudowywano wodociągu. Jedynie w ostatnich dwóch latach powstało około 2 km nowej sieci. Jednakże z roku na rok wzrastała liczba przyłączy z 1 994 w 2006 r. do 2 134 w 2013 r. (wzrost o 7%). Według danych GUS z 2013 r. z sieci wodociągowej korzysta 90,8% mieszkańców (w mieście – 95,4%, na terenach wiejskich – 88,2%), a możliwość przyłączenia do wodociągu mają wszyscy mieszkańcy Gminy.

Wykres 25. Długość sieci wodociągowej i liczba przyłączy w latach 2006-2015

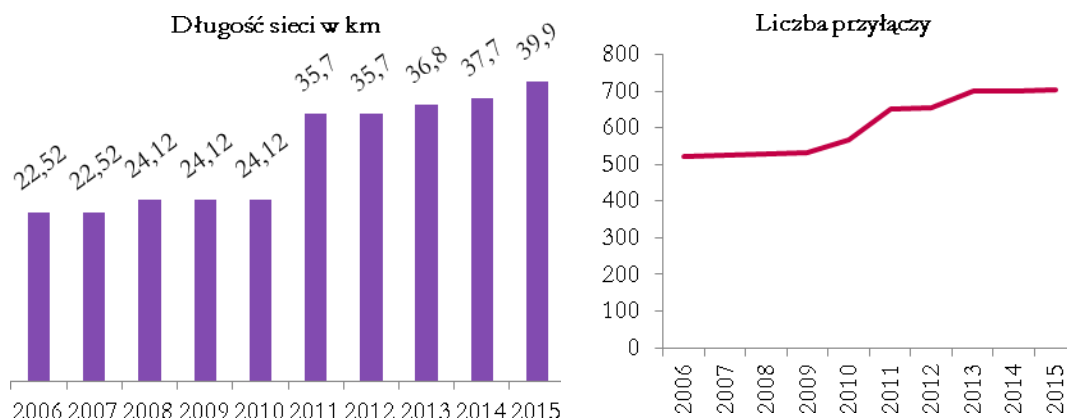
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Kowalewie Pomorskim

Długość sieci kanalizacyjnej w 2015 r. wyniosła niecałe 40 km. Od roku 2006 r. wybudowano jej około 20 km. Mimo tego poziom skanalizowania Gminy nie jest zadowalający i wymaga dalszych inwestycji. Z sieci kanalizacyjnej wg danych GUS z 2014 r. korzysta zaledwie 43,3

⁸ Stan na 30.06. 2015

% mieszkańców Gminy. W mieście odsetek korzystających wynosi 81,9%, zaś na obszarze wiejskim Gminy jedynie 20,9%.

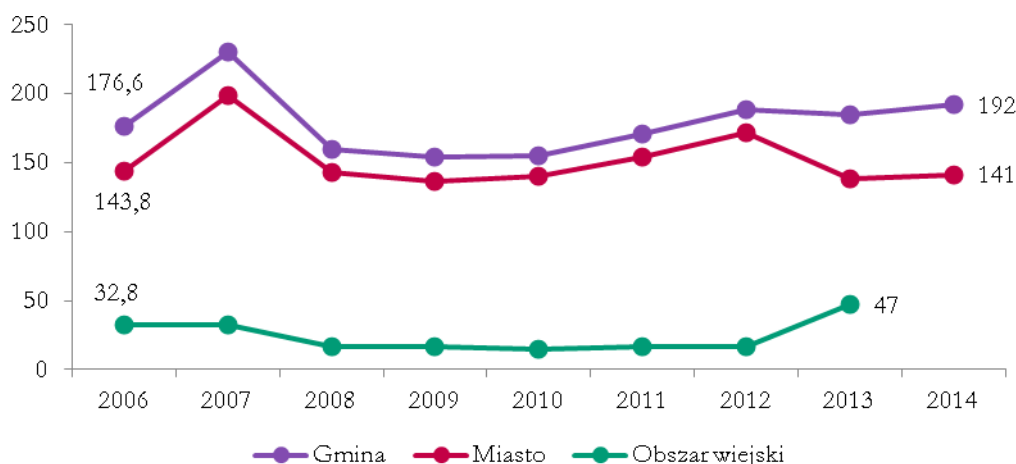
Wykres 26. Długość sieci kanalizacyjnej i liczba przyłączy w latach 2006-2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Kowalewie Pomorskim

Od 2006 r. ilość odprowadzanych ścieków znacznie się zwiększyła z 176,6 dam³ do 192 dam³ w 2014 r., co jest związane z rozbudową sieci kanalizacyjnej. O ile na terenach wiejskich ilości te utrzymują się na podobnym poziomie, to w mieście Kowalewo Pomorskie występują wahania w ilości odprowadzanych ścieków. Wartości osiągnięte na terenach miejskich w dużej mierze kształtują ogólny poziom ilości odprowadzanych ścieków.

Wykres 27. Ścieki odprowadzone w dam³ (2006-2014)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

W Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK) ujęta została aglomeracja Kowalewo Pomorskie o równoważnej liczbie mieszkańców 5587 RLM. Aglomeracja obejmuje miejscowości: Kowalewo Pomorskie, Frydrychowo – część miejscowości, Mariany, Podborek, Wielkie Rychnowo, Zapłuskowęsy – część miejscowości. Aglomerację obsługuje mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków zlokalizowana na terenie miasta o średniej przepustowości 1 600 m³ na dobę. W 2014 r. dla oczyszczalni ścieków w Kowalewie Pomorskim wybudowano słoneczną osuszarnię komunalnych ścieków osadowych. Wykorzystywana

technologia jest w pełni przyjazna dla środowiska i spowoduje zmniejszenie masy końcowej osadów o 90%.

Ponadto na terenie Gminy działają jeszcze 2 oczyszczalnie ścieków w Piątkowie i Wielkiej Łące.

W miejscowościach o rozproszonej zabudowie praktykuje się budowę przydomowych oczyszczalni ścieków (w 2013 r. było ich 419).

2.5.4 Sieć gazowa

Infrastruktura gazowa istnieje tylko w mieście Kowalewo Pomorskie, w związku z czym jedynie mieszkańcy miasta mogą korzystać z gazu sieciowego. Miasto zasilane jest gazem ziemnym przewodowym (gazociąg DN80) z krajowego systemu zasilania gazowniczego.

Na strukturę sieci gazowej w Gminie składa się ponad 13 km sieci rozdzielczej i 399 czynnych przyłączy do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych. Z instalacji gazowej korzysta około 26% ludności (2013 r.). Istnieje możliwość rozbudowy sieci gazowej o przyległe do miasta miejscowości. Mieszkańcy korzystają również z gazu propan-butan w butlach.

Poniższa tabela przedstawia szczegółowe informacje na temat sieci gazowej.

Tabela 30. Struktura sieci gazowej w Gminie Kowalewo Pomorskie (2006-2013)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Długość czynnej sieci rozdzielczej (km)	13,288	13,288	13,301	13,301	14,005	14,005	14,005	13,603
Czynne przyłącza do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych	345	353	355	389	420	422	422	399
Zużycie gazu (tys. m ³)	501	477	477	712	987	923	895	908
Odbiorcy gazu (gospodarstwa domowe)	940	944	945	955	971	983	1030	1011
Liczba ludności korzystającej z sieci gazowej	2672	2735	2735	2789	2819	2876	3011	2990

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

2.5.5 Gospodarka odpadami

Gmina Kowalewo Pomorskie wchodzi w skład Regionu 2 Chelmińsko-Wąbrzeskiego gospodarki odpadami komunalnymi. W „Planie gospodarki odpadami województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2012 – 2017 z perspektywą na lata 2018 – 2023” określono dla w/w regionu dwie instalacje, które spełniają warunki instalacji regionalnych do przetwarzania odpadów komunalnych, tj. w Niedźwiedziu (gmina Dębowa Łąka) oraz w Osnowie (gmina Chelmno).

W 2014 r. z nieruchomości położonych w Gminie Kowalewo Pomorskie odebranych zostało łącznie 2 170,5 ton stałych odpadów komunalnych. Z tego około 94% zostało poddane procesowi odzysku.

Gmina organizuje odbiór odpadów komunalnych z nieruchomości zamieszkałych i niezamieszkałych. Każdy właściciel nieruchomości jest zobowiązany do zaopatrzenia się w pojemniki do zbierania odpadów komunalnych. Mieszkańcy mają możliwość selektywnej zbiórki odpadów "u źródła". Przedsiębiorca odbierający nieczystości stale, wybrany w drodze przetargu nieograniczonego, wyposażył nieruchomości w pojemniki do zbierania następujących frakcji: tworzywa sztuczne, szkło, papier, bioodpady oraz odpady zmieszane. Wśród złożonych deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi, tylko 3,01% właścicieli nieruchomości zadeklarowało zbieranie odpadów komunalnych w sposób zmieszany.

Ponadto w Gminie funkcjonuje punkt selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK), prowadzony przez Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Sp. z o.o. w Kowalewie Pomorskim. Właściciele nieruchomości mogą do niego oddawać odpady komunalne powstające w gospodarstwach domowych, takie jak: tworzywa sztuczne, papier i tekturę, metale i opakowania wielomateriałowe, szkło, przeterminowane leki, zużyte baterie i akumulatory, chemikalia, meble i inne odpady wielkogabarytowe, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, odzież i tekstylia oraz popiół i żużel powstały w procesie spalania, odpady budowlane i rozbiórkowe, zużyte opony oraz odpady zielone, które ulegają biodegradacji.

Gmina w 2014 r. odnotowała bardzo dobre wskaźniki w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi. Poziom recyklingu i odzysku odpadów zebranych selektywnie był wyższy niż zakładany poziom minimalny – w 2014 r. było to 37,86% przy zakładanym minimalnym poziomie 14% dla papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła. Natomiast zebrane odpady budowlane i rozbiórkowe zostały poddane recyklingowi w 100%.

Tabela 31. Poziom recyklingu odpadów (2012-2014)

	2012	2013	2014
Poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia (%)			
Poziom minimalny: papier, metal, tworzywa sztuczne, szkło	10	12	14
Poziom osiągnięty przez Gminę	13,15	23,78	37,86
Poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami (%)			
Poziom minimalny: inne niż niebezpieczne odpady budowlane i rozbiórkowe	30	36	38
Poziom osiągnięty przez Gminę	100	100	100

Źródło:

http://www.kowalewopomorskie.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=6418&Itemid=16

2.5.6 Odnawialne źródła energii

Na terenie Gminy został wybudowany system oświetlenia zewnętrznego typu solarno-hybrydowego. Wybudowane oświetlenie zewnętrzne jest połączeniem dwóch systemów, tj. systemu słonecznego i wiatrowego. Źródłem pozyskania energii jest bateria słoneczna i turbina wiatrowa. Łącznie zainstalowanych jest 180 niezależnych od siebie punktów świetlnych. Wysokość słupa, na

którym została zamontowana oprawa hybrydowa wynosi 8 metrów wysokości. W oprawie znajduje się 1 lampa o mocy 28W. Słupy stalowe dla oświetlenia zewnętrznego posiadają następujące wyposażenie: turbinę wiatrową o mocy 400 W, moduł fotowoltaiczny 130 W, akumulator żelowy 135 Ah. Gmina Kowalewo Pomorskie jest pionierem w budowie tego typu oświetlenia w województwie kujawsko-pomorskim.

Ponadto Gmina prowadzi sukcesywną termomodernizację budynków użyteczności publicznej zwiększając ich efektywność energetyczną i zastępując dotychczasowe źródła energii odnawialnymi, np. pompy ciepła, kolektory słoneczne. Wszystkie szkoły oraz przedszkole zostały wyposażone w kolektory słoneczne oraz pompy ciepła wykorzystywane do podgrzewania wody użytkowej.

Wszystkie te proekologiczne inwestycje zostały zrealizowane dzięki wsparciu finansowemu ze środków Unii Europejskiej.

Zdjęcie 5. Oświetlenie solarno-hybrydowe

Źródło: Fot. B. Kaczor

2.6 Wnioski z przeprowadzonej diagnozy

2.6.1 Sfera społeczna

Gmina Kowalewo Pomorskie cechuje się korzystnymi wskaźnikami ludnościowymi. Pod względem liczby mieszkańców Kowalewo Pomorskie jest drugą największą w powiecie gminą. W ostatnich latach liczba ludności utrzymywała się na podobnym poziomie, wykazując niewielką tendencję wzrostową (o 1,1% w stosunku do roku 2006). W latach 2006-2014 przyrost naturalny był dodatni (w 2014 r. – 5 osób). Plusowe wartości tego wskaźnika występują zawsze na obszarach wiejskich Gminy. Korzystny przyrost naturalny bilansuje corocznie ujemne saldo migracji (w 2014 r. wyniosło -13 osób).

Pod względem gęstości zaludnienia, która wynosi 82 osoby/km², Gmina należy do obszarów o najwyższej wartości tego wskaźnika w powiecie. W mieście Kowalewo Pomorskie mieszka 35,89% ludności całej Gminy, a jego gęstość zaludnienia wynosi 959 osób/km².

Minione lata pokazują postępujący spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym (z 23,18% w 2006 r. do 20,06% w 2014 r.) oraz wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym (z 13,65% w 2006 r. do 15,92% w 2014 r.). Według prognoz trend ten będzie się nasilać, w związku z czym liczba osób starszych będzie rosła.

Z pomocy społecznej korzysta około 8% mieszkańców, najczęściej z powodu ubóstwa, bezrobocia i niepełnosprawności. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej ulega niewielkim wahaniom. W 2014 r. była o 17,7% niższa niż w roku 2007, w związku z czym można wysnuć wniosek, że poziom życia mieszkańców ulega poprawie.

Liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjum z roku na rok spada. Jedynie placówki wychowania przedszkolnego notują wzrost liczby dzieci. Może to wiązać się z koniecznością utworzenia dodatkowych miejsc w przedszkolach już istniejących lub powstania nowych placówek publicznych lub niepublicznych, czy innych form wychowania przedszkolnego. Odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym jest niższy od średniej powiatowej i wojewódzkiej. W 2013 r. wskaźnik ten wyniósł 56,4% (112,1% w mieście i 24,4% na obszarach wiejskich).

Głównym ośrodkiem życia kulturalnego w Gminie jest prężnie działający Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury. MGOK prowadzi wiele sekcji rozwijających różnorakie zainteresowania oraz organizacje szereg imprez o znaczeniu lokalnym i regionalnym. Działa tu wiele organizacji pozarządowych, które czynnie uczestniczą w życiu codziennym Gminy.

Na terenie Gminy organizowanych jest wiele imprez cyklicznych, głównie sportowych. Bardzo dobrze rozwinięta infrastruktura sportowa zachęca do aktywnego wypoczynku nie tylko turystów, ale przede wszystkim mieszkańców. Największymi obiektami sportowymi są: Centrum Rekreacji i Sportu (posiadające m. in. kompleks boisk, skate park czy siłownię zewnętrzną) oraz pływalnia. Dużą atrakcję stanowi również działająca w Kiełpinach, zmodernizowana strzelnica. To właśnie działalność sportowa jest najczęściej kojarzona z Gminą Kowalewo Pomorskie.

2.6.2 Gospodarka, środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe

Gmina Kowalewo Pomorskie ma charakter typowo rolniczy, o czym świadczy duży udział użytków rolnych w ogólnej powierzchni Gminy (86% na obszarach wiejskich i 64% w mieście). W strukturze gleb przeważają gleby klasy III a i IV a. Ponadto wskaźnik jakości i przydatności rolniczej wynoszący 78,1 pkt świadczy niezaprzeczalnie, że to właśnie wysokiej jakości gleby, są jednym z najcenniejszych atutów Gminy. Jednocześnie Gmina charakteryzuje się bardzo niskim udziałem gruntów leśnych – stanowią one niecałe 7% jej powierzchni. Poziom lesistości w Kowalewie Pomorskim jest jednym z najniższych w województwie.

W minionych latach nastąpił dynamiczny wzrost poziomu przedsiębiorczości, wyrażający się rosnącą liczbą podmiotów gospodarczych (468 firm w I półroczu 2015 r.). Od 2006 r. ogólna liczba przedsiębiorstw zwiększyła się aż o 225%. Świadczy to jednoznacznie o bardzo dynamicznym rozwoju Gminy jaki dokonał się w ostatnich latach. Dominującymi branżami są handel oraz usługi. Gmina posiada warunki do dalszego rozwoju gospodarczego – oferuje ona szereg terenów inwestycyjnych przeznaczonych na cele gospodarcze. Ponadto we Frydrychowie znajduje się Podstrefa Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Strefa w całości

zagospodarowana jest przez największego pracodawcę w regionie – firmę Plastica Sp. z o. o. (Grupa TZMO).

W ostatnich latach poziom bezrobocia w Gminie nieznacznie wzrósł. W 2014 r. osoby bezrobotne stanowiły 7,3% ogółu mieszkańców, podczas gdy w 2006 r. było to 7%. Mimo to poziom bezrobocia i tak jest niższy niż w powiecie golubsko-dobrzyńskim. Najczęściej brak zatrudnienia dotyka osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (32%) oraz gimnazjalnym i niższym (29%). Bez pracy częściej pozostają kobiety (58%).

Przeprowadzona analiza sprawozdań z wykonania budżetu i danych statystycznych wskazuje, że z roku na rok dochody własne Gminy, jak i dochody ogółem na 1 mieszkańca rosną. Wzrasta także poziom wydatków (zwłaszcza inwestycyjnych), co jest wynikiem wzmoczonego inwestowania w rozwój zarówno Miasta Kowalewo Pomorskie, jak i obszarów wiejskich. W badanym okresie różnice między planowanymi a osiągniętymi wydatkami i dochodami wynosiły zaledwie kilka procent, a rzeczywisty poziom deficytu był niższy niż zakładano. Ponadto Gmina przy wsparciu środków z Unii Europejskiej zrealizowała wiele projektów inwestycyjnych i społecznych. Również w nowej perspektywie finansowej 2014-2020 będzie ubiegać się o fundusze na realizację kolejnych projektów. Reasumując, przeprowadzona analiza utwierdza w przekonaniu, że Gmina Kowalewo Pomorskie rozwija się bardzo dynamicznie.

Ze względu na licznie występujące obiekty zabytkowe, Gmina ma duży potencjał do rozwoju turystyki. Przez teren Gminy przebiegają różne szlaki turystyczne, znajduje się tu wiele interesujących obiektów architektury sakralnej oraz pozostałości z działalności krzyżackiej. Gmina Kowalewo Pomorskie jest również atrakcyjna pod względem przyrodniczym (ze względu na położenie na obszarze chronionego krajobrazu „Dolina Drwęcy”). Panują tu idealne warunki do uprawiania turystyki pieszej i rowerowej, wędkarstwa, łowiectwa. Bardzo dobrze rozwinięta infrastruktura sportowa (Centrum Rekreacji i Sportu oraz pływalnia w Kowalewie Pomorskim i strzelnica w Kielpinach) stwarza wiele możliwości do aktywnego wypoczynku.

2.6.3 Zagospodarowanie przestrzenne i infrastruktura techniczna

Gmina posiada dobrze rozwiniętą sieć dróg. Przebiegająca przez teren gminy droga krajowa nr 15 oraz bliskość węzła autostrady A1, czynią Gminę Kowalewo Pomorskie łatwo dostępną dla turystów i inwestorów. Bardzo potrzebną inwestycją jest wybudowanie obwodnicy Kowalewa Pomorskiego, dzięki której ruch samochodowy z krajowej „15” zostanie przeniesiony poza obręb miasta. Inwestycja ta wpłynie korzystnie na poprawę bezpieczeństwa i jakości życia mieszkańców.

Rozwój sieci wodociągowej jest zadowalający – około 90% mieszkańców korzysta z wodociągów, a możliwość przyłączenia posiadają wszyscy. Znacznie gorzej przedstawia się poziom skanalizowania Gminy – długość sieci wynosi niecałe 40 km i korzysta z niej zaledwie 43,3% mieszkańców (przy czym na obszarach wiejskich tylko 20,9%). Poziom skanalizowania miasta Kowalewo Pomorskie jest dość dobry – 82% korzystających. Na obszarach wiejskich cechujących się rozproszoną zabudową praktykuje się budowę przydomowych oczyszczalni ścieków.

Infrastruktura gazowa istnieje jedynie na terenie miasta, w związku z czym tylko mieszkańcy Kowalewa Pomorskiego mają możliwość korzystania z gazu ziemnego płynącego z gazociągu. Jednocześnie istnieje możliwość rozbudowy gazociągu, tak by objął sąsiednie miejscowości.

W zakresie gospodarki odpadami Gmina prowadzi zbiórkę odpadów mieszanych i zbieranych selektywnie, działa również PSZOK (Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów

Komunalnych). Gmina notuje bardzo dobre wskaźniki w zakresie recyklingu zebranych odpadów – osiągane wartości znacznie przekraczają zakładane minimalne poziomy.

W Gminie prowadzone są intensywne zmiany w zakresie gospodarki energetycznej, czego wyrazem jest wiele inwestycji w odnawialne źródła energii. Flagowym projektem Gminy było wybudowanie systemu oświetlenia zewnętrznego typu solarno-hybrydowego – był to pierwszy tego typu projekt w województwie kujawsko-pomorskim.

Podstawowymi instrumentami polityki przestrzennej Miasta i Gminy Kowalewo Pomorskie są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego oraz Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Gmina posiada 26 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego stanowiących podstawę do planowania przestrzennego. Obejmują one obszar ok. 1588 ha, czyli ok. 11,5% ogółu powierzchni. Gmina konsekwentnie dąży do pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania terenu coraz większych powierzchni. Każdy z planów jest stale monitorowany pod kątem zmian jakie zachodzą w zagospodarowaniu przestrzennym Miasta i Gminy. Pozwala to reagować na bieżąco na zmiany i odpowiednio dostosowywać politykę przestrzenną.

3. Analiza SWOT

Jedną z najpopularniejszych metod diagnozy stanu obecnego Gminy jest analiza SWOT. Nazwa tej metody wywodzi się od pierwszych liter angielskich słów – silne strony (*strengths*), słabe strony (*weaknesses*), szanse (*opportunities*) i zagrożenia (*therats*) – jednocześnie stanowią one pola przyporządkowania czynników mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego.

Technika ta stosowana jest we wszystkich obszarach planowania strategicznego jako uniwersalne narzędzie analizy strategicznej.

Schemat 1. Analiza SWOT

Źródło: Opracowanie własne

Analizę SWOT Miasta i Gminy Kowalewo Pomorskie została przeprowadzona w trzech kluczowych dla zrównoważonego rozwoju obszarach, tj. gospodarka i środowisko przyrodnicze, zagospodarowanie przestrzenne i infrastruktura techniczna oraz sfera społeczna. Wyniki analizy w każdym z badanych obszarów przedstawiają poniższe tabele.

Tabela 32. Mocne i słabe strony

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Gospodarka, środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dobre położenie komunikacyjne sprzyjające napływowi inwestorów i turystów ▪ Bliskość dużych ośrodków miejskich (Toruń, Golub-Dobrzyń, Chelmża) ▪ Rozwój infrastruktury handlowej wspomagającej rozwój produktów lokalnych – targowisko ▪ Istnienie Podstrefy Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej ▪ Bogata oferta terenów inwestycyjnych ▪ Dobra kondycja finansowa Gminy ▪ Aktywny i gospodarny samorząd ▪ Czystość i porządek w Gminie ▪ Wysokiej jakości gleby sprzyjające rozwojowi rolnictwa ▪ Liczne obiekty zabytkowe sprzyjające rozwojowi turystyki 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mało zakładów przemysłowych ▪ Wysoki poziom bezrobocia ▪ Mało ofert pracy ▪ Niezamożne społeczeństwo ▪ Niewykorzystany potencjał obszaru do rozwoju turystyki ▪ Niedostateczna promocja walorów przyrodniczych i turystycznych Gminy ▪ Wiele zaniedbanych terenów PKP z nieuregulowanym prawem własności ▪ Zanieczyszczenie powietrza spowodowane dużym ruchem samochodowym na DK 15 i ogrzewaniem budynków mieszkalnych
Zagospodarowanie przestrzenne i infrastruktura techniczna	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dobrze rozwinięta sieć dróg ▪ Linia kolejowa o znaczeniu krajowym przebiegająca przez teren Gminy ▪ Dobrze rozwinięta sieć wodociągowa ▪ Wykorzystywanie najnowszych technologii oczyszczania ścieków komunalnych ▪ Istnienie sieci gazowej na terenie miasta ▪ Optymalny system gospodarki odpadami ▪ Inwestowanie w odnawialne źródła energii ▪ Sukcesywna termomodernizacja budynków użyteczności publicznej zwiększająca ich efektywność energetyczną 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niezadowalający stan infrastruktury drogowej (drogi, chodniki, przystanki) ▪ Brak obwodnicy miasta ▪ Niedobory ścieżek rowerowych i chodników ▪ Niski poziom pokrycia obszaru Gminy siecią światłowodową ▪ Niski stopień skanalizowania Gminy, w szczególności na terenach wiejskich ▪ Niewystarczająca liczba przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach gdzie budowa sieci kanalizacyjnej jest ekonomicznie niezasadna ▪ Zły stan techniczny istniejących stacji uzdatniania wody ▪ Brak sieci gazowej na obszarach wiejskich ▪ Wysokoenergochłonne oświetlenie uliczne w szczególności na terenie miasta Kowalewo Pomorskie ▪ Zbyt niski poziom wykorzystania odnawialnych źródeł energii ▪ Niezadowalający stan infrastruktury teleinformatycznej
Sfera społeczna	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dodatni przyrost naturalny ▪ Duża aktywność Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury i organizacji pozarządowych ▪ Wiele imprez kulturalnych i sportowych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ujemne saldo migracji ▪ Niski odsetek dzieci objętych edukacją przedszkolną, w szczególności na obszarach wiejskich

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozwinięta baza sportowa i działalność sportowa ▪ Istnienie Centrum Rekreacji i Sportu w Kowalewie Pomorskim ▪ Dobrze rozwinięte szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne ▪ Wysoki poziom kształcenia ▪ Dobrze wyposażona infrastruktura szkolna i instytucji kultury ▪ Mała liczba osób korzystających z pomocy społecznej ▪ Aktywna działalność Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej ▪ Systematyczne likwidowanie barier wykluczenia cyfrowego 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zmniejszająca się liczba uczniów szkół ▪ Brak instytucji opieki nad dziećmi do lat 3 ▪ Brak infrastruktury społecznej adresowanej do osób starszych (np. domy dziennego pobytu) ▪ Średnia jakość świadczonych usług opieki zdrowotnej

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 33. Szanse i zagrożenia

SZANSE	ZAGROŻENIA
Gospodarka, środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stworzenie korzystnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości ▪ Zagospodarowanie terenów inwestycyjnych ▪ Dostępność zewnętrznych źródeł finansowania – możliwość pozyskania dofinansowania na rozwój przedsiębiorczości, miejsc pracy, turystyki i oze ▪ Inwestycje w nowe miejsca pracy ▪ Rozwój strefy ekonomicznej ▪ Przynależność do ZIT ▪ Aktywna postawa samorządu ▪ Inwestycje w przemysł ▪ Podejmowanie działań na rzecz gospodarki niskoemisyjnej i ochrony środowiska ▪ Rewitalizacja terenów zielonych ▪ Zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców ▪ Duży potencjał do rozwoju turystyki rekreacyjnej ▪ Przyciągnięcie większej liczby turystów, inwestorów i mieszkańców poprzez zwiększenie skali promocji Gminy 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wzrost podatków ▪ Pogorszenie się sytuacji finansowej Gminy ▪ Niewystarczające wsparcie finansowe z UE ▪ Brak wsparcia dla rolnictwa ▪ Zanieczyszczenie środowiska ▪ Brak wsparcia dla przedsiębiorców ▪ Rosnące bezrobocie ▪ Niski poziom rozwoju gospodarczego kraju
Zagospodarowanie przestrzenne i infrastruktura techniczna	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dostępność zewnętrznych źródeł finansowania – możliwość pozyskania dofinansowania na rozwój infrastruktury technicznej (drogi, sieć wodno-kanalizacyjna itp.) ▪ Wybudowanie obwodnicy ▪ Modernizacja dróg i budowa chodników ▪ Budowa ścieżek pieszo-rowerowych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Brak inwestycji w poprawę stanu infrastruktury drogowej ▪ Duże natężenie ruchu samochodowego ▪ Niewystarczające wsparcie finansowe z UE ▪ Wysokie koszty inwestycji infrastrukturalnych

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozbudowa sieci światłowodowej ▪ Rozbudowa gazociągu ▪ Dalsza poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej ▪ Rozwój odnawialnych źródeł energii 	
Sfera społeczna	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dostępność zewnętrznych źródeł finansowania – możliwość pozyskania dofinansowania na rozwój szkół i przedszkoli, rozwój działalności kulturalnej itp.) ▪ Wysoka aktywność społeczna ▪ Aktywna współpraca w zakresie realizacji przedsięwzięć o charakterze społecznym z LGD „Dolina Drwęcy” ▪ Rozwój centrów aktywności lokalnej ▪ Budowa placów zabaw i siłowni zewnętrznych ▪ Doskonalenie kompetencji kluczowych uczniów na wszystkich poziomach kształcenia ▪ Upowszechnianie edukacji przedszkolnej ▪ Rozwój oferty usług przeznaczonych dla seniorów ▪ Zmiana przepisów w zakresie polityki rodzinnej ▪ Realizacja programów aktywizacji społecznej dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym ▪ Rozwój usług opieki zdrowotnej i działań profilaktycznych ▪ Rewitalizacja społeczna 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niekorzystne prognozy demograficzne - starzejące się społeczeństwo i zmniejszająca się liczba dzieci ▪ Emigracja mieszkańców w szczególności młodych ▪ Niewystarczające wsparcie finansowe z UE

Źródło: *Opracowanie własne*

4. Kierunki rozwoju

4.1 Obszary problemowe

Największymi problemami w Mieście i Gminie Kowalewo Pomorskie są:

- Niewystarczający poziom zabezpieczenia potrzeb i oczekiwań społeczności lokalnej,
- Nie w pełni wykorzystany potencjał gospodarczy i turystyczny,
- Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura techniczna.

Stanowią one istotną przeszkodę w procesie rozwoju społeczno-gospodarczego Miasta i Gminy, nie tylko przyczyniając się do jego spowolnienia, lecz również przynosząc niesatysfakcjonujące rezultaty. Są to zadania z całą stanowczością wymagające rozstrzygnięcia, jednak stosunkowo trudne do rozwiązania, co nie świadczy oczywiście o braku możliwości osiągnięcia zamierzonych celów poprzez odpowiednio skoordynowane działania.

W poniższej tabeli przedstawiono problemy zidentyfikowane w poszczególnych sferach.

Tabela 34. Sfera społeczna – problemy

I.	NIEWYSTARCZAJĄCY POZIOM ZABEZPIECZENIA POTRZEB I OCZEKIWAŃ SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ
I.1.	Braki w infrastrukturze społecznej
I.2.	Niewystarczająca oferta usług opiekuńczych (dla osób starszych, niepełnosprawnych i dzieci do lat 3)
I.3.	Emigracja mieszkańców, zwłaszcza młodych
I.4.	Niewystarczający poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej na obszarach wiejskich Gminy
I.5.	Niezadawalający poziom jakości usług opieki zdrowotnej

Źródło: *Opracowanie własne*

Tabela 35. Gospodarka, środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe – problemy

II.	NIE W PEŁNI WYKORZYSTANY POTENCJAŁ GOSPODARCZY I TURYSTYCZNY
II.1.	Wysoki poziom bezrobocia i mała liczba ofert pracy
II.2.	Zanieczyszczone środowisko naturalne
II.3.	Niewystarczająca świadomość ekologiczna mieszkańców
II.4.	Niewykorzystany potencjał do rozwoju turystyki

Źródło: *Opracowanie własne*

Tabela 36. Zagospodarowanie przestrzenne i infrastruktura techniczna – problemy

III.	NIEDOSTATECZNIE ROZWIĘTA INFRASTRUKTURA TECHNICZNA
III.1.	Zły stan infrastruktury drogowej
III.2.	Słabo rozwinięta infrastruktura wodno-kanalizacyjna na obszarach wiejskich
III.3.	Brak sieci gazowej na obszarach wiejskich
III.4.	Niewystarczająca efektywność energetyczna
III.5.	Niewystarczające wykorzystanie odnawialnych źródeł energii

Źródło: *Opracowanie własne*

4.2 Cele rozwojowe

Problemy zidentyfikowane w poprzedniej części stwarzają potrzebę określenia celów strategicznych dla Miasta i Gminy Kowalewo Pomorskie, będących bezpośrednią odpowiedzią na istniejące trudności i bariery rozwojowe. To właśnie te cele pomagają określić kierunki rozwoju Gminy.

Niniejsza strategia wyznacza cele strategiczne charakteryzujące każdy z trzech obszarów, tj.:

- Sfera społeczna,
- Gospodarka, środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe,
- Zagospodarowanie przestrzenne i infrastruktura techniczna.

Realizacja celów strategicznych możliwa jest przez wypracowanie konkretnych celów operacyjnych.

Tabela 37. Sfera społeczna – cele

I.	ZDROWE, AKTYWNE I DOBRZE WYKSZTAŁCONE SPOŁECZEŃSTWO
I.1.	Rewitalizacja społeczna
I.2.	Najwyższa jakość edukacji przedszkolnej i szkolnej
I.3.	Rozwój infrastruktury społecznej
I.4.	Rozwój form opieki nad dziećmi do lat 3 oraz oferty adresowanej do osób starszych
I.5.	Poprawa jakości usług opieki zdrowotnej
I.6.	Informatyzacja Urzędu Miejskiego

Źródło: *Opracowanie własne*

Tabela 38. Gospodarka, środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe – cele

II.	ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ GOSPODARCZY GMINY
II.1.	Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości
II.2.	Rozwój turystyki i ochrona dziedzictwa kulturowego
II.3.	Kształtowanie postaw proekologicznych mieszkańców
II.4.	Poprawa stanu środowiska naturalnego
II.5.	Odnowa obszarów zdegradowanych

Źródło: *Opracowanie własne*

Tabela 39. Zagospodarowanie przestrzenne i infrastruktura techniczna - cele

III.	POPRAWA JAKOŚCI ŚRODOWISKA POPRZEZ RACJONALNE INWESTOWANIE W INFRASTRUKTURĘ TECHNICZNĄ
III.1.	Zwiększanie efektywności energetycznej
III.2.	Rozwój odnawialnych źródeł energii
III.3.	Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej
III.4.	Zmniejszanie emisji zanieczyszczeń poprzez rozwój infrastruktury drogowej
III.5.	Rozbudowa infrastruktury komunalnej

Źródło: *Opracowanie własne*

5. Planowane przedsięwzięcia

Wybór najważniejszych kierunków działań możliwy jest dzięki wcześniejszemu określeniu celów. Najkorzystniej jest spojrzeć na nie jako swego rodzaju propozycję - listę koniecznych przedsięwzięć, która jednak wciąż pozostaje otwarta dając pewien zakres swobody działania. Zarówno niniejsza lista, jak również ta będąca wynikiem identyfikacji kolejnych przedsięwzięć poddane zostaną ewaluacji w celu określenia stopnia realizacji ustaleń zawartych w niniejszym dokumencie. Sam proces ewaluacji wymaga włączenia ich do systemu sprawozdawczości i monitorowania jako kolejnych elementów realizacji ustaleń strategii.

5.1 Sfera społeczna

Tabela 40. Przedsięwzięcia dla celu szczegółowego I

CEL SZCZEGÓŁOWY I: ZDROWE, AKTYWNE I DOBRZE WYKSZTAŁCONE SPOŁECZEŃSTWO		
Lp.	Cel bezpośredni	Przedsięwzięcia
1	Rewitalizacja społeczna	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Realizacja programów dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym ▪ Budowanie solidarności międzypokoleniowej poprzez organizację aktywnych form spędzania czasu wolnego oraz propagowanie działalności wolontariackiej ▪ Działania przyczyniające się do aktywizacji społeczno - zawodowej mieszkańców zamieszkujących teren Gminy Kowalewo Pomorskie (m. in. szkolenia, praktyki zawodowe, treningi, podnoszenie kompetencji, wsparcie psychologiczne, wizyty studyjne, doradztwo zawodowe, spotkania aktywizacyjno – integracyjne)
2	Najwyższa jakość edukacji przedszkolnej i szkolnej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dodatkowe zajęcia dla uczniów (m. in. realizowane w świetlicach zajęcia plastyczno-techniczne, zajęcia czytelnicze, zajęcia rytmiczno-taneczne, zajęcia z języka angielskiego) ▪ Podnoszenie jakości usług publicznych poprzez wspieranie placówek edukacyjnych ▪ Tworzenie oddziałów przedszkolnych na terenach wiejskich ▪ Doposażenie placówek oświatowych ▪ Modernizacja terenów zewnętrznych przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjum ▪ Budowa przedszkola publicznego na terenie miejskim w Gminie Kowalewo Pomorskie ▪ Równy dostęp do dobrej jakości edukacji przedszkolnej i szkolnej
3	Rozwój infrastruktury społecznej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Budowa i modernizacja świetlic wiejskich i osiedlowych (m. in. Piątkowo, Mariany, Mlewo, Chelmoniec, Srebrniki, Osiedle Brodnickie, Sierakowo) ▪ Budowa placów zabaw ▪ Budowa siłowni zewnętrznych ▪ Zagospodarowanie terenu działek gminnych (m. in. w Borównie, Chelmoniu, Bielsku) ▪ Doposażenie obiektów użyteczności publicznej ▪ Kształtowanie przestrzeni publicznej na terenie Gminy Kowalewo Pomorskie
4	Rozwój form opieki nad dziećmi do lat 3 oraz oferty adresowanej do osób starszych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Realizacja programów skierowanych do osób starszych i niepełnosprawnych ▪ Stworzenie i rozwój oferty dziennych domów pobytu ▪ Rozwój niestacjonarnych usług opiekuńczych świadczonych w środowisku ▪ Zabezpieczenie opieki dla dzieci do lat 3

CEL SZCZEGÓŁOWY I: ZDROWE, AKTYWNE I DOBRZE WYKSZTAŁCONE SPOŁECZEŃSTWO		
5	Poprawa jakości usług opieki zdrowotnej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zwiększenie dostępności do lekarzy specjalistów ▪ Zapewnienie opieki stomatologicznej i pielęgniarstwa w obiektach oświatowych ▪ Utworzenie Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Kowalewie Pomorskim
6	Informatyzacja Urzędu Miejskiego	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozbudowa i modernizacja e-usług świadczonych przez Urząd i podległe jednostki ▪ Wdrożenie i modernizacja wewnętrznych systemów informatycznych poprawiających jakość pracy Urzędu i podległych jednostek

Źródło: Opracowanie własne

5.2 Gospodarka, środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe

Tabela 41. Przedsięwzięcia dla celu szczegółowego II

CEL SZCZEGÓŁOWY II: ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ GOSPODARCZY GMINY		
Lp.	Cel bezpośredni	Przedsięwzięcia
1	Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wsparcie finansowe na rozpoczęcie działalności gospodarczej ▪ Stworzenie systemu ulg dla przedsiębiorców tworzących nowe miejsca pracy ▪ Pomoc osobom niepełnosprawnym w znalezieniu zatrudnienia ▪ Dalszy rozwój strefy ekonomicznej ▪ Stworzenie punktu informacyjnego (m. in. w zakresie pozyskiwania środków unijnych i zakładania działalności gospodarczej) ▪ Nawiązanie współpracy z grupami producenckimi i przedsiębiorcami z różnych branż
2	Rozwój turystyki i ochrona dziedzictwa kulturowego	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rewitalizacja cmentarza ewangelickiego w Chelmońcu ▪ Budowa fontanny na Pl. 700-lecia w Kowalewie Pomorskie ▪ Zagospodarowanie rekreacyjno-wypoczynkowe terenu przy jeziorze Jeziorek w Mlewie wraz z budową drogi dojazdowej do plaży ▪ Opracowanie folderu i tablic informacyjnych promujących gminne zabytki ▪ Rozbudowa strony internetowej samorządu ze wskazaniem na stworzenie bazy turystycznej ▪ Zakup specjalistycznego sprzętu do stworzenia bazy fotograficznej (dron) ▪ Stworzenie warunków do rozwoju bazy noclegowej gospodarstw agroturystycznych ▪ Rewitalizacja byłego dworu w Pluskowęsach 75

CEL SZCZEGÓŁOWY II: ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ GOSPODARCZY GMINY		
3	Kształtowanie postaw proekologicznych mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Organizacja warsztatów dla dzieci ▪ Organizacja festynów ekologicznych ▪ Opracowanie materiałów informacyjnych dla mieszkańców ▪ Udział w szkoleniach, konferencjach i szkoleniach środowiskowych ▪ Organizacja konkursów ekologicznych
4	Poprawa stanu środowiska naturalnego	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rekultywacja żwirowni ▪ Utworzenie zielonych ścieżek ▪ Rewitalizacja terenów zielonych (m. in. parku w Pruskiej Łące) ▪ Inwentaryzacja i monitoring zasobów przyrodniczych na obszarze Gminy
5	Odnowa obszarów zdegradowanych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Modernizacja budynków po PGR z przeznaczeniem na budynki mieszkalne ▪ Zagospodarowanie dworców na cele rekreacyjno-turystyczne ▪ Zagospodarowanie terenu pod budowę amfiteatru wraz z infrastrukturą towarzyszącą ▪ Zagospodarowanie terenu przy budynku Pl. Wolności 3A w Kowalewie Pomorskim

Źródło: Opracowanie własne

5.3 Zagospodarowanie przestrzenne i infrastruktura techniczna

Tabela 42. Przedsięwzięcia dla celu szczegółowego III

CEL SZCZEGÓŁOWY III: POPRAWA JAKOŚCI ŚRODOWISKA POPRZEC RACJONALNE INWESTOWANIE W INFRASTRUKTURĘ TECHNICZNĄ		
Lp.	Cel bezpośredni	Przedsięwzięcia
1	Zwiększenie efektywności energetycznej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Termomodernizacja budynków mieszkalnych – komunalnych wraz z wymianą dachów i źródeł ciepła (m. in. Pl. Wolności 12, ul. 1-go Maja 13, ul. Strażacka 2, Lipienica 15, Pluskowęsy 75, Wielkie Rychnowo 15,) ▪ Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej (m. in. budynek Stacji Uzdatniania Wody w Marinach, budynek socjalno-biurowy oczyszczalni ścieków w Kowalewie Pomorskim, budynek przy Pl. Wolności 3A w Kowalewie Pomorskim, świetlice wiejskie np. w Chelmońcu, Srebrnikach, WDK w Mlewie) ▪ Wymiana systemów ogrzewania na proekologiczne (m. in. budynek Urzędu Gminy przy ul. Św. Mikołaja 5 w Kowalewie Pomorskim, budynek we Frydrychowie 13, WDK w Mlewie) ▪ Modernizacja oświetlenia ulicznego na terenie miasta Kowalewo Pomorskie (przez zastosowanie nowoczesnych lamp typu LED) ▪ Termomodernizacja obiektów oświatowych

CEL SZCZEGÓŁOWY III: POPRAWA JAKOŚCI ŚRODOWISKA POPRZEZ RACJONALNE INWESTOWANIE W INFRASTRUKTURĘ TECHNICZNĄ		
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Montaż urządzeń do zdalnego i automatycznego odczytu i archiwizowania danych dotyczących zużycia energii w obiektach użyteczności publicznej
2	Rozwój odnawialnych źródeł energii	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Montaż systemu oświetlenia solarnego wraz z montażem urządzeń do inteligentnego sterowania oświetleniem na terenie Gminy Kowalewo Pomorskie ▪ Modernizacja oświetlenia ulicznego na terenie miasta Kowalewo Pomorskie (przy wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii) ▪ Wytwarzanie paliwa bioenergetycznego z lokalnych surowców ▪ Wytwarzanie energii odnawialnej
3	Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Modernizacja oczyszczalni ścieków w Kowalewie Pomorskim ▪ Modernizacja oczyszczalni ścieków w Wielkiej Łące ▪ Modernizacja oczyszczalni ścieków w Piątkowie ▪ Modernizacja instalacji technologicznej Stacji Uzdatniania Wody w Piątkowie ▪ Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Kowalewo Pomorskie ▪ Budowa kanalizacji sanitarnej (Frydrychowo/Podborek, Nowy Dwór) ▪ Przyłączenie oczyszczalni ścieków w Wielkiej Łące do aglomeracji Kowalewo Pomorskie poprzez budowę kolektora tłoczego
4	Zmniejszanie emisji zanieczyszczeń poprzez rozwój infrastruktury drogowej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Budowa obwodnicy miasta Kowalewo Pomorskie ▪ Budowa i przebudowa dróg w Gminie Kowalewo Pomorskie (m. in. przebudowa drogi gminnej relacji Chelmoniec – Gapa - Bielsk, łączącej się z drogą wyższej kategorii) ▪ Budowa i przebudowa chodników i ścieżek pieszo – rowerowych w Gminie Kowalewo Pomorskie (m. in. z Pluskowęs do Dylewa, w Mlewie od skrzyżowania drogi gminnej nr 110103C z drogą wojewódzką nr G649 do budynku szkoły podstawowej)
5	Rozbudowa infrastruktury komunalnej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dopuszczenie Punktu Selekttywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych w Kowalewie Pomorskim ▪ Rozbudowa zaplecza technicznego ZGKiM Sp. z o. o. w Kowalewie Pomorskim

Źródło: *Opracowanie własne*

6. Spójność kierunków rozwoju Gminy i planowanych przedsięwzięć z dokumentami programowymi i planistycznymi

Strategia rozwoju Miasta i Gminy Kowalewo Pomorskie została zaplanowana zgodnie z wytycznymi programowania rozwoju na lata 2014-2020. Strategia zachowuje spójność celów rozwojowych w odniesieniu do dokumentów europejskich, w tym głównie Strategii *Europa 2020*

oraz dokumentów krajowych i regionalnych. Zachowuje też powiązania między dokumentami poszczególnych szczebli programowania rozwoju.

W planowaniu rozwoju Miasta i Gminy Kowalewo uwzględniono nowe elementy charakteryzujące proces rozwoju regionalnego m.in.:

- celowe wydatkowanie funduszy na określone zintegrowane projekty,
- podnoszenie konkurencyjności lokalnej gospodarki oraz mikro, małych i średnich przedsiębiorstw,
- koncentracja środków na określonych celach,
- wspieranie rozwoju opartego na lokalnych potencjalach i zasobach,
- włączenie zróżnicowanych form finansowania zadań strategicznych.

Strategia jest dokumentem spójnym z zasadami planowania oraz komplementarnym z innymi dokumentami strategicznymi.

Strategia zachowuje podejście zintegrowane do rozwoju danego obszaru, przestrzeni, miejsca i koncentrację na wspieraniu działań, zmierzających do wzmocnienia i wykorzystania wewnętrznych potencjałów rozwoju.

Przyjęte kierunki i cele rozwojowe są zgodne z celami określonymi w dokumentach strategicznych obowiązujących na następujących poziomach: wspólnotowym, krajowym, regionalnym i gminnym. Wykaz analizowanych dokumentów przedstawiono na poniższym schemacie, a zbieżność pomiędzy nimi zaprezentowano w tabelach w kolejnych częściach rozdziału.

Schemat 2. Dokumenty strategiczne, z którymi strategia rozwoju Miasta i Gminy Kowalewo Pomorskie wykazuje zgodność

Poziom wspólnotowy	Poziom krajowy	Poziom regionalny	Poziom lokalny
Strategia Europa 2020	Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności	Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+	Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Golubsko-Dobrzyńskiego do roku 2015
Agenda Terytorialna Unii Europejskiej 2020	Raport „Polska 2030” Wyzwania Rozwojowe	Regionalna Strategia Innowacji Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Kowalewo Pomorskie
Umowa Partnerstwa 2014-2020	Strategia Rozwoju Kraju 2020 Aktywne społeczeństwo Konkurencyjna gospodarka Sprawne państwo	Założenia polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2014-2020	Plan gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Kowalewo Pomorskie
	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 Regiony Miasta Obszary wiejskie	Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020	
	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego	

Krajowa Polityka Miejska
do roku 2020

Program Rozwoju
Obszarów Wiejskich na lata
2014-2020

Źródło: *Opracowanie własne*

6.1 Poziom wspólnotowy

Tabela 43. Zgodność strategii z dokumentami strategicznymi – Poziom wspólnotowy

Poziom wspólnotowy	
Dokument strategiczny	Główne cele i założenia dokumentu oraz zgodność Strategii Rozwoju Miasta i Gminy z dokumentem strategicznym
Strategia Europa 2020	<p>Strategia Europa 2020 jest długookresowym programem Unii Europejskiej na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia.</p> <p>Niniejszy dokument wykazuje spójność z dwoma głównymi priorytetami Strategii Europa 2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Wzrost zrównoważony – transformacja w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, efektywniej korzystającej z zasobów i konkurencyjnej. ▪ Wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną. <p>W celu realizacji priorytetów zdefiniowano siedem inicjatyw przewodnich stanowiących instrumenty realizacji celów Strategii Europa 2020. Niniejszy dokument jest zgodny z następującymi inicjatywami:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Europa efektywnie korzystająca z zasobów – to działania na rzecz uniezależnienia wzrostu gospodarczego od wykorzystania zasobów oraz transformacji w kierunku gospodarki niskoemisyjnej w większym stopniu wykorzystującej potencjał, jaki dają odnawialne źródła energii. ▪ Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia – to działania na rzecz modernizacji rynków pracy i wzmocnienia pozycji obywateli poprzez rozwój kwalifikacji przez całe życie w celu zwiększenia współczynnika aktywności zawodowej i lepszego dopasowania podaży do popytu na rynku pracy. ▪ Europejski program walki z ubóstwem – to działania na rzecz zapewnienia spójności społecznej i terytorialnej, tak aby korzyści płynące ze wzrostu gospodarczego i zatrudnienia były szeroko dostępne, a osoby ubogie i wykluczone społecznie mogły żyć godnie i aktywnie uczestniczyć w życiu społecznym.
Agenda Terytorialna Unii Europejskiej 2020	<p>Agenda Terytorialna Unii Europejskiej 2020 jest dokumentem, który ma się przyczynić do trwałego wzrostu gospodarczego oraz tworzenia miejsc pracy, jak również do społecznie i ekologicznie zrównoważonego rozwoju poprzez wzmocnienie spójności terytorialnej Europy. Celem jej jest wzmocnienie globalnej konkurencyjności i zrównoważenie wszystkich regionów Europy poprzez zidentyfikowanie i zmobilizowanie ich terytorialnych potencjałów. Służyć temu ma wspieranie policentrycznego rozwoju terytorialnego UE, szczególnie w nowych krajach członkowskich UE.</p> <p>Fundamentem Agendy Terytorialnej UE są trzy główne cele, z którymi zgodność wykazuje niniejszy dokument:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozwój zrównoważonego i policentrycznego systemu miast oraz nowych partnerstw pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zapewnienie równego dostępu do infrastruktury i wiedzy <p>Zrównoważony rozwój, rozsądne zarządzanie oraz ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego</p>
Umowa Partnerstwa 2014-2020	Umowa Partnerstwa (UP) określa strategię interwencji funduszy europejskich w ramach 3 polityk unijnych, tj. polityki spójności, wspólnej polityki rolnej i wspólnej polityki rybołówstwa w Polsce w latach 2014-2020. Instrumentem realizacji UP są programy operacyjne i regionalne programy operacyjne. W obrębie celów UP wyróżniono cztery priorytety finansowania ze środków europejskich: otoczenie sprzyjające przedsiębiorczości i innowacjom, spójność społeczna i aktywność zawodowa, infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu i zatrudnienia oraz środowisko i efektywne gospodarowanie zasobami. Niniejszy dokument wykazuje zgodność powyższymi celami, gdyż również dąży do realizacji podobnych priorytetów na obszarze objętym Strategią.

Źródło: Opracowanie własne

6.2 Poziom krajowy

Tabela 44. Zgodność strategii z dokumentami strategicznymi – Poziom krajowy

Poziom krajowy	
Dokument strategiczny	Główne cele i założenia dokumentu oraz zgodność Strategii Rozwoju Miasta i Gminy z dokumentem strategicznym
Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności	<p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 jest dokumentem określającym główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego kraju oraz kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju. Wizja zapisana w strategii zakłada, że w roku 2030 polska gospodarka stanie się gospodarką konkurencyjną i innowacyjną. W osiągnięciu takiego stanu ma pomóc realizacja jedenastu celów strategicznych określonych w dokumencie.</p> <p>Niniejszy dokument wykazuje spójność z następującymi celami Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Cel 3 Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki ▪ Cel 6 Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state” ▪ Cel 7 Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska ▪ Cel 8 Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych
Raport „Polska 2030” Wyzwania Rozwojowe	<p>Raport Polska 2030 to raport stanowiący podstawę długookresowej strategii rozwoju. Ma charakter zielonej księgi, co oznacza, że jego celem nie jest prezentacja gotowych propozycji działań, ale przede wszystkim zainicjowanie debaty publicznej związanej z wyzwaniami rozwojowymi Polski. Raport opisuje obecny stan kraju oraz jego rozwój przez najbliższe 20 lat. Porusza m.in. takie kwestie jak wzrost gospodarczy, sytuację demograficzną, aktywność zawodową, bezpieczeństwo klimatyczno-energetyczne, rozwój kapitału intelektualnego, solidarność regionalna czy wzrost kapitału społecznego. Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Kowalewo Pomorskie dotyczy analogicznych kierunków rozwoju.</p>
Strategia Rozwoju Kraju 2020 Aktywne społeczeństwo	<p>Strategia Rozwoju Kraju 2020 ma charakter średniookresowy. Jej głównym celem jest wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności.</p>

<p>Konkurencyjna gospodarka Sprawne państwo</p>	<p>Niniejszy dokumenty wpisuje się w dwa obszary strategiczne i odpowiadające im następujące cele strategii:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Obszar strategiczny II. Konkurencyjna gospodarka – Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki, Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego, Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko <p>Obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna – Cel III.1. Integracja społeczna, Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych, Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych</p>
<p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 Regiony Miasta Obszary wiejskie</p>	<p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 jest dokumentem określającym cele i sposób działania podmiotów publicznych, a w szczególności rządu i samorządów województw, w odniesieniu do polskiej przestrzeni dla osiągnięcia strategicznych celów rozwoju kraju. Dokument wyznacza cele polityki rozwoju regionalnego, w tym wobec obszarów wiejskich i miejskich, oraz definiuje ich relacje w odniesieniu do innych polityk publicznych o wyraźnym terytorialnym ukierunkowaniu. Celem strategicznym KSRR jest efektywne wykorzystanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwojowych kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym.</p> <p>Niniejszy dokumenty wpisuje się w następujące cele strategiczne i operacyjne:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Cel 1 Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów – 1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw. ▪ Cel 2 Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych – 2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe, 2.3. Restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze.
<p>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030</p>	<p>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 jest najważniejszym krajowym dokumentem strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju. Wizja zapisana w dokumencie zakłada, że Polska w 2030 roku będzie krajem o ugruntowanych warunkach trwałego i zrównoważonego rozwoju, dobrze zagospodarowanym, sprawnie zarządzanym i bezpiecznym. Celem strategicznym polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągania ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie. Jednym z celów operacyjnych, które pozwalają urzeczywistnić realizację wizji KPZK jest Cel 2 Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów, w który wpisuje się niniejszy dokument.</p>
<p>Krajowa Polityka Miejska do roku 2020</p>	<p>Celem dokumentu jest realizacja zintegrowanego podejścia terytorialnego wobec obszarów miejskich i tym samym zapewnienie integracji działań różnych podmiotów w różnych sferach. Celem strategicznym KPM jest wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do kreowania zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawy jakości życia mieszkańców. Niniejsza Strategia służy realizacji analogicznych celów w odniesieniu do miasta Kowalewo Pomorskie.</p>

<p>Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020</p>	<p>Głównym celem programu na lata 2014-2020 jest wzrost konkurencyjności rolnictwa z uwzględnieniem celów środowiskowych. PROW będzie realizował sześć priorytetów wyznaczonych dla unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ułatwienie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie i leśnictwie oraz na obszarach wiejskich ▪ Zwiększenie rentowności gospodarstw i konkurencyjności wszystkich rodzajów rolnictwa we wszystkich regionach oraz promowanie innowacyjnych technologii w gospodarstwach i zrównoważonego zarządzania lasami ▪ Wspieranie organizacji łańcucha żywnościowego, w tym przetwarzania i wprowadzania do obrotu produktów rolnych, dobrostanu zwierząt oraz zarządzania ryzykiem w rolnictwie ▪ Odtwarzanie, ochrona i wzbogacanie ekosystemów związanych z rolnictwem i leśnictwem ▪ Promowanie efektywnego gospodarowania zasobami i wspieranie przechodzenia w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmiany klimatu ▪ Promowanie włączenia społecznego, zmniejszania ubóstwa oraz rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich. <p>Realizacja przedsięwzięć zapisanych w niniejszym dokumencie przyczyni się do osiągnięcia celów wskazanych w PROW.</p>
---	--

Źródło: *Opracowanie własne*

6.3 Poziom regionalny

Tabela 45. Zgodność strategii z dokumentami strategicznymi – Poziom regionalny

Poziom regionalny	
Dokument strategiczny	Główne cele i założenia dokumentu oraz zgodność Strategii Rozwoju Miasta i Gminy z dokumentem strategicznym
<p>Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+</p>	<p>Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 identyfikuje specyficzne dla województwa kujawsko-pomorskiego wyzwania, które są związane z koniecznością ograniczenia bezrobocia, poprawą warunków życia ludności wiejskiej, nadaniu impulsów rozwojowych wschodniej części regionu, określeniu założeń polityki miejskiej oraz zbudowania tożsamości marki regionalnej. Określa ona cztery priorytety rozwojowe obszaru, w które wpisuje się niniejszy dokument:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Konkurencyjna gospodarka ▪ Modernizacja przestrzeni wsi i miast ▪ Silna metropolia ▪ Nowoczesne społeczeństwo <p>Niniejszy dokument jest ściśle powiązany z polityką terytorialną, która jest instrumentem realizacji Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020.</p>
<p>Regionalna Strategia Innowacji Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020</p>	<p>Celem głównym, a zarazem wizją Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 jest dynamiczny wzrost innowacyjności Regionu Kujawsko-Pomorskiego poprzez zbliżenie się do wyników osiąganych przez najbardziej innowacyjne polskie regiony. Realizacja celu głównego obejmuje trzy cele strategiczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ukształtowanie innowacyjnych i kreatywnych postaw społeczności regionu, gdzie priorytetem jest odpowiednie rozwinięcie obszaru kształcenia ▪ Ukształtowanie sektora nauki jako zaplecza innowacyjnej gospodarki, cel zakłada ukształtowanie sektora nauki, w taki sposób, aby stanowił on efektywne zaplecze dla rozwijanej innowacyjnej gospodarki

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ukształtowanie regionalnej gospodarki opartej na wiedzy i innowacyjności, cel skierowany jest na ukształtowanie regionalnej gospodarki, jako gospodarki opartej na wiedzy i innowacyjności, wykorzystującej możliwości wynikające z rozwiniętej gospodarki cyfrowej, bazującej na superszybkiej sieci internetowej nowej generacji <p>Niniejszy dokument wpisuje się we wszystkie wymienione wyżej cele.</p>
Założenia polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2014-2020	<p>W procesie rozwoju regionalnego województwa kujawsko-pomorskiego istotne znaczenie odgrywa polityka terytorialna oparta na zintegrowanym podejściu do rozwoju społeczno-gospodarczego z uwzględnieniem relacji funkcjonalno-przestrzennych danego obszaru. Jedną z możliwych form realizacji polityki terytorialnej są Zintegrowane Inwestycje Terytorialne. Niniejszy dokument wykazuje zgodność z Załoženiami polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2014-2020 – Miasto i Gmina Kowalewo Pomorskie jest sygnatariuszem Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego.</p>
Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020	<p>Celem głównym RPO WK-P 2014-2020 jest uczynienie województwa kujawsko-pomorskiego konkurencyjnym i innowacyjnym regionem Europy oraz poprawa jakości życia jego mieszkańców.</p> <p>Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Kowalewo Pomorskie wpisuje się w cele szczegółowe, określone zwłaszcza dla następujących osi priorytetowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Oś Priorytetowa 3 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna w regionie ▪ Oś Priorytetowa 4 Region przyjazny środowisku ▪ Oś Priorytetowa 5 Spójność wewnętrzna i dostępność wewnętrzna regionu ▪ Oś Priorytetowa 6 Solidarne społeczeństwo i konkurencyjne kadry ▪ Oś Priorytetowa 7 Rozwój lokalny kierowany przez społeczność ▪ Oś Priorytetowa 8 Aktywni na rynku pracy ▪ Oś Priorytetowa 9 Solidarne społeczeństwo ▪ Oś Priorytetowa 10 Innowacyjna edukacja ▪ Oś Priorytetowa 11 Rozwój lokalny kierowany przez społeczność <p>Realizacja przedsięwzięć zapisanych w niniejszym dokumencie przyczyni się do osiągnięcia wskaźników określonych w RPO, a tym samym wpłynie na realizację celów szczegółowych i celu głównego.</p>
Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego	<p>Nadrzędnym celem Strategii ZIT jest konsolidacja potencjału partnerów ZIT na rzecz rozwoju nowoczesnych funkcji metropolitalnych.</p> <p>Niniejszy dokument wpisuje się zwłaszcza w następujące cele Strategii ZIT:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Efektywność transportowa i energetyczna oraz zintegrowane strategie niskoemisyjne dla BTOF ▪ Efektywne gospodarowanie zasobami środowiska naturalnego i kultury BTOF ▪ Zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy i wsparcie procesów inkluzji w BTOF ▪ Nowoczesny i zintegrowany system kształcenia dzieci i młodzieży dla BTOF.

Źródło: Opracowanie własne

6.4 Poziom lokalny

Tabela 46. Zgodność strategii z dokumentami strategicznymi – Poziom lokalny

Poziom lokalny	
Dokument strategiczny	Główne cele i założenia dokumentu oraz zgodność z Strategią Rozwoju Miasta i Gminy z dokumentem strategicznym
	Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Golubsko-Dobrzyńskiego

<p>Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Golubsko-Dobrzyńskiego do roku 2015</p>	<p>do roku 2015 jest najważniejszym dokumentem strategicznym na poziomie powiatowym, wskazującym główne kierunki jego rozwoju. Misją Powiatu wskazaną w dokumencie jest czyste środowisko, zdrowa, ekologiczna żywność. atrakcyjne, zagospodarowane tereny turystyczne, bezpieczny obszar stwarzający warunki do dobrego wypoczynku i rekreacji, sprzyjający rozwojowi przedsiębiorczości i różnych form usług dających komfort życia mieszkańcom powiatu i odwiedzających go turystów.</p> <p>Niniejszy dokument wykazuje spójność z następującymi celami: określonymi w Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Golubsko-Dobrzyńskiego:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ rozwój infrastruktury komunalnej związanej bezpośrednio z ochroną środowiska, w tym w szczególności z prawidłowym składowaniem i segregacją odpadów, ▪ tworzenie warunków do rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości poprzez m.in. wykorzystanie istniejącego potencjału rolniczego, ▪ rozbudowa sieci dróg i obwodnic dla tworzenia warunków do inwestowania przez kapitał zewnętrzny przy jednoczesnym zapewnieniu rozwoju infrastruktury okołobiznesowej jak również rozwoju różnych form turystyki, ▪ tworzenie warunków dla zaktywizowania terenów popegeerowskich oraz podjęcie działań na rzecz wyodrębnienia obszarów prorozwojowych o charakterze ponadlokalnym, ▪ współdziałanie budżetów poszczególnych gmin wchodzących w skład powiatu dla wsparcia działań zmierzających do znacznego obniżenia bezrobocia i jego społecznych skutków.
<p>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Kowalewo Pomorskie</p>	<p>Studium jest dokumentem planistycznym określającym politykę przestrzenną i lokalne zasady zagospodarowania przestrzennego, na obszarze całej gminy. Ustalenia zawarte w Studium wskazują, że podstawowym celem polityki przestrzennej miasta jest wspieranie zrównoważonego rozwoju przestrzennego gminy, uwzględniającego potrzeby ludzi, środowiska i gospodarki. Podstawowymi celami polityki przestrzennej gminy są:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ restrukturyzacja wiejskich obszarów osadniczych, ▪ ochrona zasobów przyrodniczych i kulturowych, ▪ modernizacja i rozwój infrastruktury technicznej i obsługi mieszkańców, ▪ wzmocnienie funkcji produkcyjnych, szczególnie w otoczeniu działalności rolniczych. <p>Niniejszym dokument wpisuje się w ustalenia i cele zawarte w Studium.</p>
<p>Plan gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Kowalewo Pomorskie</p>	<p>W unijnej perspektywie 2014-2020 gospodarka niskoemisyjna jest jednym z podstawowych obszarów interwencji. Głównym celem Planu jest wspieranie działań na rzecz realizacji pakietu klimatyczno-energetycznego do roku 2020, tj: redukcja emisji gazów cieplarnianych, zwiększenie udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych oraz redukcja zużycia energii finalnej poprzez podniesienie efektywności energetycznej. Cele i propozycje przedsięwzięć niniejszej Strategii są zbieżne z celami Planu gospodarki niskoemisyjnej.</p>

Źródło: *Opracowanie własne*

7. System wdrażania, sposoby monitorowania i kontroli

Planowanie strategiczne jest procesem ciągłym. Dla zagwarantowania, że postanowienia przyjęte w niniejszej Strategii będą konsekwentnie realizowane, zapewnione zostaną warunki organizacyjne i instytucjonalne do ich wdrażania i weryfikacji. Samorząd Miasta i Gminy Kowalewo Pomorskie pełni rolę koordynatora i organizatora prac nad realizacją Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Kowalewo Pomorskie na lata 2015-2020.

Organem nadzorującym realizację strategii jest Rada Miejska. Burmistrz Miasta Kowalewo Pomorskie jako organ wykonawczy odpowiedzialny za wykonanie ujętych w niej założeń, będzie przedkładał Radzie Miejskiej sprawozdania z realizacji celu nadrzędnego i celów szczegółowych. Poza funkcją nadzorczą, wyłączną kompetencją Rady Miejskiej będzie uchwalanie zmian w zapisach strategii.

Strategia powinna być realizowana we współpracy z innymi partnerami samorządowymi, gospodarczymi i społecznymi lub poprzez inspirowanie i wspieranie realizacji przedsięwzięć innych jednostek. W głównej mierze strategia będzie wdrażana przez pracowników Urzędu Miejskiego w Kowalewie Pomorskim i jednostek organizacyjnych Gminy.

Należy jednoznacznie wskazać jednostkę odpowiedzialną za monitoring i przygotowanie sprawozdań z realizacji strategii. Zadanie to będzie powierzone referatowi Techniczno – Inwestycyjnemu i Gospodarki Gruntami, który będzie odpowiedzialny za monitorowanie.

Dla efektywnej realizacji zapisów strategii niezbędne jest stworzenie systemu stałej kontroli i monitoringu realizacji jego ustaleń. Monitoring będzie polegał na systematycznym gromadzeniu i opracowywaniu informacji i danych zbieranych od wszystkich realizatorów projektów w ramach strategii. Proces ten będzie służył identyfikacji realizowanych przedsięwzięć oraz porównaniu ich zgodności z założeniami strategii.

Monitoring umożliwia modyfikację poszczególnych elementów przyjętych ustaleń strategicznych. Jednocześnie system ten może być wykorzystywany do ciągłego śledzenia zdarzeń, tendencji i procesów zachodzących w otoczeniu Gminy, jak i wewnątrz niej, które mogą wywierać pozytywny lub negatywny wpływ na osiąganie przyjętych celów rozwoju. Pozwala to na zwiększenie zdolności władz Miasta i Gminy do szybkiej i skutecznej reakcji na zmiany zachodzące zarówno w jej otoczeniu, jak i wewnątrz niej.

Dane zebrane i opracowane w procesie monitoringu posłużą do ewaluacji strategii. Ogólnym celem ewaluacji jest podwyższenie stopnia adekwatności, efektywności i znaczenia rezultatów wynikających z realizacji strategii. Głównym zadaniem jest dążenie do stałego ulepszania skuteczności i efektywności interwencji, rozumiane nie tylko jako pozytywne efekty społeczne lub gospodarcze związane bezpośrednio ze strategią, lecz także jako zwiększenie przejrzystości i promowania działań podejmowanych przez władze publiczne.

Główne cele zastosowania ewaluacji:

- identyfikacja słabych i mocnych stron,
- oszacowanie możliwości i ograniczeń,
- usprawnienie zarządzania,
- wskazanie kierunków rozwoju i priorytetów działań,
- poprawianie błędów,
- wsparcie alokacji zasobów finansowych,
- ulepszenie procesu decyzyjnego.

W szczególności zadaniem ewaluacji jest dostarczenie odpowiednim odbiorcom dokładnych ocen stanu wdrożenia strategii w zakresie:

- działania strategii,
- wydajności i trwałości w stosunku do założonych celów,
- wpływu na problemy, do których odnosi się strategia,

- wyciągniętych wniosków w celu poprawy wdrożenia strategii i projektowania nowych dokumentów o charakterze strategicznym,
- identyfikacji dobrych praktyk o potencjalnym szerszym zastosowaniu.

Ewaluacja strategii będzie dokonywana w trakcie prac nad sprawozdaniem z wdrażania. Wnioski z ewaluacji i rekomendacje na przyszłość będą stanowić jeden z elementów aktualizacji strategii.

8. Finansowanie strategii

Propozycje przedsięwzięć zawarte w Strategii będą finansowane nie tylko z budżetu miasta i gminy, ale także ze źródeł zewnętrznych, wśród których należy wymienić m. in.:

- budżet powiatu golubsko-dobrzyńskiego,
- budżet województwa kujawsko-pomorskiego
- budżet państwa,
- budżet LGD „Dolina Drwęcy”
- Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad,
- Zarząd Dróg Wojewódzkich,
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020
- inne krajowe programy operacyjne.

To właśnie wsparcie ze środków unijnych w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich stanowi dla Gminy największą możliwość realizacji założonych przedsięwzięć i tym samym szansę dalszego rozwoju.